24 СЕРПНЯ — ДЕНЬ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

ВІВТОРОК, 23 СЕРПНЯ 2005 РОКУ ■ № 158 (3658)

Голос України

ГАЗЕТА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

ТОРЖЕСТВО ПРАВДИ ТА ІСТОРИЧНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ

Вітання Голови Верховної Ради України Володимира Литвина з нагоди Дня незалежності України

Шановні громадяни України, дорогі співвітчизники!

Сердечно вітаю вас з національним святом — Днем незалежності України.

Поява на карті Європи незалежної Української держави стала торжеством правди та історичної справедливості, і чотирнадцята річниця від дня її народження дає нам можливість засвідчити любов до рідної землі, вірність отчим порогам і заповітам духовних батьків нації, ожиттєвити споконвічні прагнення до національної єдності та солідарності.

День, коли наш народ здобув право бути самим собою, спонукає до осягнення власної сутності, робить ще сильнішими почуття гордості за свою країну, її велику історію та духовні подвиги, за вагомий внесок українців до скарбниці світової культури.

Сьогодні Україна притягує величезну увагу світового співтовариства до себе, своєї культури, історії та сучасної ролі у світі. Ми вітаємо прагнення провідних європейських інтелектуалів і політиків глибше пізнати історію України, пізнати ту ціну, яку заплатив український народ за вимогу свободи і незалежності, осягнути суть політичних змін в Україні, дати обґрунтовані прогнози наших перспектив.

Зміни, які Україна розпочала у перші роки своєї незалежності, стали безпрецедентними для світової практики за глибиною, характером і масштабами. Те, що вони відбулися мирно, без гострих громадянських конфліктів, чітко визначило профіль нової історичної епохи — вільного й демократичного розвитку українського народу та побудови відкритого суспільства.

Українці віками прагнули до самостійності й державності, мужньо відстоювали людську гідність і право на вільний вибір, долали розбрат і свято вірили у великі можливості своєї землі, аби тільки у власному домі запанували «своя правда, і сила, і воля». За роки державної незалежності поки що не вдалося повністю розв'язати всі нагальні проблеми, від яких залежить життєдіяльність і майбутнє країни. Не зник остаточно з політичного простору й інший історичний пережиток —внутрішні усобиці.

На рубежі 2004—2005 років наш народ, держава витримали дуже непростий і нелегкий тест на зрілість та життєздатність, відкривши шлях до верховенства права, демократичних і цивілізованих норм життя.

Маємо, врешті-решт, скористатись цим історичним шансом, спільними зусиллями, розумом і терпінням вивершити демократичну й ефективну систему влади задля згуртування нації, утвердження і зміцнення інституцій реальної демократії, які б акумулювали і транслювали сукупну волю народу та втілювали її в життя.

У цей день кожен має почути заклик Тараса Шевченка: «Обніміться, ж брати мої!». Об'єднаймось же у прагненні бачити Україну процвітаючою демократичною державою, яку увесь світ визнає невід'ємною складовою єдиного європейського економічного, культурного та безпекового простору, державою правовою, відповідальною перед своїми громадянами.

Об'єднаймось, бо лише життєдайна енергія національної солідарності здатна прискорити наш динамічний поступ у XXI століття, забезпечити розквіт міст і сіл, щедре плодоношення садів і ланів, достаток і радість у кожній оселі.

Нехай жива історична пам'ять українського народу, почуття національної гідності, самоповаги та поваги до інших народів додають нам творчих сил і натхнення в усіх справах заради Людини, в ім'я процвітання України.

■ ФОТОХРОНІКА

Фото Валентина БОНДАРЕНКА (з архіву журналу «Віче»).

24 серпня 1991 року. Вулиця Грушевського (колишня Кірова)

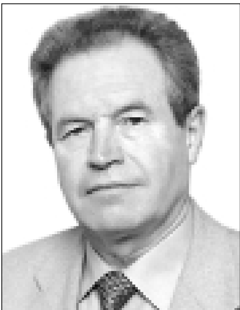
24 СЕРПНЯ — ДЕНЬ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

ВІВТОРОК, 23 СЕРПНЯ 2005 ■ № 158 (3658)

Найбільший у світі пам'ятник Тарасові Шевченку і парк його імені відкрито вчора в Ковелі (Волинська область). Бронзова скульптура поета висотою 7,2 метра і вагою 12 тонн встановлена на триметровому пагорбі. Її автором є скульптор Володимир Шолудько. На території 4,7 гектара закладено алеї міст-побратимів Ковеля з Росії, Німеччини, Литви, Польщі. Тут поруч ростимуть російські берізки, литовські дуби, польські ясени

■ ВІТАННЯ!

Рада Всеукраїнської професійної спілки народних депутатів України у Верховній Раді України та профспілковий комітет профспілкової організації народних депутатів України IV (XV) скликання щиро вітають народного депутата України IV (XV) скликання **ВЕРЕТЕННИКОВА Віктора Олександровича** з 65-річним ювілеєм та бажають міцного здоров'я, щастя, радості, успіхів на законодавчій ниві!

■ ОФІЦІЙНО

Співвітчизники з'їдуться на річницю революції

20—21 листопада в Києві відбудеться четвертий Всесвітній форум українців. Про це повідомив міністр закордонних справ України Борис Тарасюк під час зустрічі з представниками закордонних українських громад. Традиційно Всесвітній форум українців проводили в серпні. За словами міністра, рішення про його перенесення прийняли Президент Віктор Ющенко та українське зовнішньополітичне відомство.

На зустрічі з закордонними співвітчизниками Борис Тарасюк також відзначив потребу належної консульської і культурної підтримки українських громад у світі. У зв'язку з цим він повідомив про заходи, що вживають на державному рівні для створення мережі культурно-інформаційних центрів України в іноземних державах, а також для захисту українських громадян за кордоном, зокрема, про відкриття при МЗС Центру допомоги громадянам України за рубежем.

■ ПАМ'ЯТЬ

Імені сільського голови

День вулиці колишнього сільського голови Віктора Беделя відзначили в селі Серебрія Могилів-Подільського району на Вінниччині.

Колишній полковник ЗС України Віктор Бедель десять років був командиром військової частини. А коли вийшов у відставку, його обрали сільським головою. Помер раптово. Сталося це торік напередодні свята незалежності. Серце 53-річного мужнього чоловіка не витримало, коли побачив сліди варварства на сільському кладовищі — зруйновані могили, сліди викраденої огорожі...

На річницю його смерті всім селом відзначили день вулиці Беделя. Поіменно згадали колишніх керівників села і господарства. Вшанували пам'ять тих, хто не повернувся з доріг війни. А живим фронтовикам вручили подарунки. Їх також отримали найстарші жителі села. Були в центрі уваги колишні воїни-афганці. І про молодих не забули, хто нині продовжує естафету батьків.

Десять мешканців вулиці Беделя удостоєні грамот сільради за зразкове утримання своїх осель і дворів. Букет квітів привселюдно вручили також присутній на святі вдові колишнього сільського голови, **інформує наш власний кореспондент Віктор СКРИПНИК.**

■ ФОТОХРОНІКА

Мітинг біля Верховної Ради України 24 серпня 1991 року.

Фото Валентина БОНДАРЕНКА (з архіву журналу «Віче»).

Світ про нас має знати більше

Зовнішня політика України потребує більшої координованості дій гілок влади і взаємоінформування щодо міжнародних подій і оцінок. Про це заявив Голова Верховної Ради Володимир Литвин у Києві на VII нараді керівників закордонних дипломатичних представництв України. Він детально зупинився на особливостях парламентської дипломатії. (Читайте в наступному номері «Голосу України»).

А пленарне засідання урочисто відкрив Президент України Віктор Ющенко. Він повідомив, що підписав указ про посилення координуючої ролі МЗС у сфері зовнішньої політики України.

Глава держави вважає, що можливості нашої країни реалізуються не сповна. За його словами, цьому заважає «шаблон» та відсутність ініціатив. З огляду на це, Віктор Ющенко хоче націлити дипломатів на активну зовнішньополітичну діяльність.

«Світ надзвичайно мало знає про Україну», — зазначив Президент і додав, що на столі посла немає найпривабливіших проектів, на основі яких можна було б вести діалог з діловими колами даної країни. До речі, як повідомляє УНІАН, під час виступу В. Ющенка представників ЗМІ попросили покинути зал, де відбувається нарада.

Фото Михайла МАРКІВА (прес-служба Президента України).

Міністр закордонних справ України Борис Тарасюк, Президент України Віктор Ющенко і Голова ВР України Володимир Литвин (зліва направо) на VII нараді керівників закордонних дипломатичних представництв України.

Врахувати пропозиції регіонів

Голова Верховної Ради України Володимир Литвин направив листа Прем'єр-міністрові України Юлії Тимошенко з пропозиціями щодо формування проекту Державного бюджету України на 2006 рік (щодо взаємовідносин між державним і місцевими бюджетами).

Робоча група з підготовки пропозицій щодо удосконалення засад формування міжбюджетних відносин у проекті бюджету на 2006 рік, до якої увійшли народні депутати України та фахівці, підготувала пропозиції з урахуванням розрахунків, поданих центральними й місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

Голова Верховної Ради України звертається до Прем'єр-міністра України із проханням врахувати ці пропозиції при підготовці проекту закону.

Прес-служба Верховної Ради України.

Сприяти всім мовам, але державною буде тільки українська

Нині першочергово треба звернути увагу на духовну складову нашого життя, зазначив Голова Верховної Ради Володимир Литвин на зустрічі з президентом Світового конгресу українців Аскольдом Лозинським.

Як повідомив прес-секретар глави парламенту Ігор Сторожук, сторони обговорили основні тенденції суспільно-політичного розвитку України. Йшлося про позитивні наміри щодо розвитку демократії, потреби об'єднання зусиль всіх керівників і лідерів країни, об'єднання суспільства заради процвітання і розвитку держави.

А. Лозинський, вітаючи українців з річницею незалежності, зазначив: ВКУ підготував меморандум із поздоровленнями з нагоди цього свята, адресований Президенту Вікторові Ющенку. Крім того, А. Лозинський торкнувся питання визнання ОУН—УПА учасницею визвольного руху.

На переконання Володимира Литвина, ця проблема не повинна обмежуватися наданням пільг, вона полягає в морально-політичній площині, у статусі. «Було б добре, якби з цього приводу замість декількох різних законопроектів був поданий єдиний урядовий законопроект, який би, до того ж, виявив наявність урядової коаліції під час його розгляду в сесійній залі», — вважає Голова Верховної Ради.

Він зазначив, що суспільне сприйняття цієї проблеми буде об'єктивнішим лише за умови широкого інформування суспільства про історичні реалії.

У свою чергу, А. Лозинський звернув увагу на важливість створення ширших можливостей для голосування в закордонних виборчих округах. На його думку, це можна зробити шляхом збільшення кількості закордонних дільниць пропорційно чисельності виборців у тій або іншій країні. Великої уваги, переконаний президент СКУ, потребують питання розширення і захисту прав зарубіжного українства, яке є невід'ємною частиною українського народу.

Сторони обговорили мовне питання в нашій країні. Володимир Литвин ще раз підтвердив свою точку зору: треба сприяти розвитку всіх мов, однак питання про другу державну мову в Україні не стоїть.

Міністри вирішили змінити формат

■ ДВОСТОРОННІ ВІДНОСИНИ

Україна має намір відмовитися від ЄЕП на користь конструктивних двосторонніх відносин з Росією. Вперше в історії україно-російських переговорів міністр економічного розвитку РФ Герман Греф заявив, що він і Росія бачать проект ЄЕП як проект митного союзу, зі створенням єдиної тарифної сітки з імпорту товарів у межах наших кордонів плюс наднаціонального органу. А Київ неодноразово заявляв, що його інтерес до ЄЕП не йде далі бажання створити зону вільної торгівлі, тому у відповідь на відвертість Москви Україна, у свою чергу, була відвертою.

У минулу п'ятницю в Україну на діловий ланч прилетів глава Мінекономрозвитку Росії Герман Греф. До останнього моменту можливість проведення цієї зустрічі була під сумнівом і все-таки вона відбулася. «Головним результатом нашої зустрічі є те, що Україна і Росія вирішили, що вони робитимуть у проекті ЄЕП. Взаєморозуміння було досягнуте повне. Ми переходимо з Російською Федерацією на двосторонній формат. Робимо спеціальний комітет, де розбираємо всі наші двосторонні проблеми і, очевидно, після того, як цей комітет буде створено, Україна відмовиться від участі в ЄЕП», — заявив український міністр. За словами Терьохіна, аналогічний двосторонній формат відносин Україна будуватиме і з іншими учасниками ЄЕП.

«Ми з ЄЕП не виходимо, — пояснив позицію Мінекономіки заступник міністра Андрій Березний. — Ми просто говоримо про те, що в рамках цього проекту напрацьовано дуже багато корисного, що може бути ефективно трансформоване і використане у двосторонньому форматі у відносинах з Російською Федерацією. Наша позиція — це вільна торгівля, а не Митний союз. І те, що напрацьовано в рамках вільної торгівлі, ми спробуємо використати у відносинах з Російською Федерацією».

«Україна у повноформатному ЄЕП ніколи не була, тому нема з чого нам виходити», — заявив «Голосу України» перший заступник міністра закордонних справ України Антон Бутейко. Що стосується подальшого розвитку двосторонніх відносин, то, на думку пана Бутейка, позиція Києва росіянам добре відома і саме така ясність має допомогти кращому взаєморозумінню між Росією й Україною.

Утім, заява Сергія Терьохіна, так само як і ініціатива Германа Грефа, не є рішенням двох країн. На думку українського політолога Віктора Небоженка, підсумок переговорів у Києві — це певний експромт, за яким стоїть домашня заготовка, або перевірка боєм. Останнє слово щодо участі чи неучасті України в ЄЕП, безперечно, за Ющенком і Путіним. «Не все так просто, — зазначив він в інтерв'ю «Голосу України». — Противникам Єдиного простору в Україні просто щастить, адже Кремль насправді сам до ладу не знає, який формат він хоче від ЄЕП». На думку експерта, за проектом стоять серйозні міждержавні відносини, а Київ і Москва зараз не готові однозначно розставляти всі крапки над «і».

Вл. інф.

Столиця святкує

У День незалежності, 24 серпня, о 12.00 Президент України Віктор Ющенко виступить на майдані Незалежності зі зверненням до українського народу. В рамках урочистих заходів Президент, Голова Верховної Ради та члени уряду покладуть квіти до пам'ятників Володимиру Великому, Тарасу Шевченку та Михайлу Грушевському. Керівники візьмуть участь у святковій літургії «Молитва за Україну», що відбудеться в Софії Київській за участю патріархів різних конфесій.

У Маріїнському палаці Президент візьме участь у церемонії вручення державних нагород. Також відбудеться офіційний прийом Президента з нагоди 14-ї річниці незалежності.

Завтра в Печерському ландшафтному парку (Київ) буде проведено національний вернісаж дитячого мистецтва. Святкові концерти цього дня пройдуть на Майдані, на Контрактовій площі, в Печерському ландшафтному парку і на Співочому полі. Планується, що в центрі столиці також відбудеться фестиваль громадських організацій (біля арки Дружби народів, Центральний міський парк).

Святкова акція «Незалежність. Європа. Майбутнє» проходитиме на Європейській площі в Києві. В міському парку культури і відпочинку «Партизанська слава» будуть організовані народні гуляння «Хай вільною буде Україна на всі роки, на всі віки». У Києві й Севастополі, містах-героях і обласних центрах відбудуться святкові феєрверки.

Народні гуляння з політичним акцентом

Завтра кожне містечко відзначатиме День незалежності України. Однак найцікавіші події розгортатимуться у Києві. Напередодні Президент закликав «відмовитися від давніх стереотипів святкування, коли свято відзначали в обмеженому колі чиновників».

Однак пересування перших осіб держави мало чим відрізнятимуться від уже усталеного їхніми попередниками маршруту.

Проте для більшості киян День незалежності асоціюється не з офіційними промовами, а з фестивалями, концертами, зустрічами — усім тим, що прийнято називати «народні гуляння».

■ КОНКУРС

Якщо Писанка захоче, розпишуть і її

«Котилася писаночка навколо землі» — так називатиметься міжнародний конкурс писанкарів, ініційований Валентиною Войтковою, майстринею ужиткового мистецтва з міста Дунаївців. Її підтримали Ярослав Гешко, голова громадської благодійної організації «Християнська допомога» з Чернівців, та колектив Чернівецького музею архітектури й побуту, де подолянка мала виставку своїх нетрадиційних, зернових писанок. Свого часу наша газета перша благословила Валентину Войткову в добру путь і влаштовувала в регіоні конкурс «Котилася писаночка «Голос України».

Традиційно українці розписують яйце до Великодня. Писанкарі вже нині готують колекції і зберуться в Чернівцях 24 серпня, повідомила авторка ідеї. Очікують гостей з діаспори. Кожний майстер отримає можливість розрекламувати власну творчість, зокрема й через виставковий каталог та сайт. Проведуть також переговори про реалізацію виробів та персональні виставки в Україні і за кордоном, поборються за гран-прі, дипломи та премії.

Ті, хто відгукнувся, збираються створити асоціацію, яка дбала б про відродження писанкарства та «просувала» своє членство на престижні конкурси. Глядачам обіцяють незабутні враження. Кожен зможе створити власну писанку на ремісничому майданчику, опанувати той чи інший стиль, пізнати орнаменти всіх країв, послухати та поспівати пісень чи потанцювати, взяти участь у «Модній толоці», демонстрації моделей одягу з бабусиних скринь та сучасних, стилізованих. Насамкінець планують навіть «боді-арт-писанку». Усе, що нагадує український символ-оберіг, якщо це навіть твоє ім'я, як у Руслани Писанки, на фестивалі буде доречним. Їй, до слова, запрошення надіслали, і хто знає, чи не захоче пані Писанка себе розписати?!

Віра ШПИЛЬОВА.

Хмельницька область.

Багатство меншини — в самобутності

Виробити концепцію етнонаціональної політики закликали учасники «круглого столу» на тему: «Етнонаціональна політика в нових суспільних відносинах: кримський вимір».

Вирішення важливих і вразливих етнічних справ має особливе значення, адже національні меншини становлять третину населення півострова. Тому важливо постійно створювати і підтримувати атмосферу партнерства та взаємоповаги, наголошували промовці. Це і є сутністю етнонаціональної політики органів представницької і виконавчої влади автономії усіх рівнів, політичними вимірами якої вважаються громадянський мир і міжнаціональна злагода. А ось законодавство, що дозволяє надати рівні політичні та соціальні права раніше депортованим з Криму, потребує серйозного розширення й удосконалення. Тому, на думку кримських депутатів, «круглий стіл» має стати постійно діючим і надалі повинен проводитися під патронатом Президента України. Учасники представницького зібрання обговорили проект закону України «Про концепцію державної етнонаціональної політики України», внесений для затвердження у парламент держави народним депутатом, членом Комітету Верховної Ради країни з питань прав людини, національних меншин й міжрегіональних відносин Рефатом Чубаровим.

Учасники «круглого столу» визнали за необхідне розробити й затвердити цільові державні програми, скеровані на збереження самобутності національних меншин, продовження процесу репатріації. Запропоновано забезпечити функціонування єдиної державної вертикалі управління етнополітичними процесами й створити при Президентові країни раду представників громадських організацій національних меншин України, а також робочі групи, які повинні контролювати виконання міжнародних зобов'язань із захисту прав кожної сущої в нашій державі нацменшини.

Віктор ХОМЕНКО.

Крим.

■ ФОТОФАКТ

Триває реконструкція проїжджої частини моста через Дніпро на Каховській ГЕС, тому рух транспорту здійснюється лише в реверсному режимі по верхній частині дамби з інтервалом 15—20 хвилин. Вантажівкам доводиться їхати в об'їзд за 60 км нижче за течією Дніпра. Реконструкцію моста обіцяють завершити в грудні цього року, для чого додатково виділено 10 млн. грн.

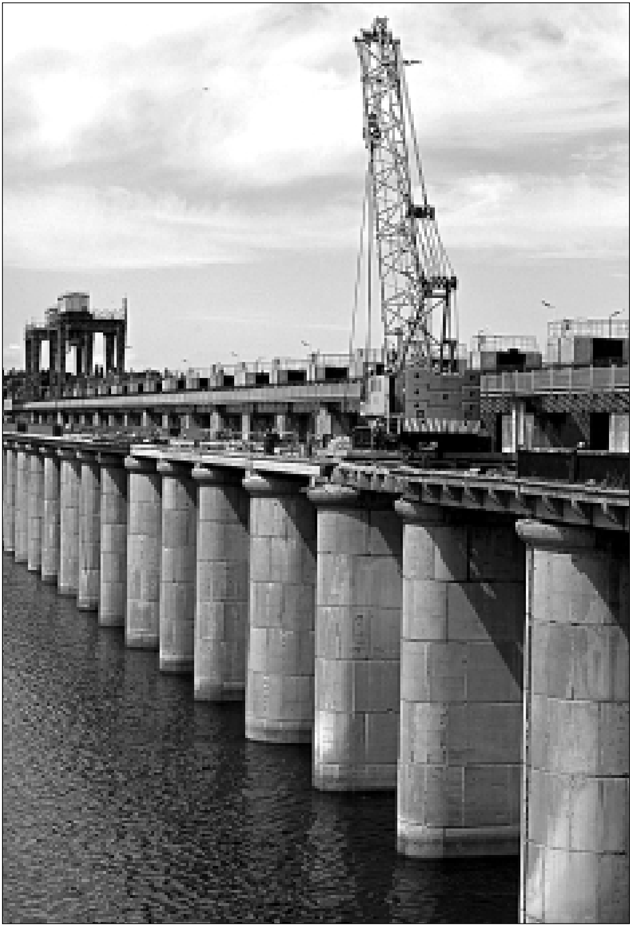

Фото Віталія ДАНИЛЬЧЕНКА (УНІАН).

Компенсації за підтоплення

Мешканці одеського мікрорайону, підтопленого після рясних дощів отримають 260 тисяч гривень компенсації матеріальних збитків, заподіяних зливою. Таку суму розпорядився перерахувати міському управлінню соціального захисту населення і праці міський голова Одеси Едуард Гурвіц.

Матеріальну допомогу буде надано згідно зі списком оціночної комісії. Управлінню доручено виплатити мешканцям кошти в 15-денний термін.

Крім того, голова міста розпорядився закупити комплект потужного насосного устаткування для оснащення мереж зливової каналізації в районі Пересипу. Після його установки комунальне підприємство «Одеські дороги» забезпечить більшу надійність системи водовідведення в цьому мікрорайоні. Вартість устаткування становитиме майже 420 тис. грн.

Не біда в реструктуризацію попасти, аби лиш після неї не пропасти

■ САМОВРЯДУВАННЯ

Позачергова сесія Южненської (Одеська область) міської ради мала розглянути два питання: про реструктуризацію ВАТ «Одеський припортовий завод» і про доцільність вибору земельної ділянки під будівництво нафтопереробного заводу в районі морського торгового порту «Південний».

Голова Южного Олександр Журавель повідомив депутатам, що друге питання порядку денного не розглядатимуть, бо проектувальники ще не прийшли до остаточного рішення про розташування майбутнього НПЗ: запропоновано три варіанти, але жоден із них ще не одержав схвалення.

Реструктуризація Одеського припортового заводу викликала у сесійному залі запеклі дискусії, котрі часом переходили у досить різкі перепалки.

Чому сперечалися депутати? Відповідно до підписаного Юлією Тимошенко плану-графіку приватизації Фонд державного майна до 1 вересня має підготувати уточнений план розміщення акцій ОПЗ. До 21 вересня цей план повинен бути погоджений з Кабміном, засідання приватизаційної комісії з вироблення умов конкурсу і ціни пакету відбудеться 6 жовтня. Приватизаційний конкурс — 5 грудня, результати цього тендера мають бути затверджені 6 грудня, а 9 грудня ФДМУ повинен укласти договір купівлі-продажу з новим власником контрольного пакета ВАТ «Одеський припортовий завод». Передбачається, що буде продано 50% плюс одну акцію.

Депутатам міської ради і трудовому колективу ОПЗ стало відомо, що приватизаційний конкурс відбудеться не на цілісний комплекс Одеського припортового заводу, а на дві його частини, тобто до початку конкурсу буде проведено реструктуризацію підприємства.

Передбачається, що цех перевантаження аміаку (3,5% прибутку заводу) продаватиметься окремо від основного комплексу.

От що думають з цього приводу депутати міськради:

Артур ЙОЛКІН, заступник головного інженера заводу:

— У технічному плані така реструктуризація неприпустима, адже цех перевантаження аміаку розташований посередині заводу і технологічно зв'язаний з усіма іншими виробництвами. Якщо таке розчленовування виробництва відбудеться, то в центрі заводу-гіганта з'явиться інший завод, з власною службою безпеки, службою охорони. Як розчленувати комунікації — вони будувалися для всього заводу. Як розчленувати комп'ютерну систему прогнозу і протидії надзвичайним ситуаціям? Виділення цеху перевантаження аміаку з єдиного організму підприємства неминуче призведе до підриву єдиного технічного керівництва і реалізації загальної науково-технічної політики.

Володимир ДРІБНОХОД, голова профспілкового комітету ОПЗ:

— Протягом п'яти місяців тільки у вигляді податків завод перерахував державі 255 мільйонів гривень. Завод приносить стабільний дохід, а чи буде він приносити його в разі реструктуризації? До завершення реструктуризації, а вона має бути завершена 1 вересня, — залишилися лічені дні, тому ми повинні переконати уряд відмовитися від цього непродуманого кроку.

Результатом двогодинного засідання стало рішення депутатів звернутися до Президента України, до Верховної Ради, Кабінету Міністрів, ФДМУ з вимогою скасувати реструктуризацію Одеського припортового заводу і вважати її неприпустимою.

В'ячеслав ВОРОНКОВ.

Одеса.

З досьє «Голосу України»

Статутний фонд ВАТ «Одеський припортовий завод» становить 798,544 млн. грн. Спеціалізується на виробництві аміаку і карбаміду, виробляє більш як 1,5 мільйона тонн добрив на рік. За цим показником завод посідає друге місце в Україні після горловського «Стиролу».

У січні-червні завод виробив 574 500 тонн аміаку, що на 8,6% перевищило показник аналогічного періоду попереднього року. У 2005 році ОПЗ збільшив виробництво азотних добрив до 203 600 тонн, що на 3% перевищило показник минулого року.

ОПЗ також надає послуги з перевантаження хімічних вантажів країн СНД на морські судна. За 6 місяців 2005 року транзит російського аміаку через перевалочні потужності ОПЗ становив майже 906 200 тонн, що на 2,9% менше обсягу транзиту за аналогічний період минулого року.

Верховна Рада України з глибоким сумом сповіщає про смерть на 71-му році життя народного депутата України другого скликання

ГОВОРУНА Володимира Пилиповича

і висловлює щире співчуття рідним та близьким покійного.

Голова Верховної Ради України В. ЛИТВИН.
Перший заступник Голови Верховної Ради України А. МАРТИНЮК.
Керівник Апарату Верховної Ради України В. ЗАЙЧУК.

24 СЕРПНЯ — ДЕНЬ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

ВІВТОРОК, 23 СЕРПНЯ 2005 ▪ № 158 (3658)

Пам'ятну срібну монету «Державний гімн України» номіналом 10 гривень Національний банк України ввів в обіг тиражем три тисячі штук. На аверсі монети на тлі Державного прапора розміщені перші рядки Державного гімну: «Ще не вмерла України і слава, і воля». На реверсі викарбувано: «140 річниця з часу першого публічного виконання національного Гімну України», повідомляє УНІАН

«Пустощами українців називав дехто у Москві Акт про нашу незалежність»

Заступник Головнокомандувача Повітряних сил України полковник Леонід КИСЕЛЬОВ (на знімку) у 1991 році навчався у Москві у Військово-Політичній академії на авіаційному факультеті. Саме закінчив перший курс. У липні того ж року пройшов стажування в авіапідрозділі, що дислокується в Озерному під Києвом. Літав на винищувачах, організовував виховну роботу. А з першого серпня розпочалася відпустка. Проводив її разом з дружиною і сином у батьків — в одному із сіл Бориспільського району на Київщині.

— Пам'ятаю, день 24 серпня був дуже теплий, — каже Леонід Павлович, — ми разом з батьком поралися по господарству. Коли по радіо передали про прийняття Верховною Радою Державного акта про незалежність, про домашні клопоти на якийсь час довелося забути. Зібралися всі разом на розмову насамперед про мою подальшу долю. Думаю, що так само того дня вчинили тисячі тих українців, які служили у різних куточках колишнього Союзу. Історичне рішення про незалежність держави пройшло через серце кожного військового. Треба було обирати: повертатися додому, чи залишатися за межами Батьківщини.

Ми вирішили одразу: житимемо в Україні і нікуди не поїдемо. Хоча я народився в Росії, у Горьковській області, де на той час служив батько. Він теж військовий, у відставку пішов з посади заступника командира полку. За національністю — українець. Мати — росіянка. Не можу забути, з яким захопленням батько сприйняв передане по радіо повідомлення. Згадав про те, що Україна давно вже має визнання у світі, є членом ООН. Щиро кажу, він дуже гордився такою подією. Але мені своєї думки не нав'язував. Казав: вирішуй, сину, як серце велить. Він, як ніхто, розумів, що після закінчення академії переді мною відкривалися б багатообіцяючі перспективи, але давав право самостійного вибору.

На щастя, моє серце, як кажуть, билося в унісон з батьковим. І дружина мала таку думку. Кажу, на щастя, бо знаю випадки, коли саме через розбіжності у подальшому визначенні місця проживання й роботи руйнувалися сім'ї. І не лише у військових. Не могли люди дійти згоди. Відчуття Батьківщини, як бачимо, — сильніше за будь-які інші людські відчуття.

До академії, звичайно, я змушений був повернутися. Першого вересня розпочався новий навчальний рік. Ніде правди діти, у навчальному закладі, де готували політпрацівників вищого командного складу для різних видів військ, українські події стали темою номер один. У чому лише не звинувачували нас! У розколі держави, зраді її інтересів і т. д. Пам'ятаю, один із поважних викладачів назвав історичне рішення звичайними пустощами українців. Мовляв, побавляться своєю незалежністю та й знову повернуться до гурту народів.

Саме за таких умов я подавав рапорт на переведення на заочну форму навчання. Від такого кроку мене не відмовляли. Але щоразу нагадували про те, що можу втратити. Для молодого випускника академії, у якого за плечима буде друга вища освіта (першу я здобув у Чернігівському вищому авіаційному училищі льотчиків), могла б знайтися непогана посада. Однак я наполягав на своєму. Заради справедливості, скажу, що до моєї думки поставилися з повагою, принаймні у жодній зі служб, де оформляв документи, не було зволікань у цій справі, не чув також докорів на свою адресу.

У грудні 1991 року я вже служив у Озерному, в авіаційному підрозділі, де стажувався влітку. До Москви приїжджав лише на сесії. Мимоволі порівнював, як з утвердженням нашої незалежності у декого змінювалося ставлення до України й українців. Коли москвичі хотіли ущипнути за наш вибір, вживали перекручене слово «незалєжність». Але нас це вже мало обходило. Маємо свою державу. А у своїй хаті, як писав великий Кобзар, своя правда й своя воля. Попри усі негаразди, які були і залишаються в нашому житті, я жодного разу не пошкодував про вибір, зроблений 24 серпня 1991 року парламентом і мною особисто.

А щодо кар'єри, то вона, як бачите, склалася у мене успішно. У 2004 році після закінчення Національної Академії оборони України мене призначили на посаду заступника командувача ПС України, штаб яких дислокується у Вінниці. Батько, коли зустрічаємося, часто повторює: «Бачиш, сину, що таке своя держава!.. Буде ще й на нашій вулиці свято...» Його переконаність у кращому прийдешньому додає віри не лише мені. Син, бачу, також уважно прислухається до слів діда.

Записав
Віктор СКРИПНИК.

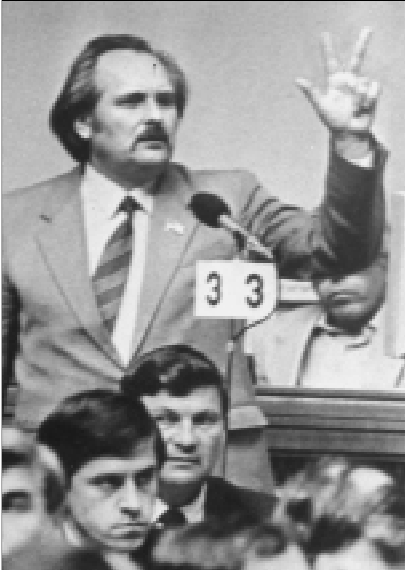
Вінниця.

Світ почув, що ми вже не невільники

«Пам'ять заломлюється у призмі часу, як промінь у воді», — каже відомий український письменник, лауреат Шевченківської премії, депутат першого скликання Верховної Ради Степан Пушик, пояснюючи, чому впродовж багатьох років щоденно(!) веде записи у своїх зошитах. Нині його щоденник налічує понад 300 товстих зошитів по 200 сторінок кожен, і Степан Григорович мріє все це колись видати. Відшукавши в одному з зошитів історичну дату, 24 серпня 1991 року, і пробігши очима чимало списаних сторінок, Степан Григорович раптом пожвавішав, помолодшав, ніби знов опинився в тому часі і ще раз пережив ті події.

Я прилетів з Івано-Франківська до Києва напередодні. Йшов дощ. У готелі «Москва», як завжди, була звична метушня, з ресторану лунала музика, лишень депутати-партократи, що з'їжджалися на сесію, поспішали — намагались мерщій непомічено пройти у свої номери. Я навмисно став при вході, щоб по їхніх обличчях прочитати, що відбувається. «Переворотники», — дражню їх, подаючи руку. Відвертаються, що то неправда, й швидко зникають у ліфтах. Найприкріше мені було, що Леонід Кравчук негайно не скликав сесію ВР. Від друзів-депутатів довідався про сценарій перевороту. Комусь удалося роздобути копію списку, в якому значилося 200 осіб, яких мали найперше заарештувати й ліквідувати — членів Народної Ради, керівників партій, рухів.

Ледь діждався ранку. Позачергова сесія мала відкритися о 10-й годині, а о 9-й на теперішньому Майдані Незалежності ми вже мітингували про поразку путчистів і нашу перемогу. Перед будинком парламенту стояли тисячі людей, але машини цього разу не перегороджували їм доступу до Верховної Ради, не було видно міліціонерів з бронещитами, нікого не били кийками, не розганяли, як раніше. Люди тримали прапори, гасла, ікони. На транспарантах — гасла: «Волю Україні!», «Геть окупантів!», «Смерть імперії!», «СРСР — тюрма народів!». В такій атмосфері розпочалася сесія Верховної Ради. Не буду розповідати про всі перипетії того засідання, хоч вони у мене скрупульозно зафіксовані. Скажу лише, що після доповіді Леоніда Кравчука, в якій він розповів про події під час заколоту ГКЧП і про свої дії,

Депутат Верховної Ради письменник Степан Пушик на засіданні парламенту. Фото 1991 року.

«...А серце рвалося на Майдан»

У переддень національного свята — Дня незалежності — ми подумки звертаємося в ті часи, котрі давно позаду. І пригадуємо, з чого все починалося. Хто стояв біля витоків того джерела, де брав початок «дух вольний, новий, український»? Розпитуючи херсонців про ті дні, коли народжувалася наша незалежність, довелося спілкуватися з багатьма людьми. Більшість із них згадували прізвища: Анатолій Дикий, Алла Тютюнник, Тарас Добуш, Борис Марков, Олег Зайченко, Володимир Юхно, котрий загадково загинув, Сергій Кириченко.

Сьогоднішня розмова з людиною, яка, здається, народилася з генетичним відчуттям незалежності, а зневажене, чого душею кривити, в устах більшості наших земляків: «Руховец!» — нерозлучне з прізвищем Івана ЛОПУШИНСЬКОГО (на знімку) й досі.

— Іване Петровичу, почнемо з традиційного: де ви були 19 серпня 1991 року, під час відомих подій у Москві?

— А я на морі був! Це жарт. А якщо серйозно — відповідальним працівником Херсонського обкому партії. Моя кар'єра розвивалася надзвичайно стрімко: випускник вузу, незабаром поїхав на навчання до Вищої партійної школи при ЦК Компартії, працював другим секретарем райкому комсомолу в рідному Високопіллі, згодом — першим секретарем Суворовського райкому комсомолу, був членом обласного комітету партії. Чим вирізнявся? Певно, незрушним життєвим кредо: завжди говорити, що думаю.

Змінюватися мій комуністичний світогляд став ще у 1985-му, з початком перебудови, проголошеної Михайлом Горбачовим. Відчув потребу у змінах, у «ковтку свіжого повітря». Але ж на місцях усе залишалося як за старих, брежнєвських, часів. І я намагався боротися словом, коли виступав з лекціями. Мене «обламували», переміщали на інші посади. Зрештою — ГКЧП! Коли інші присягали «новій владі», звісно, ще не українській, намагався розібратися в думках і відчуттях, визначитися, переосмислюючи своє буття. І коли на приміщенні обкому партії розбили вивіску і більшість моїх колег були в розпачі — що ж робити, куди йти, як жити без високого Олімпу, — я взяв свій диплом і пішов працювати. Навчати школярів та студентів української мови та літератури. А крім того — ще й любові до України, тоді ще такої далекої й примарної. Гордий тим, що у стінах педагогічного інституту, де тоді працював, доля знову звела з моїм інститутським наставником, Учителем (напишіть це з великої літери) — Борисом Григоровичем Пришвою. Це був справжній педагог, від якого я всотував просто фанатичну любов до України. «Живу однією надією, — говорив Борис Григорович, коли ми вечорами гомоніли на його кухні, — що в Україні стане українська влада». На жаль, не дожив він до сьогоднішніх днів.

— Що найбільше запам'яталося з тих років?

— Звичайно, перша зустріч рухівців, що проходила у Спілці художників Херсонщини у 1989 році. Біля джерел херсонського Руху стояли Тарас Добуш, Алла Тютюнник, Борис Марков, студент Толя Дикий (пригадую й зараз його очі). Відбирали делегатів, і він, уперше мене слухаючи, благав керівників «взяти цього чоловіка» на з'їзд. А присутніх лякало те, що я — працівник обкому!

Пам'ятаю, як завзятий юнак Олег Зайченко приніс першого жовто-блакитного прапора. Згадую, як у 1997-му ми приймали в педінституті В'ячеслава Чорновола. Людей зібралася повна зала! Багато хто для себе відкрив тоді нову сторінку життя...

— У жовтні 2003 року ви були єдиним представником тодішньої влади, хто зустрів у Херсоні народного депутата Віктора Ющенка. Ваша сміливість вразила навіть журналістів, особливо, коли вийшли й виступили на сцені Палацу молоді. Ви сказали тоді пророчі слова: «Я обіцяю, Вікторе Андрійовичу, що перший зустріну вас як Президента України!» За це могли позбутися й посади голови Суворовського райвиконкому. Не страшно було?

— Чесно — не страшно. Мене загартували дуже «добрі вчителі», коли працював в облдержадміністрації, а згодом опинився на вулиці і протягом двох років вивчав Цивільний кодекс у судових залах та «роботу» центру зайнятості..

— І де ж тепер ті вчителі?

— А їх послав ще Кучма! Кого послом, а кого й ще далі.

— А взагалі ви колись боялися?

— Над усе боявся поразки на виборах Президента. Адже це був останній шанс для українців створити державу. Свою Україну. Усі три тури, стоячи на колінах перед образами, я просив у Бога перемоги. І ми перемогли! Це була перемога над собою, перемога, що підвела наш народ з колін, змусила повірити в свої сили.

— Іване Петровичу, у вас за плечима два вузи, партшкола, аспірантура, тепер академія. Є щось, чого ще не навчилися?

— Не навчився красти, брехати й хамства.

— За чимось жалкуєте?

— Що не був на Майдані. Не «пускав» за посадою закон. А як серце рвалося, до тих, з ким стільки років чекали перемоги для України! А коли в день інавгурації стояв на нашому херсонському майдані і разом зі своїми побратимами не відривав очей від телеекрана, весь переповнювався почуттями. З нами були тисячі херсонців, які вразили всю Україну: адже вперше за всі вибори з усіх традиційно «червоних» областей наша була єдиною, що на виборчій карті мала два кольори: і блакитний, і помаранчевий. Я був гордий за своїх земляків... Тоді я закликав, щоб усі, хто сидів у «білому домі», пішли з посад, «честь имея». На жаль, багато хто сидить там і сьогодні, прихвалюючи офіційно нову владу.

Алла БРУСИЛОВА.

Херсон.

пристрасті не вщухали. Тим часом на майдані перед Верховною Радою вже збиралися йти опечатувати будинок ЦК КПУ, говорили, що звідти вивозяться важливі документи. У перерві ми виходили до людей, а потім бігли на засідання Народної Ради. Всі відчували: сьогодні має відбутися щось велике і значиме. Напруга була надзвичайна.

Нарешті прорвало: Дмитро Павличко запропонував проголосити незалежність України, всі війська підпорядкувати Президії Верховної Ради, департизувати державні органи. Текст Акта про незалежність України, розмножений уночі на ксероксі, був розданий депутатам. Я й досі зберігаю цей скромний аркуш паперу, який вирішив долю України.

Основну частину Акта написав Левко Лук'яненко за участю народного депутата СРСР Сандуляка з Чернівців. Дмитро Павличко, перечитавши його, дописав до тексту спереду слова: «Виходячи із смертельної небезпеки, яка нависла над Україною у зв'язку з державним переворотом...», а Іван Заєць додав речення: «Територія України є неподільною і недоторканною». Нас намагалися переконати, що не треба з цим поспішати: бути чи ні Україні незалежною — це справа референдуму, важливіше проголосувати спочатку за департизацію. Але і ми, і, здається, Леонід Кравчук розуміли, що найбільша для України подія або станеться сьогодні, або не станеться ніколи.

«Постанова Верховної Ради Української РСР. Проголосити 24 серпня 1991 року Україну незалежною демократичною державою...» Коли Кравчук почав читати цей документ, ми не втримались і зааплодували. Наше хвилювання досягло піку. І ось найвища мить. Фіксую для історії її в щоденнику: 17-а година 57 хвилин. Тиснемо на кнопки. Здається мені, що приблизно такий ось звук, як система «Рада», подавав колись з орбіти Землі перший штучний супутник. На табло висвічуються числа. За — 321! Оплески особливі, їх буде чутно і через тисячоліття. А Леонід Кравчук уже ставить на голосування проект постанови Верховної Ради УРСР про Акт проголошення незалежності України. 18-а година. Тиснемо на кнопки. А на вулицях люди стоять на колінах і моляться, щоб ми проголосували в більшості. На табло цього разу висвічується число 346! Україна торжествує! Нині весь світ говоритиме про неї! Повставали з колін люди, що молилися. Твориться щось неймовірне. Майдан плаче, сміється, обнімається, цілується, кричить...

...Близько 22-ої години члени Народної Ради виходять на вулицю, беруть в руки велетенське синьо-жовте полотнище прапора, який пошили в Івано-Франківську, і звичайних розмірів прапор, який майорів на танку в Москві під час заколоту, і несуть їх до столу, за яким сидять Леонід Кравчук, Іван Плющ. Застеляють великим прапором головний стіл Верховної Ради, а той, що привезений з Москви, вручають Кравчуку. Він не знає, що з ним робити, і ставить його поблизу статуї Леніна, якій залишилося тут стояти до перших днів вересня. Немовби розгублений, але щасливий, Кравчук закриває сесію, а ми, члени Народної Ради, кидаємось до нього, обступаємо трибуну, стіл і співаємо, хто як уміє, «Ще не вмерла Україна» та «Ой, у лузі червона калина». То вперше ці пісні звучать у залі парламенту. Ковтаю сльози, обнімаю товаришів, біжу до телефону, набираю Івано-Франківськ, вітаю земляків, а там уже знають: бачили, чули...

Виходимо через головні двері до людей на майдані. Нас, як героїв, вітають квітами, цілують, обнімають. Здається, з людей нарешті вирвалося назовні те, що спало під каменем віковічного гніту. Київ вирував цілу ніч, і світ гомонів, що ми вже не невільники. Щоб заспокоїти нерви, пішли з квітами до пам'ятника Кобзареві. Випили по чарці за те, щоб Україна була. За здоров'я Левка Лук'яненка, довголітнього в'язня таборів, що був свого часу засуджений до страти. 24 серпня у нього день народження. Було щось дивовижне і символічне в тому, що саме цей день, мабуть, не без волі Всевишнього, збігся з днем народження незалежної України.

Дарина НАЗАРЧУК.
Івано-Франківськ.

■ **ФОТОХРОНІКА**

Фото Валентина БОНДАРЕНКА (з архіву журналу «Віче»).

24 серпня 1991 року біля Верховної Ради

В екскурсоводів тут є «свої» камери

Будинок №1 на вулиці Коперника, що у центрі Тернополя, нічим непримітний. Зовні велика сіра будівля облагороджена, на ній вивіски багатьох організацій. Але люди старшого покоління, минаючи його, досі відчувають трепет. А коли заходиш у глухий бетонний двір, час ніби повертає назад. За радянських часів тут містилося обласне управління КДБ. У двір виводили на прогулянку затриманих, угорі ще й досі збереглася обнесена колючим дротом огорожа.

Нині тут єдиний в Україні історико-меморіальний музей політичних в'язнів. Унікальний він тим, що розташований у колишньому приміщенні установи, котра навівала на людей жах. У розпорядженні музею — 30 камер ув'язнення і карцерів. Директор музею Ярослав Павуляк відчиняє одні двері, другі, треті...**(на знімку)**. Важко повірити, що у цій бетонній камері поміщалося 25 чоловік. А у вузькому довгому карцері, що нагадує кам'яний мішок, вода стояла мало не до колін. Звідси після виголошення вироків людей відправляли на заслання у Сибір, тут, замотавши голову мішком чи куфайкою, щоб не бризкала кров, розстрілювали засуджених до страти. Хоча який там суд... Слідчі сиділи на другому—третьому поверхах, на допити викликали цілодобово.

Щоправда, через цю катівню пройшли ті, хто боровся за волю України вже в післявоєнні часи. А до війни, у 1939—1941 роках, цвіт західноукраїнської інтелігенції розстрілювали у дворі тюрми, що була розміщена неподалік, а також Чортківської тюрми. Кількість жертв досі невідома. Скажімо, Надю Юрчинську мама впізнала тільки по косах. Тіло доньки знівечили до невпізнання. А Надя була дуже гарною. На знімку вона тримає на долоні свою розкішну косу. А ось фото ще однієї дівчини — кулеметниці Галини Кузьменко з Чернігівщини, яка разом з іншими «східняками» воювала у лавах ОУН—УПА. Сліди дівчини загубилися десь у Карпатах, куди пробивалися рештки повстанців. Це фото з архіву, знайденого 1999 року в селі Яворові Косівського району на Івано-Франківщині. Зберігався архів у дуплі дерева. Коли його зрубали, звідти викотилася скляна банка з 215 негативами. Скільки людей дізналися про долю рідних?

В одній з камер на стіні велика карта СРСР, густо помережана позначками тюрем і ГУЛАГів, у яких уродженці Тернопільщини відбували покарання. Поруч — саморобні листівки, вишитий образок Матері Божої з дитятком... Нитки висмикували із спідниць, хустин і вишивали, посилали ці саморобні подаруночки дітям, матерям на далеку Батьківщину. А ось вервичка з хліба, зроблена Анною Бурбелою-Олексів. Вона подарувала її, дізнавшись, що створюється такий музей, а потім приїхала сюди, побувала в камері, де колись сиділа. Зубний лікар Олесь Нечай зробив макет табору у Воркуті, де провів молоді роки, і також подарував музеєві.

Ярослав Павуляк також двічі потрапляв до рук КДБ. Перший раз — за пам'ятник Шевченку, який за одну ніч разом з однодумцями встановив у селі Настасові, що неподалік Тернополя, — звідти він родом. Було це 1969 року. Хлопець (вчився тоді Славко у Львівському училищі прикладного мистецтва ім. Івана Труша) не раз звертався до голови сільської ради, секретаря партійної організації колгоспу з проханням допомогти з будівельними матеріалами на пам'ятник. Вони відмахувалися від нього. Але не відмахнувся відомий львівський скульптор Дмитро Крвавич, який цілий місяць витесував пам'ятник з каменю. Уночі на 1 травня його встановили. Стоїть і досі. Славка тоді затримали. Врятувало те, що й голова сільради, і секретар парторганізації підтвердили: він звертався до них по допомогу. Відпустили, але тримали під прицілом.

Удруге Ярослава затримали в 1972 році — після того, як він, студент філології Чернівецького університету, організував вечір пам'яті Василя Симоненка, на якому читав його щоденник. З університету виключили. Взагалі він, мабуть, побив рекорд із вступу: тринадцять разів складав вступні іспити. Коли йшов сам, зрозумівши, що це не його, коли виключали... Тоді, в 1972-му, зрозумів: вечір пам'яті Симоненка був лише приводом. Насправді кадебісти шукали компромат на львівську групу. Ярослав був знайомий з Ігорем Калинцем, В'ячеславом Чорноволом, братами Горинями. Він часто, як тепер кажуть, тусувався у їхній компанії, читав свої вірші. Отож намагалися вивідати зв'язки, компромат. Не вдалося. Протримавши хлопця півроку, відпустили. Ярослав Іванович згадує, як побачив через вікно слідчого ізолятора батька. Спочатку звернув увагу на куфайку, яку хтось у таку спеку (був липень) тримав у руках. Один рукав волочився по землі, але чоловік того не помічав. Через хвилину впізнав батька. Іван Павуляк, який сам відсидів у Сибіру кілька років за симпатії до ОУН—УПА, приніс синові теплу одежину, боячись, що і його чекає така доля.

«Свою» камеру у музеї має і його науковий працівник цього закладу Ігор Олещук. Свого часу школяреві за написання листівок дали 25 років. На щастя, довго не сидів. Після смерті Сталіна випустили. І відомий тернопільський правозахисник Ігор Герета, нині покійний, також колись перебував тут під слідством. Ідея створення музею політв'язнів належить йому.

До 14 жовтня — дня Покрови і чергової річниці створення музею, в одній з камер буде облаштовано криївку. Дерев'яні колоди лежать у дворі. Інтерес до музею, якому наступного року виповниться десять, не притупляється. Бо шлях до 24 серпня 1991 року почався давно. І скроплений він кров'ю багатьох борців за волю і незалежність України.

Любов ЛЕВИЦЬКА.
Тернопільська область.

Об'єктивна потреба

Вікторія Гандрабурова, вчителька зарубіжної літератури Кіровоградської спеціалізованої середньої школи № 8:

— 91-й рік запам'ятався насамперед тривожними подіями й очікуванням чогось страшного: Прибалтика, Тбілісі, «ГКЧП»...

Коли Верховна Рада оголосила Акт про незалежність, хотілося плакати від радості. Нарешті Україна мала стати повноцінною європейською державою. Вірилося, що всі ми житимемо краще. Про сподівання людей найкраще свідчать результати референдуму, на якому понад 90 відсотків наших співвітчизників віддали свої голоси за нову долю. Однак чимдалі, то більше розвіювалися ілюзії. Створюється враження, що вистраждану незалежність у людей просто вкрали. Ми справді стали жити в іншій державі, от тільки держава ця була зовсім не такою, якої хотілося б. Коли новоявлені пани почали різко багатіти, основна маса населення зубожіла. І все це приховувалося за цинічними гаслами про те, як усе в нас добре. Тому нічого дивного в тому, що народ знову піднявся і вийшов на вулицю.

Вважаю, що помаранчева революція стала прямим продовженням подій 91-го року, бо люди передовсім прагнули досягти тих ідеалів, на які покладали надії чотирнадцять років тому. Тільки все одно щось у нас не так робиться. Минуло півроку, як змінилася влада, а жити стає дедалі важче. Ціни зростають, роботи меншає, лише гасла не міняються.

Найбільша проблема, на мою думку, з точки зору вчителя, полягає в тому, що в країні зменшилася народжуваність. Нині це особливо помітно. Скажімо, ще кілька років тому в нашій школі набиралося по п'ять-шість перших класів. Цього року насилу півтора набрали. Торік не було п'яти класів, нинішнього — не буде шостих. Спитати б, звідки у вчителя з'явиться робота, коли немає кого вчити? У такій ситуації розраховувати на повну ставку можуть лише вчителі математики, української мови, враховуючи специфіку нашої школи, — біології і хімії. Решта приречена на вимирання. Якщо торік у мене було дванадцять годин тижневого навантаження, нині зосталося лише шість. Тобто більш як на третину ставки я розраховувати не можу. І це тоді як торік посіла друге місце на міському конкурсі «Вчитель року».

Не знаю, можливо, тепер у зв'язку з обіцяною матеріальною допомогою й почали народжувати більше, однак коли ще ці діти дійдуть до вчителя? Та й знову-таки, хотілося б, щоб народження дитини стимулювалося не тільки у найбідніших верствах населення, а щоб у цьому були зацікавлені також і люди з середнім достатком. Бо може статися так, що дітей понароджують, а доглядати їх не буде кому. Щоб не бути голослівною, наведу такий приклад. Моя знайома, у неї нещодавно померла матір, вона сама виховує 14-річного сина, каже: знайди мені чоловіка, хочу народити дитину, бо вкрай потрібні півтори тисячі доларів, які обіцяє уряд. Але ж виростити дитину — це не лише перші три роки. Що далі? Хто й за що її одягатиме, годуватиме, навчатиме? Нині, аби тільки підготувати дитину до школи, скільки грошей потрібно. Була нещодавно на шкільному базарі. Звичайний учнівський щоденник коштує 7 гривень, укомплектований пенал — 23—25 гривень, комплект поліетиленових обкладинок для п'яти книг — 6 гривень... Чи кожному таке під силу?

Отож, як бачите, останні чотирнадцять років стали переважно роками втрачених ілюзій і сподівань. Не звинувачуватиму в цьому незалежність, вона є об'єктивною потребою. Гірко від того, що за чотирнадцять років ми не спромоглися побудувати державу, у якій добре жилося б усім верствам населення. І ще гіркіше від того, що не бачу перспектив, що таке може статися найближчим часом.

Записав Олег БОНДАР.
Кіровоград.

Завтра в Києві на Майдані незалежності розгорнеться Всеукраїнська виставка під назвою «Міліція з народом». У ході виставки заплановано нагородження переможців фотоконкурсу, оголошеного Міністерством внутрішніх справ до Дня незалежності України, передає «Інтерфакс-Україна». На адресу МВС надійшли сотні фотографій з позначкою «На конкурс»

Продовжую сподіватися

Петро Єгорович Гармаш, ветеран війни і праці, колишній моряк-гармаш батареї крейсера «Молотов», захисник Севастополя:

— 24 серпня 1991 року в моїй пам`яті залишилося на все життя. Тоді всі слухали радіо. Пам`ятаю, як вразила мене мить, коли Верховна Рада УРСР прийняла справді історичний Акт про незалежність України. А буквально через хвильку після цього зателефонував мені найближчий друг Антон Іванович Ященко, колишній кореспондент газети «Радянська Україна» по Кримській області: «Петре, дорогий мій друже, ми таки дочекалися! Вітаю! Україна вільна! Ми отримали право на почуття власної гідності!» І заплакав. Та й мені самому від радості було важко говорити. Для мене, що зустрів війну в Севастополі, був свідком перших її хвилин (коли вночі повертався зі студентських підробітків — розвантажень у порту, побачив два чорні фашистські літаки, які потім збивав усю війну, бо провоював на бойовому кораблі), ця подія була другою в житті такою радісною й важливою, як і незабутній день Перемоги.

Петро Гармаш (ліворуч) з фронтовим побратимом.

Людина я літня, розміняв дев`ятий десяток, але сподіваюся діждати того часу, коли мій народ, моя Батьківщина подолає всі труднощі й негаразди і стане однією з наймогутніших, найбагатших, найдемократичніших держав світу. Я знаю, буде такою Україна обов`язково. І чим далі, то зростатиме значущість цієї події в наших душах. Бо, як на моє відчуття, в1991 році незалежність пересічним загалом не сприймалася так осмислено й святково, як після того, коли цей урочий день став державним святом. 24 серпня 1991 року стало визначальним моментом, першим рішучим кроком до утвердження незалежності. Того ж року на всеукраїнському референдумі мій український народ обрав для своєї країни Волю.

Я ці дні провів з друзями і в кримських натовпах. Декотрі, реагуючи на відверто щасливі інтонації в наших розмовах, на нашу українську мову з нотками високого мажору, тисли руки, а дехто називав нас «самостоятельными отщепенцами». Хтось по-доброму, зі щирим підморгуванням вітав, а були й такі, що не приховували досади. Ніде правди діти, знаходилися й агресивні, що навіть матюкали «хохлів», називали нас «бандеровцами» й «мазепинцами». Були й ті, що корили: мовляв, навіщо ж ви відділилися, порвали «есесерівську єдність». І навіть кричали й погрожували: начувайтеся, «Рассея-матушка вас так просто не отпустит». Зловтішалися: «В самостійне плавання вирушите ненадовго, Чорноморський флот вам не віддамо, та й усі валютні запаси — в Москві». (Справді, саме там перебувала не лише тверда готівка, зароблена, до речі, не тільки самою Російською Федерацією, а й 14 союзними республіками, і «дерев'яні» карбованці, довірені вкладниками України рідному Ощадбанку, який мимоволі став нашим неоплатним боржником.)

Хвала Богу й нашій розважливості, нелегке здобуття незалежності, утвердження державності обійшлося без громадянських конфліктів і міжнаціонального протистояння. Ми у вже далекому 1991 році переконували найзомбованіших тодішньою пропагандою «колишніх»: наше майбутнє — за миром злагоди й взаємоповаги. Були горді від того, що гуртується нація, яка зробила свій вибір, сказала: Україні — так!

Понині вистачає «рифів» на нашому курсі в коло найцивілізованіших країн. Тож недоречно представляти багаторічний шлях України від дня отримання незалежності таким собі тріумфальним маршем. І сьогодні до затишної гавані під назвою «загальноєвропейський дім» нам на власних веслах ще треба доплисти.

Записав Віктор ХОМЕНКО.

Крим.

З ДНЕМ НАРОДЖЕННЯ, КРАЇНО!

У Севастополі завтра закладуть символічний камінь у фундамент будівництва української школи-колегіуму. За словами заступника голови Севастопольської міської державної адміністрації Дмитра Базіва, планується, що такі школи з'являться у всіх 27 регіонах країни, але перша — в Севастополі. Також у День незалежності в місті відбудеться урочисте відкриття пам'ятника Тарасові Шевченку в штабі Військово-Морських Сил України.

***

30 кращих вітчизняних екіпажів четвертого етапу чемпіонату України з авторалі присвятили свої змагання Дню незалежності України. А пройшли вони в Кам'янці-Подільському на Хмельниччині під назвою «Стара фортеця». Започаткував їх ще у 1989 році президент Подільського автомобільного клубу Ігор Ваницький, якого називають легендою вітчизняного автомобільного спорту.

Цього року на змаганнях долали нову трасу довжиною 215 кілометрів, з яких 122 — стрімкі спуски, підйоми, трампліни, нестандартні повороти, **повідомляє наш власний кореспондент Віра ШПИЛЬОВА.**

* * *

Мото-рок-фестиваль під лозунгом «Не бійся жити — насолоджуйся безпечно», присвячений Дню незалежності України, відбувся минулих вихідних у селі Федірки Світловодського району Кіровоградщини. Захід проводиться втретє, але з нинішнього року райдержадміністрація взяла його під свій патронат.

Близько 80 байкерів зі Світловодська, Кіровограда, Кременчука, Черкас, Дніпропетровська демонстрували свої вміння. Наостанок лунав гала-концерт за участю відомих вітчизняних рок-груп, **повідомляє наш власний кореспондент Олег БОНДАР.**

* * *

Більше 400 сільських населених пунктів газифіковано на Вінниччині за роки незалежності. Це в десять разів більше, ніж за весь період існування радянської влади. Минулого тижня до них приєдналося село Соколівка. Тут блакитне паливо підведено до першої у Крижопільському районі сільської оселі. Природний газ з'явився також на місцевому цукрозаводі. Фінансувало будівництво газопроводу сільгосппідприємство «Кряж», яке орендує землі в селян декількох сіл району. Переведення технологічних процесів з мазуту на газ дасть можливість приблизно у три рази зменшити собівартість цукру.

■ **ФОТОХРОНІКА**

Фото Валентини БОНДАРЕНКА (з архіву журналу «Віче»).

24 серпня 1991 року. Мітинг біля Верховної Ради.

■ **ФОТОФАКТ**

Більш як 500 вуличних комітетів, ЖЕКів, закладів освіти, комерційних структур, підприємств, фабрик Чернігова взяли участь у святі квітів «Щастя краси», присвяченому 14-й річниці незалежності України.

На знімку: начальник Чернігівського поштамту Олександр Тимощук представляє поштово-квіткову композицію свого відомства.

Фото Сергія ПАВЛЕНКА.

Що хочуть сироти, того хоче Президент

Вихованці інтернатних установ у літньому оздоровчо-відпочинковому таборі, що у прикарпатському селищі Ворохта, зустрілися з Президентом України Віктором Ющенком.

Сироти вручили йому листи, які розпочинаються словом «хочу». Фундатор благодійного фонду «Товариство «Приятелі дітей» канадка Руслана Вжесневська, що десять років поспіль організовує в Карпатах відпочинок сиріт з усієї України, зачитала лист випускників однієї інтернатної установи. Діти просять подбати про те, щоб очолювали такі заклади люди, які не принижували б дітей, а піклувалися про них. Віктор Ющенко пообіцяв, що прочитає всі листи разом з директорами інтернатів. Президент буває тут щороку, починаючи з 1996-го. Цього разу завітав з доньками та дружиною, яка теж давно допомагає табору. Був і міністр у справах сім'ї, молоді та спорту Юрій Павленко, який подарував Руслані Вжесневській скульптуру Богоматері. Під час зливи зігрівали піснями Руслана, Олександр Пономарьов, гурти «Гринджоли», «Скрябін», **повідомляє наш власкор з Івано-Франківщини Дарина НАЗАРЧУК**.

Австрійці купують «Аваль»

Банківська група «Райффайзен інтернешнл» купує український банк «Аваль». Про успішне завершення багатомісячних переговорів повідомила «Німецька хвиля» з посиланням на інформагентство Рейтер. Якщо проти купівлі не заперечуватимуть монопольні відомства, «Райффайзен інтернешнл» придбає 93,5 відсотка акцій банку «Аваль». Суму контракту не розголошують. Австрійська банківська група нещодавно заявила, що планує й надалі розширювати свою діяльність у Східній Європі.

■ **ВРОЖАЙ-2005**

Знецінений коровай

В Уманському районі Черкаської області відсвяткували обжинки. До будинку культури села Оксанине з'їхалися жниварі. За традицією, передовиків вітали короваями, словом і піснею. Вручили грамоти і цінні подарунки керівники рай- та облдержадміністрації. Нинішній коровай на Черкащині був щедрим — врожайність пшениці в середньому сягнула позначки у 40 центнерів з гектара. Радіти б. Проте доброї ціни на пшеницю для хліборобів немає. Ще не з усіма учасниками збирання зернових повністю розрахувалися. Потрібно виходити в поле, а ціни на пальне ростуть, немов на дріжджах. Знову, казали механізатори, на наших мозолях наживатимуться скоробагатьки...

Лідія ТИТАРЕНКО.

Фото автора.

(Зліва направо): жниварі з сіл Кочубіївка та Городниця Олександр Давиденко, Роман Якименко, Микола Омельчук, Микола Самченко.

З роду отаманів

На 80-му році не стало педагога, патріота Валентини Дем'янівни Чучупак-Мартинюк, небоги головного отамана полку гайдамаків Холодного Яру Василя Чучупака. З великої отаманської родини живим залишився один Дем'ян, її батько. А три її дядьки — Василь, Петро та Олекса, організатори і керівники збройної боротьби проти радянської влади, склали голови за волю і долю рідної землі у 20-х роках минулого століття. Однак і досі Українська держава не реабілітувала їхні чесні імена. Все своє життя Валентина Дем'янівна мріяла дочекатися, коли холодноярських повстанців визнає героями держава. Не дочекалася...

Лідія ТРИЛІС.

Черкаська область.

Вони не повернулися з роботи

■ ПАМ'ЯТЬ

Учора, в День пам'яті співробітників МВС, які загинули на службі, добрим словом згадували правоохоронців, котрі полягли, виконуючи свій службовий обов'язок.

А напередодні у Хмельницькому сотня молодих офіцерів, випускників вищих навчальних закладів, вперше отримала табельну зброю. Дільничні, слідчі, інспектори, що зовсім недавно наділи погони, в присутності особового складу управління МВСУ в Хмельницькій області і родин загиблих міліціонерів дали клятву гідно нести протягом усього життя звання міліціонера.

Так, як це робили їхні товариші, котрі не повернулись із виконання завдання. Тільки за роки незалежності на своєму посту в області загинуло двадцять два міліціонери, середній вік яких становив тридцять років. Останнім у цьому списку був Володимир Чорномизий, котрий, за іронією долі, затримуючи зловмисника, отримав смертельне ножове поранення в день професійного свята. В управлінні не просто пам'ятають імена всіх трагічно загиблих колег, а й роблять все, щоб підтримати родини, де тепер без батьків ростуть п'ятнадцять дітей. Підростаючи, багато хто з них вирішують продовжити справу батьків. Після закінчення академії уже лейтенантом повернулася до управління, в якому гідно служив і загинув, виконуючи свій службовий обов'язок, Микола Фошин, його донька.

Ірина КОЗАК.

Хмельницька область.

На знімку: невдовзі другою сім'єю стане управління і для інших випускників, що йдуть шляхом своїх батьків.

Фото автора.

■ АКТУАЛЬНО

Лікар — рецепт — аптека

МОЗ хоче, щоб з 20 жовтня іншої схеми придбання рецептурних ліків не було

Протягом останніх десяти років в Україні йде неконтрольований обіг лікарських засобів, стверджує міністр охорони здоров'я Микола Поліщук. Тож з 20 жовтня МОЗ вводить у дію наказ № 360, покликаний удосконалити порядок виписування рецептів та посилити контроль за обігом лікарських засобів у закладах охорони здоров'я.

За словами пана Поліщука, в США невдале призначення ліків посідає четверте місце серед причин смертності населення, випереджаючи рівень смертності в ДТП. Якби в Україні проаналізувати смертність і ускладнення від неправильного прийому ліків — результати були б ще невтішніші, каже міністр. Причина — чимало рецептурних препаратів продають в аптеках вільно, тож у кращому разі хвору людину «лікує» аптечний провізор, в гіршому — реклама. Микола Поліщук визнав, що в деяких регіонах був безрецептурний доступ навіть до наркотичних препаратів на кшталт трамадолу й трамалгіну.

Керівництво МОЗу вважає, що введення в дію згаданого наказу змусить відповідальніше працювати лікарів — адже на кожному з рецептів вони ставитимуть підпис і особисту печатку. А в неодмінному збільшенні напливу відвідувачів у лікувальних закладах вбачає і свій позитив — мовляв, ширше охопимо населення медичними оглядами.

Медичні керманичі також переконують, що такий наказ аж ніяк не означає радикального скорочення списку безрецептурних препаратів, мета інша — домогтися, щоб рецептурні ліки справді відпускали за рецептом. Виняток — гормональні контрацептиви. Як зазначає заступник міністра Віктор Рибчук, їхній статус з нинішнього безрецептурного справді зміниться завдяки наказу на рецептурний. Щоб зрозуміти причину такого кроку, пан Рибчук радить ознайомитися з побічними діями в інструкціях до таких препаратів. Заступник міністра також нагадує, що гормональні контрацептиви відпускають за рецептом у більшості країн світу, навіть у такій густонаселеній державі, як Індія.

Сергій ХОМІНСЬКИЙ.

Довідка

У 1998 році в Україні було продано лікарських засобів на 500 млн. доларів, у 2004-му — вже на 1 млрд. 50 млн., цьогоріч ця сума знову істотно збільшиться — орієнтовно на 23—28 відсотків.

Загалом в Україні зареєстровано 14292 лікарські засоби — 8720 з них мають «рецептурний статус».

Психологічно ми вже захрюкали...

■ БАЛАНС ТИЖНЯ

Події тижня, як у відомому анекдоті, можна виокремити у дві групи: приємні й невтішні.

До позитиву, безперечно, зарахуємо рішення Кабміну про підвищення зарплати бюджетникам в середньому на 15 відсотків з 1 вересня. З початком осені мінімальна зарплата зрівняється з мінімальною пенсією і становитиме 332 гривні. Хоча треба сказати, що підвищення зарплати передбачено законом України про державний бюджет, який прийняла Верховна Рада. Чергове підвищення зарплати учителям, лікарям, науковцям, митцям дасть змогу до кінця року виконати взяті новою владою зобов'язання з підвищення зарплат у бюджетній сфері на 57 відсотків.

До Дня шахтаря уряд зобов'язався погасити всі борги гірникам за останні 5 років. Навіть працівникам тих підприємств, які вже закрилися, так і не сплативши людям зароблене. Кабмін скасував 69 своїх же постанов, які блокували розвиток підприємництва в Україні. А загалом треба скасувати 119 постанов. Сподіватимемося, що побори і приниження підприємців після 1 вересня будуть мінімізовані. Я свідомо не кажу ліквідовані, бо цього практично досягти неможливо.

Минулого тижня держава запустила в дію пілотний проект із надання іпотечних кредитів. П'ять банків видадуть п'ять кредитів на суму від 100 до 450 тисяч гривень для придбання житла — з терміном від 3 до 30 років — під фінансову ставку не більш як 10 відсотків річних. Щоб стати учасником проекту, треба, звичайно, мати стабільний дохід. Насамперед той, який документально можна показати банку. Щоб іпотека запрацювала сповна, парламент якнайшвидше має розглянути пакет законопроектів — зміни до 23 законів, що визначають іпотечні відносини. Інакше справа просуватиметься важкувато.

Не можна не згадати й те, що в рамках авіасалону МАКС-2005, який проходив у Росії, дві російські компанії підписали контракт на поставку 10 українських літаків «Руслан». Усього на сьогодні випущено в небо 56 «Русланів», половина з них здійснює комерційні рейси. Цьому контракту не завадив буцімто «скандальчик» з іншим українським літаком Ан-140, плітку про який запустили російські ЗМІ.

Те, що минулого тижня продовжувала зростати ціна на бензин, вже сприймалося як належне. Майже як за народною мудрістю: що більше разів обізвеш людину свинею, то більша ймовірність, що вона захрюкає. Психологічно народ уже підготовлений, що до кінця року ціна на 95-й бензин збільшиться щонайменше до 4 гривень за літр, а то й до 4,5. А хто стане мені заперечувати, що є пряма залежність між цінами на енергоносії і цінами на інші товари? Судячи з того, що газотрейдери нині активно беруть кредити, щоб закупити і закачати у підземні сховища газ, — невідворотне підвищення цін і на «голубе паливо». Менш відчутно це буде для населення, бо соціальна спрямованість влади їх захистить, а більш відчутно — для виробництва. Електроенергія також неминуче зросте в ціні. І знову-таки на шляху до європейських цін дещо пом'якшеним буде цей удар по кишені громадян і відчутнішим по бюджету підприємств, юридичних осіб.

Незважаючи на просто-таки шалені темпи збільшення соціальних виплат, уряду стає дедалі важче зберігати кредит довіри, бо темпи зростання реального валового внутрішнього продукту за сім місяців упали до рівня 3,7 відсотка. Це не може не тривожити.

Як я і прогнозував (див. «Баланс тижня» у «ГУ» за 26.07.05), спад ВВП глава уряду зараз пояснює переходом на іншу систему підрахунку макропоказників. Мовляв, тільки тепер зароджується реальна державна звітність, реальна державна статистика. Ю. Тимошенко підкреслила, що документально вже зафіксовано викривлення показника ВВП за 2004 рік за рахунок викриття фіктивного експорту, де було незаконно компенсовано більш як 5 мільярдів гривень ПДВ.

І насамкінець кілька майже сенсаційних фактів минулого тижня. Кількість «борців» за володіння «Криворіжсталлю» зростає. Участь у конкурсі з придбання акцій комбінату братиме вітчизняна група «Приват». Ймовірно, разом з казахським партнером по пулу. Подейкують, що на Сардинії пройшли переговори кількох далеко не бідних осіб стосовно можливостей їх об'єднання для створення альтернативного спільного котла. Ці групи — непримиренні суперники в бізнесі. Тож що більше буде непримиренних учасників конкурсу, то вищою буде ціна комбінату. У виграші будуть всі, а насамперед бюджет. Бо, до речі, з початку року ФДМ перерахував до держбюджету лише 648,3 мільйона гривень, одержаних від приватизації. Це лише 9,28 відсотка від річного плану. Негусто. І це ще м'яко сказано.

Тож уряд гарячково виправляє стан справ у цьому напрямі. Кабмін доручив ФДМ до кінця року організувати проведення конкурсів із продажу державних пакетів акцій не менш як 15 ВАТ. А 12 грудня має відбутися конкурс з приватизації найбільшого в Європі об'єкта — недобудови гірничо-збагачувального комбінату окислених руд (Кіровоградська область). Отже, будемо сподіватися, що держбюджет все-таки одержить 6 мільярдів 985 мільйонів 309,7 тисячі гривень надходжень від приватизації.

Леонід БРОВЧЕНКО.

■ ПЕРЕГОВОРИ

По дефіцит до Москви

Учора в «Газпромі» нарешті відбулися україно-російські переговори про газ, дату яких не раз переносили. На рівні компаній гордіїв вузол газових проблем розрубати не вдалося.

Цього разу Прем'єр-міністр Юлія Тимошенко кинула на прорив урядову робочу групу на чолі з міністром палива і енергетики України Іваном Плачковим. Перед ним поставили мету — «досягти стратегічної домовленості про подальші відносини стосовно транзиту газу». Зокрема, визначитися з питаннями транспортування російського газу, розв'язати проблеми цінової політики і підготувати протокол у сфері поставок на майбутній рік.

Напередодні візиту Іван Плачков наголосив, що питання оплати послуг України за транзит російського газу врегульовано довготерміновою міжурядовою угодою, ратифікованою парламентом. Водночас міністр не виключає можливості обговорення питань переходу на грошові розрахунки в двосторонніх відносинах у газовій галузі з наступного року або через рік. Однак поки що немає жодних юридичних підстав для зміни порядку розрахунків за транзитні послуги. «Загалом наша позиція — забезпечити стабільний і передбачуваний режим співробітництва в галузі постачання і транзиту газу на довгостроковій, взаємовигідній основі з урахуванням інвестиційних складових. Для того, щоб ця передбачуваність забезпечила нормальний розвиток економіки як України, так і Російської Федерації», — заявив член делегації, заступник міністра економіки України Андрій Березний.

Українська делегація також порушила питання балансу газу, пов'язані з російським ресурсом в українських підземних сховищах, обсягу експорту українського газу і порядку транспортування туркменського газу для України. Одним із пунктів переговорів стала можливість постачання до України додаткових обсягів газу. «Сьогодні ще немає підписаних контрактів, про які говорив голова правління НАК «Нафтогаз України», — заявила прем'єр. Нині газовий дефіцит до кінця року оцінюється в 5—6 млрд. кубометрів. Тим часом Олексій Івченко в інтерв'ю «Голосу України» заявив, що в нього з Юлією Тимошенко «прекрасні відносини» і в Москву він їде «з чудовим настроєм». «Жодних проблем на рівні НАК «Нафтогаз України» і російського «Газпрому» немає, решта — вигадки журналістів», — бадьоро заявив глава правління НАК.

Відповідаючи на запитання «Голосу України» — на який результат делегація розраховує, радник держсекретаря, експрем'єр з питань ПЕК Віталій Гайдук сказав: «Усе буде добре!» Однак сухість і лаконічність коментарів напередодні візиту свідчить про те, що, найпевніше, одним раундом переговорів України і Росії про газ не обмежаться.

Вл. інф.

Учора голова Вінницької облдержадміністрації Олександр ДОМБРОВСЬКИЙ запалив урочистий факел у селі Копистирин Шаргородського району. За його словами, в радянські часи область залишалася найменш газифікованою. І це при тому, що її територією проходять два потужні газопроводи. Втрачене надолужують за рахунок кооперації коштів — держбюджету, сільгосппідприємств, підприємців і бажаючих отримати блакитне паливо. Завдяки такому підходу на Вінниччині уже три роки поспіль вводять в експлуатацію найбільше порівняно з іншими регіонами газових магістралей у сільській місцевості

■ **НА ЗДОБУТТЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРЕМІЇ УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ НАУКИ І ТЕХНІКИ**

Шлях до енергетичної безпеки держави

Нові високоефективні технології видобування та постачання газу

Україна — одна з найстаріших нафтовидобувних держав світу. Видобуток нафти згідно з офіційними джерелами розпочали 1771 року на Коломийщині. Відкриття газових родовищ у Прикарпатті відбулося 1920-го, коли на Дашавському родовищі було отримано перший газ. З цього само родовища в 1922-му був побудований перший газопровід Дашава—Стрий та почалося промислове транспортування газу. Завдяки відкриттю нових родовищ у 1972 році максимальний видобуток нафти в Україні зріс до 14,5 млн. т, максимальний видобуток природного газу (68,7 млрд. куб. метрів) було досягнуто 1975-го.

Загалом із наших надр на сьогодні видобуто понад 350 млн. тонн нафти і конденсату та близько 1,9 трлн. куб. метрів природного газу. Споживання газу становить 3,2 трлн. куб. метрів, транзит газу до країн Європи — понад 2,4 трлн. куб. метрів.

Потреба України в нафтопродуктах задовольняється на 6 нафтопереробних заводах проектною продуктивністю 62 млн. т на рік.

У повоєнний період почався інтенсивний розвиток трубопровідного транспортування нафти і газу, ефективну роботу якого забезпечують: 37, 6 тис. км газопроводів високого тиску; 196 тис. км газорозподільних мереж; 4,6 тис. км нафтопроводів.

На території України споруджено і діє 13 підземних газосховищ з активними обсягами зберігання понад 35 млрд. куб. метрів. У нафтогазовому комплексі України створена й успішно діє система підготовки інженерних і наукових кадрів на основі Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу як єдиного центру нафтогазової інженерної освіти.

На сьогодні на нафтогазовий комплекс працюють 17 науково-дослідних і проектних інститутів, які забезпечують науково-технічний рівень галузі, визначають перспективи розвитку, проводять роботи в країнах СНД і далекого зарубіжжя. Великою мірою розвиток нафтогазового комплексу Радянського Союзу, єдиної системи газозабезпечення завдячує науково-технічному потенціалові України. Сьогодні Україна належить до енергодефіцитних країн. За рахунок власного видобутку вона задовольняє свої потреби в паливно-енергетичних ресурсах менш як на 50 відсотків, в тому числі з нафти — 12%, з природного газу — до 25 відсотків.

Досягнення максимально можливого рівня забезпеченості паливно-енергетичними ресурсами є принциповим завданням національної економіки України, без вирішення якого неможливе успішне здійснення економічних, науково-технічних і соціальних програм, спрямованих на забезпечення енергетичної, економічної, національної безпеки. Особливо це важливо в наш час, на зламі тисячоліть, в XXI столітті, коли природні, енергетичні ресурси поряд з інформаційними технологіями стали вирішальними чинником економічного розвитку.

Після досягнення в 70-х роках минулого століття максимальних обсягів видобутку нафти і природного газу відбувалося поступове їх зменшення з середніми річними темпами 3,3—3,7 відсотка. За наявних технологій розробки, техніки видобутку на родовищах України досягнуто нафтовилучення 22,8 відсотка. Підприємствами нафтогазового комплексу ведеться видобування природного газу та нафти на 225 родовищах.

На державному балансі запасів корисних копалин України за нафтогазовим комплексом (НАК «Нафтогаз України») налічується близько 1 млрд. куб. м розвіданих запасів газу, майже 120 млн. тонн нафти.

Завдяки структурній перебудові в нафтогазовому комплексі, проведенню комплексу заходів з підвищення ефективності використання виробничої та ресурсної бази, застосуванню методів інтенсифікації роботи свердловин, нарощуванню обсягів геологорозвідувальних робіт вдалося стабілізувати обсяги видобутку нафти і газу в Україні, а починаючи з 2000—2001 років забезпечити їх поступове зростання.

2004-го підприємства НАК «Нафтогаз України» видобули 18,9 млрд. куб. метрів природного газу та 3,9 млн. тонн нафти з конденсатом, що відповідно на 3,7 та 3 відсотки більше, аніж у 2003 році. Компанія забезпечила 94 відсотки видобутку газу і 93 — видобутку нафти з конденсатом в Україні.

Стратегічні напрями розвитку нафтогазового комплексу України визначені Національною програмою «Нафта і газ України» до 2010 року. Програмою передбачено в 2010 році довести обсяги видобування нафти і газового конденсату до 5,4 млн. т, а газу — до 28 млрд. кубічних метрів.

Досягнення таких високих показників є надзвичайно складним завданням, виконання якого можливе лише за відповідного наукового забезпечення вирішення цілого комплексу проблем видобутку нафти і газу, що є однією з пріоритетних складових підвищення ефективності процесів розробки покладів вуглеводнів.

Визріла в глибинах нафтогазового комплексу фундаментальна праця колективу видатних вчених і знаних фахівців галузі «Розробка та впровадження високоефективних технологій видобування та постачання газу для досягнення енергетичної безпеки держави» підбиває етапний підсумок ефективної науково-практичної роботи вчених, інженерно-технічних працівників комплексу із стабілізації і збільшення видобутку вуглеводневої сировини. Підвищення ефективності роботи газотранспортної системи показує шляхи його розвитку на перспективу, що дає можливість прийняти виклики глобальних світових процесів.

Науково-технічні публікації за результатами роботи формують цілу школу нових поглядів на процеси ефективного видобутку і транспортування вуглеводневої сировини, виконують роль підручника для наукових та інженерно-технічних працівників комплексу. Результати роботи висвітлені й підкріплені у 53 винаходах, 153 наукових працях. Економічний ефект від впровадження роботи — близько 1 млрд. грн. Очікуваний ефект у 2010 році становитиме майже 2 млрд. грн.

Робота за своєю суттю є науково-технічним продовженням виваженої енергетичної політики країни, націленої на збільшення ресурсної бази вуглеводневої сировини, диверсифікацію джерел і шляхів постачання енергоресурсів, підвищення енергоефективності, використання інтелектуального потенціалу нашої держави.

За змістом і оформленням, глибиною прикладного теоретичного аналізу, масштабом впровадження, високим економічним ефектом, поєднанням наукової, освітньої і промислової ланок в єдине ціле ця робота підіймає на вищий щабель українську науку, ставить її в ряд із досягненнями передових країн світу, що дає підставу для присудження авторському колективу Державної премії України в галузі науки і техніки 2005 року.

Михайло КОВАЛКО, *президент Української нафтогазової академії, доктор технічних наук, професор, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, заслужений працівник промисловості України.*

■ **24 СЕРПНЯ — ДЕНЬ НЕЗАЛЕЖНОСТІ**

Тоді зрадів, тепер журюся

Олексій ВАСЮРА, колишній колгоспник, село Мельники Чигиринського району:

— Яким був для мене день 24 серпня? Нічим не примітним. Таким, як усе літо. Наша колгоспна будівельна бригада, де я трудився, привезла з лісу деревину. Спочатку ремонтували ферми, а потім лагодили для худоби загорожі. З ранку до самого вечора майстрували ми далеко за селом, у Чучупаковому яру. Тільки коли звечоріло, повернулися додому. Тоді й почув по телевізору новину, що Україна проголосила незалежність... Як сприйняв? Як і всі люди. У нас тоді були великі надії на краще життя, тому зрадів.

Тепер не знаю, чи правильно тоді зробили. Бо після 1991 року наш колгосп скотився у таку прірву, що й екскаватором не витягнеш. Немає в селі нині ні господарства, ні фермера. Позаростали поля полином та пирієм, завалились корівні. В автогаражі тепер торгують приїжджі «коробейники». Три роки ні грама зерна на пай ніхто не одержував.

Нікому не потрібні Мельники: ні люди, ні земля...

Записала Лідія ТИТАРЕНКО.

■ **ФОТОХРОНІКА**

24 серпня 1991 р. — мітинг біля Верховної Ради.

Фото Валентина БОНДАРЕНКА (з архіву журналу «Віче»).

Ми захищаємо небо, а хто захистить НАС?

■ ПОГЛЯД

Нещодавно дві події нагадали нам про трагедію кількарічної давнини на авіашоу під Львовом, де 77 громадян загинуло і багато було поранено. Треті роковини скнилівської трагедії зайве вразили рани рідних і близьких невинно убитих глядачів авіашоу під мирним небом. А напередодні завершився суд над військовими авіаторами, яких спочатку прокуратура, а тепер уже й Феміда після довгих трирічних роздумів визнали винними в цій страшній історії. Пілоти літака-вбивці та їхні командири отримали загалом 33 роки позбавлення волі, їх зобов'язали відшкодувати державі 11 мільйонів гривень за втрачений літак. Кримінальне переслідування не знято і з чотирьох тодішніх вищих керівників ВПС — генералів-льотчиків В. Стрельникова, С. Онищенка, О. Волошенка та В. Алексєєва — їхні справи виділено в окреме провадження.

Захисники українського неба сприйняли вердикт Феміди своєрідно. У частинах Військово-повітряних сил ЗСУ, зокрема в «авіаційній столиці» — Вінниці, де розташований штаб ПС, відбулися зібрання воїнів-авіаторів, ветеранів війни і Збройних сил, після чого на адресу керівників найвищих державних інституцій полетіли листи-звернення про надмірну суворість покарання військових авіаторів, у тому числі і безпідставність кримінального переслідування еліти Військово-повітряних сил України — десятка генералів і полковників.

Передусім стражі українського неба нагадують, що в небі над Скниловим відбувалося не тривіальне шоу, де заробляють гроші, адже той захід був елементом державної політики — патріотичного виховання молоді, спроби привселюдно засвідчити платникам податків "ще дихання" військової авіації і тільки після цього — розваги. Далі наводять довгий список трагедій (хіба хто від них застрахований) на авіашоу різних рівнів і лише один алогічний випадок — судове рішення по скнилівській трагедії, коли попри логіку і загальновизнану практику, на лаву підсудних посаджено геть усіх людей у погонах, так чи інакше причетних до організації і проведення польотів.

Судячи із підписів під численними листами-зверненнями на адресу Президента і Прем'єр-міністра України, більшість військових авіаторів і досі, навіть після судового вердикту, переконані, що, цитую, «єдиною причиною падіння літака та важких наслідків стало порушення командиром екіпажу польотного завдання, яке передбачити ніхто не міг». Повітряний ас спокусився на фігуру вищого пілотажу, яку досі не виконував. У бойовій обстановці це могли назвати героїзмом, у мирному авіашоу це виявилося злочином...

Еліта суспільства — офіцери і генерали — споконвіку мають виняткову індульгенцію на захист своєї честі і спокуту військового гріха: залежно від усвідомлення глибини моральної вини «мають право» покарати себе самі, навіть пустити кулю у скроню, як це не раз траплялося в історії. Одначе ніхто не позбавляв їх і права логічно запитати: на якій підставі їх підводять під кримінал? Я далекий від того, щоб за очевидні прорахунки будь-якого відомства не питати з його найвищих керівників. Утім, не садити ж міністра транспорту на лаву підсудних поряд з водієм, який порушив правила дорожнього руху і скоїв автомобільну катастрофу? Сказано ж: літак упав через порушення льотчиком техніки пілотування.

А коли припустити, що кримінальна відповідальність у нас уже сягнула такого рівня солідарності, то тоді чому на лаві підсудних не бачимо Верховного Головнокомандувача Л. Кучму? Адже це за його правління наше військо зазнало досі непоправного занепаду, хронічного безгрошів'я, а відтак, низької професійної підготовки льотного складу і технічного стану літаків. Військовому льотчику дали право сідати за штурвал надсучасних винищувачів і штурмовиків, а не дали (через ту саму скруту) належних навиків і самодисципліни (піднявшись кілька разів на рік у небо, як утриматись від спокуси перевірити власні сили «на усі сто»?). Чому літати могли тільки обрані льотчики такі, як Топонар та Єгоров, а не всі?!

Тепер, за нової влади, багато хто не лише думає, а й відверто висловлює думку про те, що налякана черговою авіатрагедією тодішня збанкрутіла влада знайшла цинічний вихід: заробити на людському горі в політично активному регіоні політичні дивіденди за рахунок «відважної готовності» посадити за грати еліту ВПС — вісім генералів та шість полковників на чолі з командувачем. Ще не встигли стихнути крики поранених на скнилівському летовищі, як Генпрокуратуру спонукали устоголос і поіменно визначити «полковничо-генеральське коло винних», й оголосити про їхній арешт. А вже потім, навіть через три роки після трагедії, слідству не з руки міняти позицію.

Так думають і пишуть у листі на ім'я нового Президента—Верховного Головнокомандувача генерали авіації запасу В. Ляшенко, Ю. Петров та М. Мороховець — чільники «Громадського руху соціальних ініціатив учасників бойових дій, ветеранів Збройних сил України». А цим ветеранам не відмовиш у знанні фігур вищого пілотажу не лише в небі, а й у нашому політичному просторі. «За останні 50 років у світі сталося 12 авіаційних катастроф (з урахуванням катастрофи 10 липня ц. р. у Канаді), пов'язаних з демонстраційними польотами літальних апаратів, — пишуть Верховному Головнокомандувачеві Віктору Ющенку наші знані льотчики-випробувачі О. Галуненко, Ю. Тішков та перший космонавт України генерал-депутат Леонід Каденюк. — Були катастрофи і з важчими наслідками, аніж у Скнилові, але про таке рішення правосуддя з цього приводу чуємо вперше».

Зрозуміло, що прокурорське відомство має свою точку зору з цього приводу і геть заперечує політичні мотиви у справі і подвійні стандарти у ставленні до таких трагедій. На що самі військові пілоти реагують... прикладом, як вони кажуть, «справді об'єктивного розслідування». Голова Ради вінницької міської організації ветеранів — генерал-майор В. Глазов, заступник голови спілки ветеранів-авіаторів товариства «Літак» та льотчик Герой Радянського Союзу М. Сищиков у колективному зверненні на адресу Верховного Головнокомандувача нагадують про катастрофу того самого злощісного 2002 року нашого літака Ан-140, коли «через порушення екіпажем літака схеми заходу на посадку зіткнувся з горою». Загинуло 44 особи, у тому числі група кращих авіаконструкторів України та Росії. Одначе, наголошують сивочолі автори, там встановили істинну причину трагедії і не «займалися пошуком відьом для привселюдного спалювання».

Невже за рахунок публічного «лінчування» кількох відомих генералів і полковників-авіаторів зубожіла матеріально (а тепер бачимо, що й духовно) держава воліє відігратися на своєму народі? Насамперед на згорьованих рідних і близьких жертв трагедії. До цілої армії жертв додати ще одну армійську групу. Хіба це — спокута?

Не менш вражені авіатори і матеріальною частиною суддівського вердикту — присудом мільйонних відшкодувань Міністерству оборони (читай — державі) за два літаки (власне, за винищувач та ще за пошкоджений літак, що стояв на смузі), автомобіль, бетонні стовпи та колючий дріт на летовищі. Льотчики Топонар і Єгоров мають сплатити по 7,2 та 2,4 мільйона гривень, відповідно. Найменше відшкодування присудили екс-начальнику служби безпеки польотів 14-го авіакорпусу Лукіну — 200 тисяч. Чи не матеріальний фарс для потерпілих і самої держави — від засудженого до ув'язнення полковника Топонара збираються отримувати ці кошти упродовж більш як 3600 років (і то за умови, якби він на волі віддавав всю свою зарплату)? Зачекайте, запитують у зверненні саму державу (в особі Президента України) три льотчики — Герої України, а хіба держава не знає, що у нас досі не створено передбачений Повітряним кодексом Державіанагляд — центральний орган держвлади, покликаний наглядати за безпекою польотів? Якби він діяв, вочевидь, ми не мали б таких наслідків — повітряних катастроф і таких вироків.

У зверненні трьохсот учасників зібрання офіцерів командування Військово-повітряних сил ЗСУ констатується, що через таке ставлення до професії військового пілота маємо другий рік поспіль недобір курсантів на льотний факультет вищого навчального закладу, бракує бажаючих на призначення командирами авіабригад та на інші посади. «За такого підходу, — пишуть авіатори, — не буде у нас нових Кондратюків, Уточкіних, Нестерових, Кожедубів, Корольових, Каденюків, Ковалів і Черненків». Доходить до крайнощів — після вироку у справі скнилівської трагедії повітряні аси вагаються, чи варто сідати за штурвал бойових машин. Трагедія загострила проблему правової незахищеності військових пілотів. «Судіть самі, — звертає увагу читачів однієї з вінницьких газет виправданий судом екскомандир військової частини, що в Озерному, полковник Олег Дзюберський. — Льотчик застрахований лише на 8 тисяч гривень — як звичайний військовослужбовець. А коли ти піднімаєшся у повітря — це завжди ризик. Хто знає, що з цим літаком може трапитись... Зараз будують за містами будинки, які коштують мільйони. А де гарантія, що льотчик катапультується, літак не впаде на один з них? Позов на кого буде? Звичайно, насамперед на льотчика».

На суді і під час слідства у справі скнилівської трагедії дехто з пілотів стояв на колінах перед рідними невинно вбитих. Свій хрест кожен з них мусить нести до скону. Але свій, а не чужий. Хтось мусить сісти за грати, хтось звільнити високе крісло... Віддамо належне керівникам Військово-повітряного відомства за те, що не скидають з себе моральної вини за трагедію на скнилівському летовищі. У газеті військових авіаторів «Крила України» окрім, власне, точки зору авіаторів на причини і наслідки трагедії, можна прочитати і думку одного з головних їхніх опонентів — керівника Львівської громадської організації «Скнилівська трагедія» Стефана Козака. Він, даючи нищівну оцінку діям справжніх винуватців трагедії, наводить цілу низку фактів співпраці авіаційного командування у справі увічнення пам'яті жертв трагедії і допомоги скаліченим.

Кому ж тоді вигідно на вседержавному рівні переводити стрілки бід, що вже сталися, і ще, не доведи Господи, можуть статися, на групку людей у погонах і лампасах? Чи не тим учорашнім і сьогоднішнім можновладцям, хто і досі не набрався мужності вибачитися перед народом за зведену нанівець боєздатність українського війська, за те, що ганебно «здали» український ракетно-ядерний щит? Далебі, простіше перстом залежної від тебе Феміди «призначити винним у всіх гріхах» пілота-генерала, який уже й не втямить, чи варто після усіх цих скнилівських прокльонів і прокурорських (ще не судових) звинувачень і надалі дякувати долі, що колись врятувала тобі життя під час твого падіння в літаку...

...Я знаю кількох генералів у Вінниці. Деякі з них «здали» армію і ядерний щит держави на милість учорашнього «імовірного ворога» і за рахунок цього посприяли блискавичному збагаченню приватних фірмочок своїх дітей. Тепер мають матеріально забезпечену старість. А інші їхні колеги в лампасах, з'ївши нерви у діалозі з адептами Військово-повітряних сил і Військ протиповітряної оборони, тепер ще й чекають, чи не посадять їх за грати за помилки підлеглих у виокремленій «справі 4-х генералів»...

Анатолій БЕНЬ.
Мал. Олексія КУСТОВСЬКОГО.

■ У НОМЕР

Втрачаємо колег

У розквіті творчих сил, у 35 років не стало херсонського фотожурналіста Ігоря Альперта. Спадкоємець відомої на весь колишній Союз РСР династії фотожурналістів, за попередньою версією, звів рахунки з життям. Завжди врівноважений і приязний, ще недавно він збирався в чергову творчу поїздку. А найбільше готувався до першої персональної виставки, на якій херсонці мали побачити його фотороботи, зроблені під час помаранчевої революції на столичному майдані Незалежності, де Ігор провів не один день. Він був засновником дитячо-юнацького фотоклубу ім. Олександра Альперта, свого діда, охоче співпрацював з нашою газетою, не раз надавав для розіграшу серед передплатників придбані на власний кошт фотоапарати та інші призи. Не стало незабутнього колеги, і ми ще довго згадуватимемо та пам'ятатимемо його. Бо Ігоря Альперта так не вистачатиме...

Алла БРУСИЛОВА.
Херсон.

Травматична вечеря на полонині

Група школярів із Київщини, мандруючи Карпатами разом з учителями, заночувала на полонині «Кук», що на межі Міжгірського та Іршавського районів. Коли готували вечерю, 15-річний хлопчина перекинув на себе казанок з окропом. Рятувальники зреагували миттєво. **Як повідомила прес-служба УМНС України в Закарпатській області,** хлопчині було надано невідкладну медичну допомогу, його доправлено в опіковий центр обласної клінічної лікарні. Нині стан постраждалого задовільний.

Іван ГУДЗОВАТИЙ.
Закарпатська область.

■ ОФІЦІЙНО

«У зв'язку з виключенням із списків, вважати недійсними посвідчення помічників-консультантів народного депутата України ДЕРКАЧА А. Л.:
Перепелиці Миколи Петровича (номер посвідчення 365/19),
Скородумова Володимира Петровича (номер посвідчення 365/20),
Яковенка Олександра Миколайовича (номер посвідчення 365/21),
Баранова Олександра Володимировича (номер посвідчення 365/22),
Головача Петра Михайловича (номер посвідчення 365/23),
Моченкова Андрія Володимировича (номер посвідчення 365/24),
Лотохи Володимира Володимировича (номер посвідчення 365/25),
Демиденка Ігоря Вікторовича (номер посвідчення 365/36),
Заболотного Максима Олеговича (номер посвідчення 365/37).

Управління кадрів».

«У зв'язку з виключенням із списку, вважати недійсним посвідчення помічника-консультанта народного депутата України ОРЖАХОВСЬКОГО А. В.
Копилця Миколи Вікторовича (номер посвідчення 342/44).

Управління кадрів».

ВІВТОРОК, 23 СЕРПНЯ 2005 ▪ № 158 (3658)

З 2 по 5 жовтня 2005 року в Криму проходитиме IV Міжнародний юридичний форум країн СНД і країн Балтії

За попередніми підрахунками, на святкування Дня незалежності цього року буде витрачено 3,5 млн. грн.

КОДЕКС АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

Розділ I
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Призначення Кодексу адміністративного судочинства України

1. Кодекс адміністративного судочинства України визначає повноваження адміністративних судів щодо розгляду справ адміністративної юрисдикції, порядок звернення до адміністративних судів і порядок здійснення адміністративного судочинства.

Стаття 2. Завдання адміністративного судочинства

1. Завданням адміністративного судочинства є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень.

2. До адміністративних судів можуть бути оскаржені будь-які рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, крім випадків, коли щодо таких рішень, дій чи бездіяльності Конституцією чи законами України встановлено інший порядок судового провадження.

3. У справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень адміністративні суди перевіряють, чи прийняті (вчинені) вони:

1) на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України;

2) з використанням повноваження з метою, з якою це повноваження надано;

3) обґрунтовано, тобто з урахуванням усіх обставин, що мають значення для прийняття рішення (вчинення дії);

4) безсторонньо (неупереджено);

5) добросовісно;

6) розсудливо;

7) з дотриманням принципу рівності перед законом, запобігаючи несправедливій дискримінації;

8) пропорційно, зокрема з дотриманням необхідного балансу між будь-якими несприятливими наслідками для прав, свобод та інтересів особи і цілями, на досягнення яких спрямоване це рішення (дія);

9) з урахуванням права особи на участь у процесі прийняття рішення;

10) своєчасно, тобто протягом розумного строку.

Стаття 3. Визначення понять

1. У цьому Кодексі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

1) справа адміністративної юрисдикції (далі — адміністративна справа) — переданий на вирішення адміністративного суду публічно-правовий спір, у якому хоча б однією зі сторін є орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа або інший суб'єкт, який здійснює владні управлінські функції на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень;

2) адміністративний суд — суд загальної юрисдикції, до компетенції якого цим Кодексом віднесено розгляд і вирішення адміністративних справ;

3) суд — суддя адміністративного суду, який розглядає і вирішує адміністративну справу одноособово, колегія суддів адміністративного суду;

4) адміністративне судочинство — діяльність адміністративних судів щодо розгляду і вирішення адміністративних справ у порядку, встановленому цим Кодексом;

5) адміністративний процес — правовідносини, що складаються під час здійснення адміністративного судочинства;

6) адміністративний позов — звернення до адміністративного суду про захист прав, свобод та інтересів у публічно-правових відносинах;

7) суб'єкт владних повноважень — орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа, інший суб'єкт при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень;

8) позивач — особа, на захист прав, свобод та інтересів якої подано адміністративний позов до адміністративного суду, а також суб'єкт владних повноважень, на виконання повноважень якого подана позовна заява до адміністративного суду;

9) відповідач — суб'єкт владних повноважень, а у випадках, передбачених законом, й інші особи, до яких звернена вимога позивача;

10) письмове провадження — розгляд і вирішення адміністративної справи в суді апеляційної чи касаційної інстанції без виклику осіб, які беруть участь у справі, та проведення судового засідання на основі наявних у суду матеріалів у випадках, встановлених цим Кодексом;

11) розумний строк — найкоротший строк розгляду і вирішення адміністративної справи, достатній для надання своєчасного (без невиправданих зволікань) судового захисту порушених прав, свобод та інтересів у публічно-правових відносинах;

12) постанова — письмове рішення суду будь-якої інстанції в адміністративній справі, у якому вирішуються вимоги адміністративного позову;

13) ухвала — письмове або усне рішення суду будь-якої інстанції в адміністративній справі, яким вирішуються питання, пов'язані з процедурою розгляду адміністративної справи, та інші процесуальні питання. Ухвалами судів апеляційної та касаційної інстанцій також вирішуються вимоги апеляційної чи касаційної скарги;

14) адміністративний договір — дво- або багатостороння угода, зміст якої складають права та обов'язки сторін, що випливають із владних управлінських функцій суб'єкта владних повноважень, який є однією із сторін угоди;

15) публічна служба — діяльність на державних політичних посадах, професійна діяльність суддів, прокурорів, військова служба, альтернативна (невійськова) служба, дипломатична служба, інша державна служба, служба в органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування.

Стаття 4. Правосуддя в адміністративних справах

1. Правосуддя в адміністративних справах здійснюється адміністративними судами.

2. Юрисдикція адміністративних судів поширюється на всі публічно-правові спори, крім спорів, для яких законом встановлений інший порядок судового вирішення.

Стаття 5. Законодавство про адміністративне судочинство

1. Адміністративне судочинство здійснюється відповідно до Конституції України, цього Кодексу та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

2. Провадження в адміністративних справах здійснюється відповідно до закону, чинного на час вчинення окремої процесуальної дії, розгляду і вирішення справи.

Стаття 6. Право на судовий захист

1. Кожному гарантується право на захист його прав, свобод та інтересів незалежним і неупередженим судом.

2. Ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи в адміністративному суді, до підсудності якого вона віднесена цим Кодексом.

3. Ніхто не може бути позбавлений права на участь у розгляді своєї справи в адміністративному суді будь-якої інстанції.

4. Іноземці, особи без громадянства та іноземні юридичні особи користуються в Україні таким самим правом на судовий захист, що і громадяни та юридичні особи України.

Стаття 7. Принципи адміністративного судочинства

1. Принципами здійснення правосуддя в адміністративних судах є:

1) верховенство права;

2) законність;

3) рівність усіх учасників адміністративного процесу перед законом і судом;

4) змагальність сторін, диспозитивність та офіційне з'ясування всіх обставин у справі;

5) гласність і відкритість адміністративного процесу;

6) забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішень адміністративного суду;

7) обов'язковість судових рішень.

Стаття 8. Верховенство права

1. Суд при вирішенні справи керується принципом верховенства права, відповідно до якого зокрема людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

2. Суд застосовує принцип верховенства права з урахуванням судової практики Європейського Суду з прав людини.

3. Звернення до адміністративного суду для захисту прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується.

4. Забороняється відмова в розгляді та вирішенні адміністративної справи з мотивів неповноти, неясності, суперечливості чи відсутності законодавства, яке регулює спірні відносини.

Стаття 9. Законність

1. Суд при вирішенні справи керується принципом законності, відповідно до якого органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їхні посадові і службові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

2. Суд вирішує справи на підставі Конституції та законів України, а також міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

3. Суд застосовує інші нормативно-правові акти, прийняті відповідним органом на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

4. У разі невідповідності нормативно-правового акта Конституції України, закону України, міжнародному договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, або іншому правовому акту суд застосовує правовий акт, який має вищу юридичну силу.

5. У разі виникнення в суду сумніву під час розгляду справи щодо відповідності закону чи іншого правового акта Конституції України, вирішення питання про конституційність якого належить до юрисдикції Конституційного Суду України, суд звертається до Верховного Суду України для вирішення питання стосовно внесення до Конституційного Суду України подання щодо конституційності закону чи іншого правового акта.

6. Якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлені інші правила, ніж ті, що встановлені законом, то застосовуються правила міжнародного договору.

7. У разі відсутності закону, що регулює відповідні правовідносини, суд застосовує закон, що регулює подібні правовідносини (аналогія закону), а за відсутності такого закону суд виходить із конституційних принципів і загальних засад права (аналогія права).

Стаття 10. Рівність усіх учасників адміністративного процесу перед законом і судом

1. Усі учасники адміністративного процесу є рівними перед законом і судом.

2. Не може бути привілеїв чи обмежень прав учасників адміністративного процесу за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Стаття 11. Змагальність сторін, диспозитивність та офіційне з'ясування всіх обставин у справі

1. Розгляд і вирішення справ в адміністративних судах здійснюються на засадах змагальності сторін та свободи в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості.

2. Суд розглядає адміністративні справи не інакше як за позовною заявою, поданою відповідно до цього Кодексу, і не може виходити за межі позовних вимог. Суд може вийти за межі позовних вимог тільки в разі, якщо це необхідно для повного захисту прав, свобод та інтересів сторін чи третіх осіб, про захист яких вони просять.

3. Кожна особа, яка звернулася за судовим захистом, розпоряджається своїми вимогами на свій розсуд, крім випадків, встановлених цим Кодексом. Таким правом користуються й особи, в інтересах яких подано адміністративний позов, за винятком тих, які не мають адміністративної процесуальної дієздатності.

4. Суд вживає передбачені законом заходи, необхідні для з'ясування всіх обставин у справі, у тому числі щодо виявлення та витребування доказів з власної ініціативи.

5. Суд повинен запропонувати особам, які беруть участь у справі, подати докази або з власної ініціативи витребувати докази, яких, на думку суду, не вистачає.

Стаття 12. Гласність і відкритість адміністративного процесу

1. Особи, які беруть участь у справі, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки, не можуть бути обмежені у праві на отримання в адміністративному суді як усної, так і письмової інформації щодо результатів розгляду справи. Ніхто не може бути обмежений у праві на отримання в адміністративному суді інформації про дату, час і місце розгляду своєї справи та ухвалені в ній судові рішення.

2. Кожен має право знайомитися в установленому законодавством порядку із судовими рішеннями у будь-якій розглянутій у відкритому судовому засіданні справі, які набрали законної сили. Це право може бути обмежено відповідно до закону в інтересах нерозголошення конфіденційної інформації про особу, державної чи іншої таємниці, що охороняється законом.

3. Розгляд справ в адміністративних судах проводиться відкрито. Суд ухвалою може оголосити судове засідання або його частину закритими з метою нерозголошення державної чи іншої таємниці, що охороняється законом, захисту особистого та сімейного життя людини, в інтересах малолітньої чи неповнолітньої особи, а також в інших випадках, установлених законом.

4. Розгляд справи в закритому судовому засіданні проводиться з додержанням усіх правил адміністративного судочинства. Під час розгляду справи в закритому судовому засіданні можуть бути присутні лише особи, які беруть участь у справі, а в разі необхідності - експерти, спеціалісти, перекладачі та свідки.

5. Якщо під час закритого судового засідання буде встановлено, що інформація з обмеженим доступом є суспільно значимою або доступ до інформації обмежено з порушенням закону, суд постановляє ухвалу про її дослідження у відкритому судовому засіданні.

6. Під час судового розгляду справи в судовому засіданні забезпечується повне фіксування судового засідання за допомогою звукозаписувального технічного засобу.

7. Офіційним записом судового засідання є лише технічний запис, здійснений судом у порядку, встановленому цим Кодексом.

8. Особи, присутні в залі судового засідання, можуть використовувати портативні аудіотехнічні засоби. Проведення в залі судового засідання фото- і кінозйомки, відео-, звукозапису із застосуванням стаціонарної апаратури, а також транслювання судового засідання по радіо і телебаченню допускаються на підставі ухвали суду за наявності згоди на це осіб, які беруть участь у справі, крім тих, які є суб'єктами владних повноважень.

9. Судове рішення, ухвалене у відкритому судовому засіданні, проголошується прилюдно. Якщо судовий розгляд відбувався у закритому судовому засіданні, прилюдно проголошується лише резолютивна частина рішення.

Стаття 13. Забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішень адміністративного суду

1. Особам, які беруть участь у справі, а також особам, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки, забезпечується право на апеляційне та касаційне оскарження рішень адміністративного суду у випадках та порядку, встановлених цим Кодексом.

Стаття 14. Обов'язковість судових рішень

1. Судове рішення, яким закінчується розгляд справи в адміністративному суді, ухвалюється іменем України.

2. Постанови та ухвали суду в адміністративних справах, що набрали законної сили, є обов'язковими до виконання на всій території України.

3. Невиконання судових рішень тягне за собою відповідальність, встановлену законом.

Стаття 15. Мова, якою здійснюється адміністративне судочинство

1. Адміністративне судочинство здійснюється державною мовою.

2. Особи, які беруть участь у справі та не володіють або недостатньо володіють державною мовою, мають право користуватися рідною мовою або мовою, якою вони володіють, а також послугами перекладача в порядку, встановленому цим Кодексом.

3. Судові документи складаються державною мовою.

Стаття 16. Правова допомога при вирішенні справ в адміністративному суді

1. Кожен має право користуватися правовою допомогою при вирішенні справ в адміністративному суді, яка надається в порядку, встановленому законом.

2. Для надання правової допомоги при вирішенні справ у судах в Україні діє адвокатура. У випадках, встановлених законом, правова допомога може надаватися й іншими фахівцями в галузі права. Порядок і умови надання правової допомоги, права й обов'язки адвокатів та інших фахівців у галузі права, які беруть участь в адміністративному процесі і надають правову допомогу, визначаються цим Кодексом та іншими законами.

3. Суд повністю або частково звільняє особу від оплати правової допомоги і забезпечує надання правової допомоги у випадках та порядку, встановлених законом, якщо відповідний орган відмовив особі у забезпеченні правової допомоги.

Розділ II
ОРГАНІЗАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

Глава 1
АДМІНІСТРАТИВНА ЮРИСДИКЦІЯ І ПІДСУДНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ

Стаття 17. Компетенція адміністративних судів щодо вирішення адміністративних справ

1. Компетенція адміністративних судів поширюється на:

1) спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності;

2) спори з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби;

3) спори між суб'єктами владних повноважень з приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління, у тому числі делегованих повноважень, а також спори, які виникають з приводу укладання та виконання адміністративних договорів;

4) спори за зверненням суб'єкта владних повноважень у випадках, встановлених законом;

5) спори щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму.

2. Компетенція адміністративних судів не поширюється на публічно-правові справи:

1) що віднесені до юрисдикції Конституційного Суду України;

2) що належить вирішувати в порядку кримінального судочинства;

3) про накладення адміністративних стягнень;

4) щодо відносин, які відповідно до закону, статуту (положення) об'єднання громадян віднесені до його внутрішньої діяльності або виключної компетенції.

Стаття 18. Предметна підсудність адміністративних справ

1. Місцевим загальним судам як адміністративним судам підсудні:

1) адміністративні справи, у яких однією зі сторін є орган чи посадова особа місцевого самоврядування, посадова чи службова особа органу місцевого самоврядування, крім тих, які підсудні окружним адміністративним судам;

2) усі адміністративні справи з приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень у справах про притягнення до адміністративної відповідальності.

2. Окружним адміністративним судам підсудні адміністративні справи, у яких однією зі сторін є орган державної влади, інший державний орган, орган влади Автономної Республіки Крим, їх посадова чи службова особа, крім

справ з приводу їхніх рішень, дій чи бездіяльності у справах про адміністративні проступки.

3. Справи щодо оскарження дій або бездіяльності посадових чи службових осіб місцевих органів виконавчої влади розглядаються і вирішуються місцевим загальним судом як адміністративним судом або окружним адміністративним судом за вибором позивача.

4. Вищому адміністративному суду України як суду першої і останньої інстанції підсудні справи:

1) щодо встановлення Центральною виборчою комісією результатів виборів або всеукраїнського референдуму;

2) щодо скасування реєстрації кандидата на пост Президента України.

5. У разі невизначеності цим Кодексом предметної підсудності адміністративної справи така справа розглядається місцевим адміністративним судом за вибором позивача.

Стаття 19. Територіальна підсудність адміністративних справ

1. Адміністративні справи вирішуються адміністративним судом за місцезнаходженням відповідача.

2. Адміністративні справи з приводу оскарження правових актів індивідуальної дії, а також дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, які стосуються інтересів конкретної особи, вирішуються адміністративними судами за місцем проживання (перебування, знаходження) позивача.

3. Адміністративні справи з приводу оскарження нормативно-правових актів Президента України, Кабінету Міністрів України, міністерства чи іншого центрального органу виконавчої влади, Національного банку України чи іншого суб'єкта владних повноважень, повноваження якого поширюються на всю територію України; адміністративні справи, відповідачем у яких є закордонне дипломатичне чи консульське представництво України, їхня посадова чи службова особа; а також адміністративні справи про анулювання реєстраційного свідоцтва політичної партії, про заборону (примусовий розпуск, ліквідацію) політичної партії вирішуються окружним адміністративним судом, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ.

4. У разі невизначеності цим Кодексом територіальної підсудності адміністративної справи така справа розглядається місцевим адміністративним судом за вибором позивача.

Стаття 20. Інстанційна підсудність адміністративних справ

1. Місцеві адміністративні суди (місцеві загальні суди як адміністративні суди та окружні адміністративні суди), а також Вищий адміністративний суд України у випадках, встановлених цим Кодексом, вирішують адміністративні справи як суди першої інстанції.

2. Апеляційні адміністративні суди переглядають судові рішення місцевих адміністративних судів (місцевих загальних судів як адміністративних судів та окружних адміністративних судів), які знаходяться у межах їхньої територіальної юрисдикції, в апеляційному порядку як суди апеляційної інстанції.

3. Вищий адміністративний суд України переглядає судові рішення місцевих та апеляційних адміністративних судів у касаційному порядку як суд касаційної інстанції. У випадку, визначеному частиною шостою статті 177 цього Кодексу, Вищий адміністративний суд України переглядає в апеляційному порядку як суд апеляційної інстанції судові рішення окружного адміністративного суду, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ.

4. Верховний Суд України переглядає судові рішення адміністративних судів за винятковими обставинами.

Стаття 21. Підсудність кількох пов'язаних між собою вимог

1. Позивач може заявити кілька вимог в одній позовній заяві, якщо вони пов'язані між собою і підсудні одному адміністративному суду.

2. Вимоги про відшкодування шкоди, заподіяної протиправними рішеннями, діями чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень або іншим порушенням прав, свобод та інтересів суб'єктів публічно-правових відносин, розглядаються адміністративним судом, якщо вони заявлені в одному провадженні з вимогою вирішити публічно-правовий спір. Інакше вимоги про відшкодування шкоди вирішуються судами в порядку цивільного або господарського судочинства.

3. Не допускається об'єднання в одне провадження кількох вимог, які належить розглядати в порядку різного судочинства, якщо інше не встановлено законом.

Стаття 22. Передача адміністративної справи з одного адміністративного суду до іншого

1. Суд передає адміністративну справу на розгляд іншого адміністративного суду, якщо:

1) задоволено клопотання відповідача, місце проживання (перебування) якого раніше не було відоме, про передачу справи за місцем його проживання (перебування);

2) після відкриття провадження у справі виявилося, що провадження у справі відкрито без дотримання правил предметної підсудності;

3) після відкриття провадження у справі та до початку судового розгляду виявилося, що провадження у справі відкрито без дотримання правил територіальної підсудності;

4) після задоволення відводів (самовідводів) чи в інших випадках неможливо утворити новий склад суду для розгляду справи;

5) ліквідовано адміністративний суд, який розглядав справу.

2. Питання про передачу адміністративної справи розглядається судом у судовому засіданні з повідомленням осіб, які беруть участь у справі. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду цього питання.

3. Питання про передачу адміністративної справи суд вирішує ухвалою, яку може бути оскаржено.

4. Передача адміністративної справи з одного суду до іншого здійснюється після закінчення строку на оскарження ухвали суду, а в разі подання апеляційної скарги - після залишення її без задоволення.

5. Адміністративна справа, передана з одного адміністративного суду до іншого в порядку, встановленому цією статтею, розглядається адміністративним судом, до якого вона надіслана.

6. Спори між адміністративними судами щодо підсудності не допускаються.

Глава 2
СКЛАД СУДУ. ВІДВОДИ

Стаття 23. Здійснення адміністративного судочинства суддею одноособово

1. Усі адміністративні справи в суді першої інстанції, крім випадків, встановлених цим Кодексом, розглядаються і вирішуються суддею одноособово.

Стаття 24. Здійснення адміністративного судочинства колегією суддів

1. Адміністративні справи, предметом оскарження в яких є рішення, дії чи бездіяльність Президента України, Кабінету Міністрів України, міністерства чи іншого центрального органу виконавчої влади, Національного банку України, їхньої посадової чи службової особи, виборчої комісії (комісії з референдуму), члена цієї комісії розглядаються і вирішуються в окружному адміністративному суді колегією у складі трьох суддів.

2. Адміністративні справи розглядаються і вирішуються в окружному адміністративному суді колегією у складі трьох суддів також за клопотанням однієї зі сторін про колегіальний розгляд справи або з ініціативи судді в разі їх особливої складності.

3. Перегляд судових рішень в адміністративних справах в апеляційному порядку здійснюється колегією у складі трьох суддів.

4. Перегляд судових рішень в адміністративних справах у касаційному порядку здійснюється колегією у складі не менше п'яти суддів.

5. Адміністративні справи, підсудні Вищому адміністративному суду України як суду першої інстанції, розглядаються і вирішуються колегією у складі не менше п'яти суддів.

6. Перегляд судових рішень в адміністративних справах у Верховному Суді України за винятковими обставинами здійснюється колегією у складі суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України за участі не менше двох третин її чисельності (але не менше п'яти суддів) або колегією у складі суддів відповідних судових палат Верховного Суду України за участі не менше двох третин чисельності кожної палати.

Стаття 25. Порядок вирішення питань колегією суддів

1. Усі питання, що виникають при судовому розгляді адміністративної справи колегією суддів, вирішуються більшістю голосів суддів.

2. При прийнятті рішення з кожного питання жоден із суддів не має права утримуватися від голосування та підписання судового рішення. Головуючий у судовому засіданні голосує останнім.

3. Суддя, не згідний із судовим рішенням за наслідками розгляду адміністративної справи, може письмово викласти свою окрему думку. Цей документ не оголошується в судовому засіданні, приєднується до справи і є відкритим для ознайомлення.

Стаття 26. Незмінність складу суду

1. Склад суду під час розгляду і вирішення адміністративної справи в суді однієї інстанції незмінний.

2. У разі неможливості продовження розгляду адміністративної справи одним із суддів до розгляду залучається інший суддя. Якщо нового суддю залучено під час судового розгляду, судовий розгляд адміністративної справи починається спочатку.

Стаття 27. Підстави для відводу (самовідводу) судді

1. Суддя не може брати участі в розгляді адміністративної справи і відводиться:

1) якщо він брав участь у розгляді цієї справи або пов'язаної з нею справи як представник, секретар судового засідання, свідок, експерт, спеціаліст, перекладач;

2) якщо він прямо чи опосередковано заінтересований в результаті розгляду справи;

3) якщо він є членом сім'ї або близьким родичем (чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, брат, сестра, дід, баба, внук, внучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, член сім'ї або близький родич цих осіб) сторони або інших осіб, які беруть участь у справі;

4) за наявності інших обставин, які викликають сумнів у неупередженості судді.

2. Суддя відводиться також за наявності обставин, встановлених статтею 28 цього Кодексу.

3. До складу суду не можуть входити особи, які є членами сім'ї, родичами між собою чи родичами подружжя.

Стаття 28. Недопустимість повторної участі судді в розгляді адміністративної справи

1. Суддя, який брав участь у вирішенні адміністративної справи в суді першої інстанції, не може брати участі у вирішенні цієї ж справи в судах апеляційної і касаційної інстанцій, у перегляді справи за винятковими обставинами, а також у новому її розгляді у першій інстанції після скасування попередньої постанови або ухвали про закриття провадження в адміністративній справі.

2. Суддя, який брав участь у вирішенні адміністративної справи в суді апеляційної інстанції, не може брати участі у вирішенні цієї ж справи в судах першої і касаційної інстанцій, у перегляді справи за винятковими обставинами, а також у новому її розгляді після скасування постанови або ухвали суду апеляційної інстанції.

3. Суддя, який брав участь у вирішенні адміністративної справи в суді касаційної інстанції, не може брати участі у вирішенні цієї ж справи в судах першої і апеляційної інстанцій, у перегляді справи за винятковими обставинами, а також у новому її розгляді після скасування постанови або ухвали суду касаційної інстанції.

4. Суддя, який брав участь у вирішенні адміністративної справи за винятковими обставинами, не може брати участі у вирішенні цієї самої справи в судах першої, апеляційної і касаційної інстанцій.

Стаття 29. Підстави для відводу (самовідводу) секретаря судового засідання, експерта, спеціаліста, перекладача

1. Секретар судового засідання, експерт, спеціаліст, перекладач не можуть брати участі в адміністративному процесі та відводяться за підставами, встановленими у частині першій статті 27 цього Кодексу.

2. Експерт або спеціаліст, крім того, не може брати участі в адміністративному процесі, якщо:

1) він перебував або перебуває в службовій або в іншій залежності від осіб, які беруть участь у справі;

2) проводив ревізію, перевірку тощо, матеріали яких використовуються при розгляді даної справи;

3) з'ясування обставин, які мають значення для справи, виходить за межі сфери його спеціальних знань.

3. Участь секретаря судового засідання, експерта, спеціаліста, перекладача в судовому засіданні при попередньому розгляді даної справи відповідно як секретаря судового засідання, експерта, спеціаліста, перекладача не є підставою для їхнього відводу (самовідводу).

Стаття 30. Заява про відвід (самовідвід)

1. За наявності підстав, зазначених у статтях 27—29 цього Кодексу, суддя, секретар судового засідання, експерт, спеціаліст, перекладач зобов'язані заявити самовідвід.

2. За цими ж підставами їм може бути заявлено відвід особами, які беруть участь у справі.

3. Відвід (самовідвід) повинен бути вмотивований і заявлений до початку судового розгляду. Заявляти відвід (самовідвід) після цього можна лише в разі, якщо про підставу відводу (самовідводу) стало відомо після початку судового розгляду.

Стаття 31. Порядок вирішення питання про відвід (самовідвід)

1. У разі заявлення відводу (самовідводу) суд повинен вислухати особу, якій заявлено відвід, якщо вона бажає дати пояснення, а також думку осіб, які беруть участь у справі.

2. Питання про відвід вирішується в нарадчій кімнаті ухвалою суду, що розглядає справу. Заява про відвід кільком суддям або всьому складу суду вирішується простою більшістю голосів.

3. Ухвала за наслідками розгляду питання про відвід (самовідвід) окремо не оскаржується. Заперечення проти неї може бути включене до апеляційної чи касаційної скарги на постанову чи ухвалу суду, прийняту за наслідками розгляду справи.

Стаття 32. Наслідки відводу (самовідводу) судді

1. У разі задоволення відводу (самовідводу) судді, який розглядає справу одноособово, адміністративна справа розглядається в тому самому адміністративному суді іншим суддею.

2. У разі задоволення відводу (самовідводу) комусь із суддів або всьому складу суду, якщо справа розглядається колегією суддів, адміністративна справа розглядається в тому самому адміністративному суді тим самим кількісним складом колегії суддів без участі відведеного судді або іншим складом суддів.

3. Якщо після задоволення відводів (самовідводів) неможливо утворити новий склад суду, суд вирішує питання про передачу справи до іншого адміністративного суду в порядку, встановленому статтею 22 цього Кодексу.

Глава 3
СУДОВІ ВИКЛИКИ І ПОВІДОМЛЕННЯ

Стаття 33. Повістки

1. Судові виклики і повідомлення здійснюються повістками про виклик і повістками-повідомленнями.

2. Повістки про виклик у суд надсилаються особам, які беруть участь у справі, свідкам, експертам, спеціалістам, перекладачам, а повістки-повідомлення — особам, які беруть участь у справі, з приводу вчинення процесуальних дій, у яких участь цих осіб не є обов'язковою.

3. Повістки надсилаються особам, які беруть участь у справі, свідкам, експертам, спеціалістам, перекладачам рекомендованою кореспонденцією (листом, телеграмою) або кур'єром із зворотною розпискою за адресами, вказаними цими особами.

4. Якщо фізична особа, яка бере участь у справі, діє через представника і суд не вважає її особисту участь обов'язковою, він може направити повістку лише представникові.

Стаття 34. Зміст повістки

1. У повістці про виклик зазначаються:

1) найменування та адреса адміністративного суду;

2) ім'я фізичної особи, яку викликають до суду, або найменування органу, підприємства, установи, організації, представник яких викликається;

3) дата, час і місце судового засідання;

4) назва і номер адміністративної справи;

5) в якому процесуальному статусі викликається ця особа (як позивач, відповідач, свідок тощо);

6) у разі необхідності — пропозиція особі, яка бере участь у справі, подати всі раніше не подані докази;

7) обов'язок адресата повідомити про наявність поважних причин неможливості прибути до суду;

8) роз'яснення наслідків неприбуття до суду;

9) обов'язок особи, яка одержала повістку у зв'язку з відсутністю адресата, за першої можливості вручити її адресату.

2. У повістці-повідомленні зазначаються:

1) найменування та адреса адміністративного суду;

2) ім'я особи або найменування органу, підприємства, установи, організації, яким адресується повістка;

3) дата, час і місце судового засідання або проведення окремої процесуальної дії;

4) назва і номер адміністративної справи;

5) в якому процесуальному статусі має право взяти участь ця особа (як позивач, відповідач, свідок тощо) в адміністративному процесі;

6) обов'язок особи, яка одержала повістку у зв'язку з відсутністю адресата, негайно повідомити про неї адресата.

3. Якщо разом з повісткою надсилаються копії документів, у повістці вказується їх перелік і роз'яснюється право подати заперечення та докази на їх підтвердження.

Стаття 35. Вручення повістки

1. Повістка вручається під розписку. Повістка може бути вручена безпосередньо в суді. Суд може за згодою особи, яка бере участь у справі, видати їй повістку для вручення іншій особі, яка викликається до суду.

2. Особа, яка вручає повістку, зобов'язана повернути до адміністративного суду розписку адресата про одержання повістки, яка приєднується до справи.

3. Повістка повинна бути вручена не пізніше ніж за сім днів до судового засідання, крім випадку, коли повістка вручається безпосередньо в суді. Повістка у справах, для яких встановлено скорочені строки розгляду, має бути вручена у строк, достатній для прибуття до суду.

4. Вважається, що повістку вручено також у разі одержання її під розписку будь-яким повнолітнім членом сім'ї адресата, який проживає разом з ним. Особа, яка одержала повістку, зобов'язана негайно повідомити про неї адресата.

5. У разі тимчасової відсутності адресата особа, яка повинна вручити повістку, відмічає у повістці відомості про те, куди вибув адресат та коли передбачається його повернення за наявності таких даних.

6. Якщо особа, яка бере участь у справі, перебуває під вартою або відбуває покарання у виді довічного позбавлення волі, позбавлення волі на певний строк, тримання у дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, обмеження волі, арешту, повістка та інші судові документи вручаються їй під розписку адміністрацією місця утримання особи, яка негайно надсилає розписку цієї особи до суду.

7. Особам, які проживають за межами України, повістки вручаються в порядку, встановленому міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, у разі відсутності таких — через дипломатичні представництва та консульські установи України за місцем проживання цих осіб.

8. Вважається, що повістку вручено юридичній особі, якщо вона доставлена за адресою, внесеною до відповідного державного реєстру, або за адресою, яка зазначена її представником, і це підтверджується підписом відповідної службової особи.

9. Вважається, що повістку вручено посадовій чи службовій особі, яка є учасником адміністративного процесу, якщо її доставлено за адресою місця служби цієї особи в порядку, встановленому частиною восьмою цієї статті.

10. Вручення повістки представникові особи, яка бере участь у справі, вважається також врученням повістки і цій особі.

11. Розписку про одержання повістки (повістку у разі неможливості вручити її адресату чи відмови адресата її одержати) належить негайно повернути до адміністративного суду.

Стаття 36. Час вручення повістки

1. Часом вручення повістки вважається день заповнення розписки адресатом, його представником, повнолітнім членом сім'ї адресата, який проживає разом з ним, службовою особою органу, підприємства, установи, організації.

Стаття 37. Наслідки відмови від одержання повістки

1. У разі відмови адресата від одержання повістки особа, яка її доставляє, робить відповідну відмітку на повістці, засвідчує її власним підписом і негайно повертає до адміністративного суду. Особа, яка відмовилася одержати повістку, вважається такою, що її повідомлено про дату, час і місце судового засідання.

Стаття 38. Виняткові засоби судових викликів і повідомлень

1. Якщо цим Кодексом передбачено скорочені строки розгляду адміністративної справи, допускається судовий виклик або судове повідомлення осіб, які беруть участь у справі, свідків, експертів, спеціалістів, перекладачів телеграмою, факсимільним повідомленням (факсом, телефаксом), електронною поштою, телефоном, через друкований засіб масової інформації.

2. Судовий виклик чи повідомлення, здійснені засобами, передбаченими цією статтею, повинні містити відомості, зазначені у статті 34 цього Кодексу.

Стаття 39. Виклик відповідача, третіх осіб, свідків, місце фактичного проживання (перебування) яких невідоме

1. Якщо місце фактичного проживання (перебування) відповідача, третіх осіб, свідків невідоме, суд може здійснити їх виклик через засоби масової інформації за останнім відомим місцем їхнього проживання (перебування) на території України.

2. Виклик публікується в друкованому засобі масової інформації не пізніше ніж за сім днів до дати призначеного судового розгляду справи.

3. Друкований засіб масової інформації, у якому розміщуються оголошення про виклик протягом наступного року, визначається не пізніше 1 грудня поточного року в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Стаття 40. Обов'язок повідомити про зміну адреси та причини неприбуття в судове засідання

1. Особи, які беруть участь у справі, зобов'язані під час провадження у справі повідомляти суд про зміну місця проживання (перебування, знаходження), роботи, служби. У разі неповідомлення про зміну адреси повістка надсилається їм за останньою адресою і вважається врученою.

2. Особи, які беруть участь у справі, свідки, експерти, спеціалісти, перекладачі, які не можуть з поважних причин прибути до суду, зобов'язані завчасно повідомити про це суд.

Глава 4
ФІКСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ

Стаття 41. Фіксування судового засідання технічними засобами

1. Суд під час судового розгляду адміністративної справи здійснює повне фіксування судового засідання за допомогою звукозаписувального технічного засобу.

2. Фіксування судового засідання технічним засобом здійснює секретар судового засідання або за розпорядженням головуючого інший працівник апарату суду.

3. Носій інформації, на який здійснювався технічний запис судового засідання (касета, дискета, компакт-диск тощо), є додатком до журналу судового засідання і після закінчення судового засідання приєднується до матеріалів справи.

Стаття 42. Ведення журналу судового засідання

1. Одночасно із технічним записом судового засідання секретарем судового засідання ведеться журнал судового засідання.

2. У журналі судового засідання зазначаються такі відомості:

1) рік, місяць, число і місце судового засідання;

2) найменування адміністративного суду, який розглядає справу, прізвище та ініціали судді (суддів), секретаря судового засідання;

3) справа, що розглядається, ім'я (найменування) сторін та інших осіб, які беруть участь у справі;

4) номер носія інформації;

5) порядковий номер вчинення процесуальної дії;

6) назва процесуальної дії;

7) час вчинення процесуальної дії;

8) інші відомості, встановлені цим Кодексом.

3. Журнал судового засідання ведеться сек-

(Закінчення на 12—21-й стор.).

ретарем судового засідання та підписується ним невідкладно після судового засідання і приєднується до справи.

Стаття 43. Зауваження щодо технічного запису і журналу судового засідання

1. Особи, які беруть участь у справі, мають право ознайомитися із технічним записом і журналом судового засідання та протягом семи днів з дня проголошення рішення у справі подати до суду письмові зауваження щодо їхньої неповноти або неправильності.

2. Головуючий розглядає зауваження щодо технічного запису і журналу судового засідання, про що постановляє відповідну ухвалу.

3. У разі пропущення строку подання зауважень і відсутності підстав для його поновлення головуючий залишає їх без розгляду.

4. Зауваження щодо технічного запису і журналу судового засідання повинні бути розглянуті не пізніше п’яти днів з дня їх подання.

Стаття 44. Відтворення та роздрукування технічного запису судового засідання

1. Повне чи часткове відтворення технічного запису судового засідання здійснюється на вимогу особи, яка бере участь у справі, або за ініціативою суду.

2. На клопотання особи, яка бере участь у справі, за розпорядженням головуючого може бути здійснено повне або часткове роздрукування технічного запису судового засідання. Особа, яка бере участь у справі, має право отримати копію інформації з носія, на який здійснювався технічний запис судового засідання.

3. Роздрукування технічного запису судового засідання здійснюється на платній основі. Розмір плати за роздрукування встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 45. Складення протоколу

1. Про вчинення окремої процесуальної дії поза залою судового засідання або під час виконання судового доручення секретарем судового засідання складається протокол.

2. Під час вчинення окремої процесуальної дії поза залою судового засідання або під час виконання судового доручення та при складенні протоколу можуть застосовуватися технічні засоби.

3. Протокол після його складення та ознайомлення з ним усіх присутніх осіб, які беруть участь у справі, свідків, експертів, спеціалістів, перекладачів підписується секретарем судового засідання і суддею. Присутні особи, які беруть участь у справі, свідки, експерти, спеціалісти, перекладачі можуть подати свої зауваження, які додаються до протоколу.

4. Протокол, складений при виконанні судового доручення, разом із необхідними додатками невідкладно надсилається до суду, який розглядає справу.

5. Протокол приєднується до адміністративної справи.

Стаття 46. Зміст протоколу

1. Протокол про вчинення окремої процесуальної дії поза залою судових засідань або під час виконання судового доручення повинен містити:

1) найменування адміністративного суду, який вчиняє окрему процесуальну дію, прізвище та ініціали судді, секретаря судового засідання;

2) номер адміністративної справи;

3) рік, місяць, число і місце вчинення процесуальної дії;

4) час початку процесуальної дії;

5) відомості про прибуття осіб, які беруть участь у справі, експертів, спеціалістів, перекладачів, свідків;

6) відомості про роз’яснення особам, які беруть участь у справі, свідкам, експертам, спеціалістам, перекладачам їхніх процесуальних прав та обов’язків;

7) опис ходу проведення окремої процесуальної дії, у тому числі відомості про заявлені клопотання та ухвали суду; основний зміст пояснень сторін, третіх осіб, їхніх представників, показань свідків, усні роз’яснення експертами своїх висновків і відповідей на поставлені їм додаткові питання; консультації спеціалістів;

8) відомості про докази, які додаються до справи, а якщо докази не додаються до справи — номер, дату та зміст письмових доказів, опис інших доказів;

9) час закінчення процесуальної дії;

10) інші відомості, встановлені цим Кодексом.

Глава 5
УЧАСНИКИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ

§ 1. Особи, які беруть участь у справі

Стаття 47. Склад осіб, які беруть участь у справі

1. Особами, які беруть участь у справі, є сторони, треті особи, представники сторін та третіх осіб.

Стаття 48. Адміністративна процесуальна правосуб’єктність

1. Здатність мати процесуальні права та обов’язки в адміністративному судочинстві (адміністративна процесуальна правоздатність) визнається за громадянами України, іноземцями, особами без громадянства, органами державної влади, іншими державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, їхніми посадовими і службовими особами, підприємствами, установами, організаціями (юридичними особами).

2. Здатність особисто здійснювати свої адміністративні процесуальні права та обов’язки, у тому числі доручати ведення справи представникові (адміністративна процесуальна дієздатність), належить фізичним особам, які досягли повноліття і не визнані судом недієздатними, а також фізичним особам до досягнення цього віку у спорах з приводу публічно-правових відносин, у яких вони відповідно до законодавства можуть самостійно брати участь.

3. Здатність особисто здійснювати свої адміністративні процесуальні права та обов’язки, у тому числі доручати ведення справи представникові (адміністративна процесуальна дієздатність), належить органам державної влади, іншим державним органам, органам влади Автономної Республіки Крим, органам місцевого самоврядування, їхнім посадовим і службовим особам, підприємствам, установам, організаціям (юридичним особам).

Стаття 49. Права та обов’язки осіб, які беруть участь у справі

1. Особи, які беруть участь у справі, мають рівні процесуальні права і обов’язки.

2. Особи, які беруть участь у справі, зобов’язані добросовісно користуватися належними їм процесуальними правами і неухильно виконувати процесуальні обов’язки.

3. Особи, які беруть участь у справі, мають право:

1) знати про дату, час і місце судового розгляду справи, про всі судові рішення, які ухвалюються у справі та стосуються їхніх інтересів;

2) знайомитися з матеріалами справи;

3) заявляти клопотання і відводи;

4) давати усні та письмові пояснення, доводи та заперечення;

5) подавати докази, брати участь у дослідженні доказів;

6) висловлювати свою думку з питань, які виникають під час розгляду справи, задавати питання іншим особам, які беруть участь у справі, свідкам, експертам, спеціалістам, перекладачам;

7) подавати заперечення проти клопотань, доводів і міркувань інших осіб;

8) знайомитися з технічним записом та журналом судового засідання і подавати письмові зауваження до них;

9) робити із матеріалів справи виписки, знімати копії з матеріалів справи, одержувати копії судових рішень;

10) оскаржувати судові рішення у частині, що стосується їхніх інтересів;

11) користуватися іншими процесуальними правами, наданими їм цим Кодексом.

4. Особи, які беруть участь у справі, можуть за власний рахунок додатково замовити та отримати в суді засвідчені копії документів і витяги з них.

Стаття 50. Сторони

1. Сторонами в адміністративному процесі є позивач та відповідач.

2. Позивачем в адміністративній справі можуть бути громадяни України, іноземці чи особи без громадянства, підприємства, установи, організації (юридичні особи), суб’єкти владних повноважень.

3. Відповідачем в адміністративній справі є суб’єкт владних повноважень, якщо інше не встановлено цим Кодексом.

4. Громадяни України, іноземці чи особи без громадянства, їх об’єднання, юридичні особи, які не є суб’єктами владних повноважень, можуть бути відповідачами лише за адміністративним позовом суб’єкта владних повноважень:

1) про тимчасову заборону (зупинення) окремих видів або всієї діяльності об’єднання громадян;

2) про примусовий розпуск (ліквідацію) об’єднання громадян;

3) про примусове видворення іноземця чи особи без громадянства з України;

4) про обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання (збори, мітинги, походи, демонстрації тощо);

5) в інших випадках, встановлених законом.

Стаття 51. Права та обов’язки сторін

1. Крім прав та обов’язків, визначених у статті 49 цього Кодексу, позивач має право змінити підставу або предмет адміністративного позову, збільшити або зменшити розмір позовних вимог або відмовитися від адміністративного позову в будь-який час до закінчення судового розгляду. Позивач має право відмовитися від адміністративного позову й у суді апеляційної чи касаційної інстанції до закінчення відповідно апеляційного чи касаційного розгляду.

2. Крім прав та обов’язків, визначених у статті 49 цього Кодексу, відповідач має право визнати адміністративний позов повністю або частково, подати заперечення проти адміністративного позову.

3. Сторони можуть досягнути примирення на будь-якій стадії адміністративного процесу, що є підставою для закриття провадження в адміністративній справі.

4. Суд не приймає відмови позивача від адміністративного позову, визнання адміністративного позову відповідачем і не визнає умов примирення сторін, якщо ці дії суперечать закону або порушують чиї-небудь права, свободи чи інтереси.

Стаття 52. Заміна неналежної сторони

1. Суд першої інстанції, встановивши, що з адміністративним позовом звернулася не та особа, якій належить право вимоги, або не до тієї особи, яка повинна відповідати за адміністративним позовом, може за згодою позивача допустити заміну первинного позивача або відповідача належним позивачем або відповідачем, якщо це не потягне за собою зміни підсудності адміністративної справи.

2. Якщо позивач не згоден на його заміну іншою особою, то ця особа може вступити у справу як третя особа, яка заявляє самостійні вимоги на предмет спору, про що суд повідомляє третю особу.

3. Якщо позивач не згоден на заміну відповідача іншою особою, суд може залучити цю особу як другого відповідача. У разі відмови у задоволенні адміністративного позову до такого відповідача понесені позивачем витрати відносяться на рахунок держави.

4. Після заміни сторони, вступу третьої особи, що заявляє самостійні вимоги на предмет спору, залучення другого відповідача розгляд адміністративної справи починається спочатку.

Стаття 53. Треті особи

1. Треті особи, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору, можуть вступити у справу у будь-який час до закінчення судового розгляду, пред’явивши адміністративний позов до сторін. Задоволення адміністративного позову таких осіб має повністю або частково виключати задоволення вимог позивача до відповідача. У разі вступу третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору, розгляд адміністративної справи починається спочатку.

2. Треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, можуть вступити у справу на стороні позивача або відповідача у будь-який час до закінчення судового розгляду, якщо рішення у справі може вплинути на їхні права, свободи, інтереси або обов’язки. Вони можуть бути залучені до участі у справі також за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, або з ініціативи суду. Вступ третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, не має наслідком розгляд адміністративної справи спочатку.

Стаття 54. Права та обов’язки третіх осіб

1. Крім прав та обов’язків, визначених у статті 49 цього Кодексу, треті особи, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору, мають права позивача.

2. Треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, мають права та обов’язки, визначені у статті 49 цього Кодексу.

Стаття 55. Процесуальне правонаступництво

1. У разі вибуття або заміни сторони чи третьої особи у відносинах, щодо яких виник спір, суд допускає на будь-якій стадії адміністративного процесу заміну відповідної сторони чи третьої особи її правонаступником. Усі дії, вчинені в адміністративному процесі до вступу правонаступника, обов’язкові для нього в такій самій мірі, у якій вони були б обов’язкові для особи, яку він замінив.

Стаття 56. Представники

1. Сторона, а також третя особа в адміністративній справі можуть брати участь в адміністративному процесі особисто і (або) через представника.

2. Представником може бути фізична особа, яка відповідно до частини другої статті 48 цього Кодексу має адміністративну процесуальну дієздатність.

3. Представники беруть участь в адміністративному процесі на основі договору або закону.

4. Права, свободи та інтереси малолітніх та неповнолітніх осіб, які не досягли віку, з якого настає адміністративна процесуальна дієздатність, а також недієздатних фізичних осіб захищають у суді їхні законні представники — батьки, усиновлювачі, опікуни, піклувальники чи інші особи, визначені законом.

5. Права, свободи та інтереси неповнолітніх осіб, які досягли віку, з якого настає адміністративна процесуальна дієздатність, непрацездатних фізичних осіб і фізичних осіб, цивільна дієздатність яких обмежена, можуть захищати в суді їхні законні представники — батьки, усиновлювачі, опікуни, піклувальники чи інші особи, визначені законом. Суд може залучити до участі у таких справах відповідно неповнолітніх осіб, непрацездатних фізичних осіб і фізичних осіб, цивільна дієздатність яких обмежена.

6. Суд з метою захисту прав, свобод та інтересів неповнолітніх осіб, які досягли віку, з якого настає адміністративна процесуальна дієздатність, непрацездатних фізичних осіб і фізичних осіб, цивільна дієздатність яких обмежена, та які беруть участь у справі, може залучити до участі у справі їхніх законних представників.

7. Законним представником органу, підприємства, установи, організації в суді є його керівник чи інша особа, уповноважена законом, положенням, статутом.

8. Як законні представники діють також органи та інші особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб.

9. У разі відсутності представника у сторони чи третьої особи, яка не має адміністративної процесуальної дієздатності, а також у разі, якщо законний представник цих осіб не має права вести справу в суді з підстав, встановлених законом, суд зупиняє провадження в справі та ініціює перед органами опіки і піклування чи іншими органами, визначеними законом, питання про призначення чи заміну законного представника.

Стаття 57. Особи, які не можуть бути представниками

1. Не можуть бути представниками в суді особи, які беруть участь у справі як секретар судового засідання, експерт, спеціаліст, перекладач та свідок.

2. Судді, прокурори, слідчі не можуть бути представниками в суді, крім випадків, коли вони діють як представники відповідних органів, що є стороною або третьою особою у справі, чи як законні представники сторони чи третьої особи.

Стаття 58. Документи, що підтверджують повноваження представників

1. Повноваження представників, які беруть участь в адміністративному процесі на основі договору, на здійснення представництва в суді повинні бути підтверджені довіреністю чи усною заявою довірителя із занесенням її до журналу судового засідання. Оригінали довіреностей або засвідчені підписом судді копії з них приєднуються судом до справи.

2. Повноваження законних представників підтверджуються документами, які стверджують займану ними посаду чи факт родинних, опікунських тощо відносин з особою, інтереси якої вони представляють. Засвідчені підписом судді копії цих документів приєднуються до справи.

3. Довіреності від імені органу, підприємства, установи, організації видаються за підписом керівника або іншої уповноваженої на те законом, положенням, статутом особи і засвідчуються печаткою цього органу, підприємства, установи, організації.

4. Довіреність фізичної особи на ведення справи в адміністративному суді посвідчується нотаріально або посадовою особою підприємства, установи, організації, в якій довіритель працює, навчається, перебуває на службі, стаціонарному лікуванні, чи за рішенням суду або за місцем його проживання (перебування).

5. Повноваження адвоката як представника можуть також посвідчуватися ордером, який виданий відповідним адвокатським об’єднанням, або договором про надання правової допомоги.

6. Довіреності або інші документи, які підтверджують повноваження представника і були посвідчені в інших державах, повинні бути легалізовані в установленому законодавством порядку, якщо інше не встановлено міжнародними договорами, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України.

Стаття 59. Повноваження представника в суді

1. Повноваження на ведення справи в суді дає представникові право на вчинення від імені особи, яку він представляє, усіх процесуальних дій, які може вчинити ця особа. Розпорядження довірителя представникові, який бере участь в адміністративному процесі на основі договору, щодо ведення справи є обов’язковими для нього.

2. Представник, який бере участь в адміністративному процесі на основі договору, має право повністю або частково відмовитися від адміністративного позову, визнати адміністративний позов, змінити адміністративний позов, досягнути примирення, передати повноваження представника іншій особі (передоручення), оскаржити судове рішення, якщо право на вчинення кожної із цих дій спеціально обумовлене у виданій йому довіреності.

3. Повноваження представника чинні протягом часу провадження у справі, якщо інший строк не зазначено у довіреності.

4. Представник може відмовитися від наданих йому повноважень, про що повідомляє особу, яка його ними наділила, та суд. При цьому він не може брати участь у цій справі як представник іншої сторони.

5. Підстави і порядок припинення представництва за довіреністю, скасування довіреності та відмови представника від наданих йому повноважень визначаються статтями 248—250 Цивільного кодексу України.

6. Законний представник самостійно здійснює процесуальні права та обов’язки сторони чи третьої особи, яку він представляє, діючи в її інтересах.

7. Якщо дії законного представника суперечать інтересам особи, яку він представляє, суд може залучити до участі у справі відповідний орган чи особу, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб.

Стаття 60. Участь у справі органів та осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб

1. У випадках, встановлених законом, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, прокурор, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи можуть звертатися до адміністративного суду із адміністративними позовами про захист прав, свобод та інтересів інших осіб і брати участь у цих справах.

2. Прокурор здійснює в суді представництво інтересів громадянина або держави в порядку, встановленому цим Кодексом та іншими законами, і може здійснювати представництво на будь-якій стадії адміністративного процесу.

3. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування можуть бути залучені судом до участі у справі як законні представники або вступити у справу за своєю ініціативою з метою виконання покладених на них повноважень.

Стаття 61. Особливості повноважень органів та осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб у суді

1. Органи та особи, які визначені у статті 60 цього Кодексу і звертаються до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів інших осіб, не можуть закінчувати справу примиренням.

2. Відмова органів та осіб, визначених у статті 60 цього Кодексу, від адміністративного позову або зміна позовних вимог не позбавляє особу, на захист прав, свобод та інтересів якої подано адміністративний позов, права вимагати від суду розгляду справи, вирішення адміністративного позову в попередньому обсязі.

3. Якщо фізична особа, яка має адміністративну процесуальну дієздатність і на захист прав, свобод та інтересів якої подано адміністративний позов, не підтримує позовні вимоги, суд залишає позовну заяву без розгляду.

4. Прокурор, який не брав участі у справі, з метою вирішення питання про наявність підстав для подання апеляційної чи касаційної скарги, скарги за винятковими обставинами, заяви про перегляд рішення за нововиявленими обставинами має право знайомитися з матеріалами справи в адміністративному суді.

§ 2. Інші учасники адміністративного процесу

Стаття 62. Особи, які є іншими учасниками адміністративного процесу

1. Учасниками адміністративного процесу, крім осіб, які беруть участь у справі, є секретар судового засідання, судовий розпорядник, свідок, експерт, спеціаліст, перекладач.

Стаття 63. Секретар судового засідання

1. Секретар судового засідання:

1) здійснює судові виклики і повідомлення;

2) перевіряє наявність та з’ясовує причини відсутності осіб, яких було викликано до суду, і доповідає про це головуючому;

3) забезпечує контроль за повним фіксуванням судового засідання технічними засобами;

4) веде журнал судового засідання;

5) оформляє матеріали адміністративної справи;

6) виконує інші доручення головуючого у справі.

Стаття 64. Судовий розпорядник

1. До участі в адміністративному процесі головуючим у судовому засіданні може залучатися судовий розпорядник.

2. Судовий розпорядник:

1) забезпечує належний стан зали судового засідання і запрошує до неї учасників адміністративного процесу;

2) оголошує про вхід суду до зали судового засідання і вихід суду із неї;

3) слідкує за дотриманням порядку особами, присутніми у залі судового засідання;

4) приймає від учасників адміністративного процесу та передає документи і матеріали суду під час судового засідання;

5) виконує розпорядження головуючого про приведення до присяги перекладача, експерта;

6) запрошує до зали судового засідання свідків та виконує розпорядження головуючого про приведення їх до присяги;

7) виконує інші розпорядження головуючого, пов’язані із забезпеченням умов, необхідних для розгляду адміністративної справи.

3. Вимоги судового розпорядника, пов’язані із виконанням обов’язків, встановлених цією статтею, є обов’язковими для осіб, які беруть участь у справі, свідків, експертів, спеціалістів, перекладачів та інших осіб, присутніх у залі судового засідання.

4. У разі відсутності в судовому засіданні розпорядника його функції виконує секретар судового засідання.

Стаття 65. Свідок

1. Як свідок в адміністративній справі може бути викликана судом кожна особа, якій можуть бути відомі обставини, що належить з’ясувати у справі.

2. Не можуть бути допитані як свідки:

1) недієздатні фізичні особи, а також особи, які перебувають на обліку чи на лікуванні у психіатричному лікувальному закладі та не здатні через свої фізичні або психічні вади правильно сприймати обставини, що мають значення для справи, або давати з цього приводу показання;

2) представники в судовому процесі, захисники у кримінальних справах — про обставини, які стали їм відомі у зв’язку з виконанням функцій представника чи захисника;

3) священнослужителі — про відомості, одержані ними на сповіді віруючих;

4) професійні судді, народні засідателі та присяжні — про обставини обговорення в нарадчій кімнаті питань — що виникли під час ухвалення судового рішення;

5) інші особи, які не можуть бути допитані як свідки згідно із законом чи міжнародним договором, згода на обов’язковість якого надана Верховною Радою України, без їхньої згоди.

3. Фізична особа має право відмовитися від давання показань щодо себе, членів сім’ї чи близьких родичів —чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, брат, сестра, дід, баба, внук, внучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, над якою встановлено опіку чи піклування, член сім’ї або близький родич цих осіб).

4. Свідок викликається в судове засідання з ініціативи суду або осіб, які беруть участь у справі. Особа, яка бере участь у справі, заявля-

ючи клопотання про виклик свідка, повинна зазначити його ім'я, місце проживання (перебування), роботи чи служби та обставини, щодо яких він може дати показання.

5. Свідок зобов'язаний прибути до суду у визначений час і дати правдиві показання про відомі йому обставини.

6. У разі неможливості прибуття за викликом суду свідок зобов'язаний завчасно повідомити про це суд.

7. Свідок має право давати показання рідною мовою або мовою, якою він володіє, користуватися письмовими записами, відмовитися від давання показань у випадках, встановлених законом, а також на компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду.

8. За завідомо неправдиві показання або за відмову від давання показань з непередбачених законом підстав свідок несе кримінальну відповідальність.

Стаття 66. Експерт

1. Експертом є особа, яка має необхідні знання та якій в порядку, встановленому цим Кодексом, доручається дати висновок з питань, що виникають під час розгляду справи і стосуються спеціальних знань цієї особи, шляхом дослідження матеріальних об'єктів, явищ і процесів, що містять інформацію про обставини у справі.

2. Як експерт може залучатися особа, яка відповідає вимогам, встановленим Законом України «Про судову експертизу».

3. Експерт зобов'язаний провести повне дослідження і дати обґрунтований та об'єктивний письмовий висновок щодо поставлених йому питань, у разі необхідності — прибути за викликом суду, дати висновок або роз'яснити його в судовому засіданні.

4. Під час проведення дослідження експерт повинен забезпечити збереження об'єкта експертизи. Якщо дослідження пов'язане з повним або частковим знищенням об'єкта експертизи або зміною його властивостей, експерт має одержати на це відповідний дозвіл суду, який оформлюється ухвалою.

5. Експерт не має права за власною ініціативою збирати матеріали для проведення експертизи; спілкуватися з особами, які беруть участь у справі, а також з іншими учасниками адміністративного процесу, за винятком дій, пов'язаних з проведенням експертизи; розголошувати відомості, що стали йому відомі у зв'язку з проведенням експертизи, або повідомляти будь-кому, крім суду, про результати експертизи.

6. Експерт невідкладно повинен повідомити суд про неможливість проведення ним експертизи через відсутність у нього необхідних знань або без залучення інших експертів.

7. У разі виникнення сумніву щодо змісту та обсягу доручення експерт невідкладно заявляє суду клопотання щодо його уточнення або повідомляє суд про неможливість проведення ним експертизи за заданими питаннями.

8. Експерт не має права передоручати проведення експертизи іншій особі.

9. У разі постановлення ухвали суду про припинення проведення експертизи експерт зобов'язаний негайно подати матеріали справи та інші документи, що використовувалися для проведення експертизи.

10. Експерт має право:

1) знайомитися з матеріалами справи, що стосуються предмета дослідження;

2) заявляти клопотання про подання йому додаткових матеріалів і зразків;

3) викладати у висновку судової експертизи виявлені в ході її проведення факти, які мають значення для справи і з приводу яких йому не були задані питання;

4) бути присутнім під час вчинення процесуальних дій, що стосуються предмета і об'єктів дослідження;

5) задавати питання особам, які беруть участь у справі, та свідкам;

6) користуватися іншими правами, встановленими Законом України «Про судову експертизу».

11. Експерт має право на оплату виконаної роботи та на компенсацію витрат, пов'язаних з проведенням експертизи і викликом до суду.

12. Експерт може відмовитися від давання висновку, якщо подані йому матеріали недостатні для виконання покладених на нього обов'язків. Заява про відмову повинна бути вмотивованою.

13. За завідомо неправдивий висновок, відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків у суді експерт несе кримінальну відповідальність.

Стаття 67. Спеціаліст

1. Спеціалістом є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних засобів і може надавати консультації під час вчинення процесуальних дій з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок.

2. Спеціаліст може бути залучений до участі в адміністративному процесі за ухвалою суду для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо) під час вчинення процесуальних дій. Допомога спеціаліста технічного характеру під час вчинення процесуальних дій не замінює висновку експерта.

3. Спеціаліст зобов'язаний прибути за викликом суду, відповідати на задані судом питання, давати усні консультації та письмові роз'яснення, звертати увагу суду на характерні обставини чи особливості доказів, у разі потреби — надавати суду технічну допомогу.

4. Допомога спеціаліста не може стосуватися правових питань.

5. Спеціаліст має право знати мету свого виклику до суду, відмовитися від участі в адміністративному процесі, якщо він не володіє відповідними знаннями та навичками, з дозволу суду задавати питання особам, які беруть участь у справі, та свідкам, звертати увагу суду на характерні обставини чи особливості доказів, на оплату виконаної роботи та на компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду.

Стаття 68. Перекладач

1. Перекладачем є особа, яка вільно володіє мовою, якою здійснюється адміністративне судочинство, та іншою мовою, знання якої необхідне для усного або письмового перекладу з однієї мови на іншу, а також особа, яка володіє технікою спілкування з глухими, німими чи глухонімими.

2. Перекладач допускається ухвалою суду за клопотанням особи, яка бере участь у справі, або призначається з ініціативи суду. Суд забезпечує особі перекладача, якщо дійде висновку, що особа внаслідок неспроможності оплатити послуги перекладача буде позбавлена судового захисту.

3. Перекладач має право відмовитися від участі в адміністративному судочинстві, якщо він не володіє мовою в обсязі, необхідному для перекладу, право задавати питання з метою уточнення перекладу, а також право на оплату виконаної роботи та на компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду.

4. Перекладач зобов'язаний з'являтися за викликом до суду, здійснювати повний і правильний переклад, своїм підписом посвідчувати правильність перекладу в процесуальних документах, що вручаються особам, які беруть участь у справі, в перекладі мовою, якою вони володіють.

5. За завідомо неправильний переклад або за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків перекладач несе кримінальну відповідальність.

Глава 6
ДОКАЗИ

Стаття 69. Поняття доказів

1. Доказами в адміністративному судочинстві є будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення осіб, які беруть участь у справі, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Ці дані встановлюються судом на підставі пояснень сторін, третіх осіб та їхніх представників, показань свідків, письмових і речових доказів, висновків експертів.

2. Докази суду надають особи, які беруть участь у справі. Суд може запропонувати надати додаткові докази або витребувати додаткові докази за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, або з власної ініціативи.

Стаття 70. Належність та допустимість доказів

1. Належними є докази, які містять інформацію щодо предмету доказування. Суд не бере до розгляду докази, які не стосуються предмету доказування.

2. Сторони мають право обґрунтовувати належність конкретного доказу для підтвердження їхніх вимог або заперечень.

3. Докази, одержані з порушенням закону, судом при вирішенні справи не беруться до уваги.

4. Обставини, які за законом повинні бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватися ніякими іншими засобами доказування, крім випадків, коли щодо таких обставин не виникає спору.

Стаття 71. Обов'язок доказування

1. Кожна сторона повинна довести ті обставини, на яких ґрунтуються її вимоги та заперечення, крім випадків, встановлених статтею 72 цього Кодексу.

2. В адміністративних справах про протиправність рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень обов'язок щодо доказування правомірності свого рішення, дії чи бездіяльності покладається на відповідача, якщо він заперечує проти адміністративного позову.

3. Якщо особа, яка бере участь у справі, не може самостійно надати докази, то вона повинна зазначити причини, через які ці докази не можуть бути надані, та повідомити, де вони знаходяться чи можуть знаходитися. Суд сприяє в реалізації цього обов'язку і витребовує необхідні докази.

4. Суб'єкт владних повноважень повинен подати суду всі наявні у нього документи та матеріали, які можуть бути використані як докази у справі. У разі невиконання цього обов'язку суд витребовує названі документи та матеріали.

5. Суд може збирати докази з власної ініціативи.

6. Якщо особа, яка бере участь у справі, без поважних причин не надасть докази на пропозицію суду для підтвердження обставин, на які вона посилається, суд вирішує справу на основі наявних доказів.

Стаття 72. Підстави для звільнення від доказування

1. Обставини, встановлені судовим рішенням в адміністративній, цивільній або господарській справі, що набрало законної сили, не доказуються при розгляді інших справ, у яких беруть участь ті самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини.

2. Обставини, визнані судом загальновідомими, не потрібно доказувати.

3. Обставини, які визнаються сторонами, можуть не доказуватися перед судом, якщо проти цього не заперечують сторони і в суду не виникає сумніву щодо достовірності цих обставин та добровільності їх визнання.

4. Вирок суду в кримінальній справі або постанова суду у справі про адміністративний проступок, які набрали законної сили, є обов'язковими для адміністративного суду, що розглядає справу про правові наслідки дій чи бездіяльності особи, щодо якої ухвалений вирок або постанова суду, лише в питаннях, чи мало місце діяння та чи вчинене воно цією особою.

Стаття 73. Забезпечення доказів

1. Особи, які беруть участь у справі та обґрунтовано вважають, що надання потрібних доказів стане згодом неможливим або ускладненим, мають право просити суд забезпечити ці докази.

2. Забезпечення доказів може здійснюватися також за заявою заінтересованої особи до відкриття провадження у справі.

Стаття 74. Способи забезпечення доказів

1. Суд забезпечує докази допитом свідків, призначенням експертизи, витребуванням та оглядом письмових або речових доказів, у тому числі за місцем їх знаходження.

Стаття 75. Заява про забезпечення доказів та порядок її розгляду

1. У заяві про забезпечення доказів повинні бути зазначені докази, які необхідно забезпечити; обставини, що можуть бути підтверджені цими доказами; обставини, які свідчать про те, що надання потрібних доказів може стати неможливим або ускладненим, а також справа, для якої потрібні ці докази, або з якою метою потрібно їх забезпечити.

2. Заява про забезпечення доказів подається до суду, який розглядає справу, а якщо провадження у справі ще не відкрито (до місцевого адміністративного суду, на території якого можуть бути вчинені процесуальні дії щодо забезпечення доказів.

3. Заява про забезпечення доказів розглядається протягом п'яти днів після її надходження з повідомленням сторін та інших осіб, які беруть участь у справі. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду заяви.

4. У разі обґрунтованої вимоги особи, яка подала заяву про забезпечення доказів, а також якщо не можна встановити, до кого може бути згодом висунуто вимоги, заява про забезпечення доказів розглядається судом невідкладно лише за участю особи, яка подала заяву.

5. Питання про забезпечення доказів вирішується ухвалою, яку може бути оскаржено. Оскарження ухвали про забезпечення доказів не зупиняє її виконання, а також не перешкоджає розгляду справи.

6. Про забезпечення доказів або про відмову в забезпеченні доказів суд постановляє ухвалу. В ухвалі про забезпечення доказів визначаються порядок і спосіб її виконання.

7. Ухвала про відмову в забезпеченні доказів може бути оскаржена особою, яка звернулася із заявою про забезпечення доказів.

8. Забезпечення доказів здійснюється за загальними правилами вчинення відповідних процесуальних дій.

Стаття 76. Пояснення сторін, третіх осіб та їхніх представників

1. Пояснення сторін, третіх осіб, їхніх представників про відомі їм обставини, що мають значення для справи, оцінюються поряд з іншими доказами у справі. Сторони, треті особи або їхні представники, які дають пояснення про відомі їм обставини, що мають значення для справи, можуть бути за їхньою згодою допитані як свідки.

2. Визнання стороною в суді обставин, якими друга сторона обґрунтовує свої вимоги або заперечення, не є для суду обов'язковим.

Стаття 77. Показання свідка

1. Показаннями свідка є повідомлення про відомі йому обставини, які мають значення для справи.

2. Не є доказом показання свідка, який не може назвати джерела своєї обізнаності щодо певної обставини.

3. Якщо показання свідка ґрунтуються на повідомленнях інших осіб, то ці особи повинні бути також допитані.

Стаття 78. Допит свідка за місцем або у місці його проживання (перебування)

1. Суд може допитати свідка за місцем або у місці його проживання (перебування) з ініціативи суду, який розглядає справу, за клопотанням сторони або інших осіб, які беруть участь у справі, чи самого свідка.

2. За дорученням суду, що розглядає справу, свідок, який не може з поважних причин прибути в судове засідання і проживає (перебуває) за межами територіальної підсудності адміністративного суду, що розглядає справу, допитується суддею адміністративного суду, який знаходиться за місцем проживання (перебування) свідка.

3. Свідок, який не може прибути у судове засідання внаслідок хвороби, старості, інвалідності або з інших поважних причин, допитується судом у місці його проживання (перебування).

Стаття 79. Письмові докази

1. Письмовими доказами є документи (у тому числі електронні документи), акти, листи, телеграми, будь-які інші письмові записи, що містять в собі відомості про обставини, які мають значення для справи.

2. Особа, яка заявляє клопотання перед судом про витребування від інших осіб письмових доказів, повинна зазначити: який письмовий доказ вимагається, орган чи особу, у яких він знаходиться, та обставини, які може підтвердити цей доказ.

3. Письмові докази, які витребовує суд, надсилаються безпосередньо до адміністративного суду. Суд може також уповноважити заінтересовану сторону або іншу особу, яка бере участь у справі, одержати письмовий доказ для надання його суду.

4. Оригінали письмових доказів, що є у справі, повертаються судом після їх дослідження, якщо це можливо без шкоди для розгляду справи, або після набрання законної сили судовим рішенням у справі за клопотанням осіб, які їх надали. У справі залишається засвідчена суддею копія письмового доказу.

Стаття 80. Речові докази

1. Речовими доказами є предмети матеріального світу, що містять інформацію про обставини, які мають значення для справи. Речовими доказами є також магнітні, електронні та інші носії інформації, що містять аудіовізуальну інформацію про обставини, що мають значення для справи.

2. Витребування речових доказів проводиться в порядку, встановленому для витребування письмових доказів.

3. Речові докази повертаються судом після їх дослідження за клопотанням осіб, які їх надали, якщо це можливо без шкоди для розгляду справи. В інших випадках речові докази повертаються після набрання рішенням суду законної сили за клопотанням осіб, яким належать ці докази.

4. Речові докази, які є об'єктами, що вилучені з цивільного обороту або обмежено оборотоздатні, передаються відповідним підприємствам, установам або організаціям у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. За клопотанням державних експертних установ такі речові докази можуть бути передані їм для використання в експертній та науковій роботі.

Стаття 81. Призначення судової експертизи

1. Для з'ясування обставин, що мають значення для справи і потребують спеціальних знань у галузі науки, мистецтва, техніки, ремесла тощо, суд може призначити експертизу.

2. Особи, які беруть участь у справі, мають право подати суду питання, на які потрібна відповідь експерта. Кількість і зміст питань, за якими має бути проведена експертиза, визначаються судом. Суд повинен вмотивувати відхилення питань осіб, які беруть участь у справі.

3. Особи, які беруть участь у справі, мають право просити суд призначити експертизу і доручити її проведення відповідній експертній установі або конкретному експерту. Якщо сторони домовилися про залучення експертами певних осіб, суд повинен призначити їх відповідно до цієї домовленості.

4. Якщо проведення експертизи доручено експертній установі, її керівник має право доручити проведення експертизи одному або кільком експертам, якщо судом не визначено конкретних експертів, у разі потреби - замінити виконавців експертизи, заявити клопотання щодо організації проведення досліджень поза межами експертної установи.

5. В ухвалі про призначення експертизи суд попереджає експерта про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок та за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків.

Стаття 82. Висновок експерта

1. У висновку експерта зазначаються: коли, де, ким (ім'я, освіта, спеціальність, свідоцтво про присвоєння кваліфікації судового експерта, стаж експертної роботи, науковий ступінь, вчене звання, посада експерта), на якій підставі була проведена експертиза, хто був присутній при проведенні експертизи, питання, що були поставлені експертові, які матеріали експерт використав, докладний опис проведених досліджень, зроблені в результаті їх висновки та обґрунтовані відповіді на поставлені судом питання.

2. У висновку експерта також зазначається, що експерта попереджено про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок та за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків.

3. Якщо експерт під час проведення експертизи виявить факти, що мають значення для справи і з приводу яких йому не були поставлені питання, він може включити до висновку свої міркування про ці обставини.

4. Експерт дає свій висновок у письмовій формі. Висновок експерта приєднується до справи. Суд має право в судовому засіданні запропонувати експерту дати усне пояснення до свого висновку. Якщо експертиза проводиться в судовому засіданні, експерт може дати усний висновок.

5. Висновок експерта для суду не є обов'язковим, однак незгода суду з ним повинна бути вмотивована в постанові або ухвалі.

Стаття 83. Комісійна експертиза

1. Комісійна експертиза проводиться не менш як двома експертами одного напряму знань.

2. Якщо за результатами проведених досліджень думки експертів збігаються, вони підписують єдиний висновок. Експерт, не згодний з висновком іншого експерта (експертів), дає окремий висновок з усіх питань або з питань, які викликали розбіжності.

Стаття 84. Комплексна експертиза

1. Комплексна експертиза проводиться не менш як двома експертами різних галузей знань або різних напрямів у межах однієї галузі знань.

2. У висновку експертів зазначається, які дослідження і в якому обсязі провів кожний експерт, які факти він встановив і яких висновків дійшов. Кожен експерт підписує ту частину висновку, яка містить опис здійснених ним досліджень, і несе за неї відповідальність.

3. Загальний висновок роблять експерти, компетентні в оцінці отриманих результатів і формулюванні єдиного висновку. У разі виникнення розбіжностей між експертами висновки оформлюються відповідно до частини другої статті 83 цього Кодексу.

Стаття 85. Додаткова і повторна експертизи

1. Якщо висновок експерта буде визнано неповним або неясним, судом може бути призначена додаткова експертиза, яка доручається тому самому або іншому експерту (експертам).

2. Якщо висновок експерта буде визнано необґрунтованим або таким, що суперечить іншим матеріалам справи або викликає сумніви в його правильності, судом може бути призначена повторна експертиза, яка доручається іншому експертові (експертам).

Стаття 86. Оцінка доказів

1. Суд оцінює докази, які є у справі, за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на їх безпосередньому, всебічному, повному та об'єктивному дослідженні.

2. Ніякі докази не мають для суду наперед встановленої сили.

3. Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності.

Глава 7
СУДОВІ ВИТРАТИ

Стаття 87. Види судових витрат

1. Судові витрати складаються із судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи.

2. Розмір судового збору, порядок його сплати і звільнення від сплати встановлюються законом.

3. До витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать:

1) витрати на правову допомогу;

2) витрати сторін та їхніх представників, що пов'язані із прибуттям до суду;

3) витрати, пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів та проведенням судових експертиз;

4) витрати, пов'язані з проведенням огляду доказів на місці та вчиненням інших дій, необхідних для розгляду справи.

Стаття 88. Зменшення розміру судових витрат або звільнення від їх оплати, відстрочення та розстрочення судових витрат

1. Суд, враховуючи майновий стан сторони, може своєю ухвалою зменшити розмір належних до оплати судових витрат чи звільнити від їх оплати повністю або частково, чи відстрочити або розстрочити сплату судових витрат на визначений строк.

2. Якщо у строк, встановлений судом, судові витрати не будуть оплачені, позовна заява залишається без розгляду або витрати розподіляються між сторонами відповідно до судового рішення у справі, якщо оплату судових витрат розстрочено або відстрочено до ухвалення судового рішення у справі.

Стаття 89. Сплата і повернення судового збору

1. Особа, яка звертається до адміністративного суду із позовною заявою, апеляційною чи касаційною скаргою, скаргою за винятковими обставинами, заявою про перегляд справи за нововиявленими обставинами, повинна сплатити судовий збір.

2. Судовий збір, сплачений у більшому розмірі, ніж встановлено законом, повертається ухвалою суду за клопотанням особи, яка його сплатила.

3. Судовий збір повертається за клопотанням особи, яка його сплатила, ухвалою суду в разі повернення позовної заяви, заяви за нововиявленими обставинами або скарги, відмови у відкритті провадження у справі, а також у разі залишення позовної заяви, заяви за нововиявленими обставинами або скарги без розгляду (крім випадку, якщо такі заяви залишено без розгляду внаслідок повторного неприбуття позивача або за його клопотанням).

Стаття 90. Витрати на правову допомогу

1. Витрати, пов'язані з оплатою допомоги адвоката або іншого фахівця в галузі права, які надають правову допомогу за договором, не-

суть сторони, крім випадків надання безоплатної правової допомоги, передбачених законом.

2. У разі звільнення сторони від оплати надання їй правової допомоги витрати на правову допомогу здійснюються за рахунок Державного бюджету України.

3. Граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу встановлюється законом.

Стаття 91. Витрати сторін та їхніх представників, що пов’язані із прибуттям до суду

1. Витрати, пов’язані з переїздом до іншого населеного пункту сторін та їхніх представників, а також найманням житла, несуть сторони.

2. Стороні, на користь якої ухвалено судове рішення і яка не є суб’єктом владних повноважень, та її представнику сплачуються іншою стороною добові (у разі переїзду до іншого населеного пункту), а також компенсація за втрачений заробіток чи відрив від звичайних занять. Компенсація за втрачений заробіток обчислюється пропорційно від розміру середньомісячного заробітку, а компенсація за відрив від звичайних занять — пропорційно від розміру мінімальної заробітної плати.

3. Граничний розмір компенсації за судовим рішенням витрат сторін та їхніх представників, що пов’язані із прибуттям до суду, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 92. Витрати, пов’язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів та проведенням судових експертиз

1. Витрати, пов’язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів та проведенням судових експертиз, несе сторона, яка заявила клопотання про виклик свідків, залучення спеціаліста, перекладача та проведення судової експертизи.

2. Свідкам, експертам, спеціалістам, перекладачам оплачуються проїзд, а також добові в разі переїзду до іншого населеного пункту. Експертам, спеціалістам і перекладачам повинна бути сплачена винагорода за виконану роботу.

3. У разі неоплати судової експертизи у строк, встановлений судом, суд може скасувати ухвалу про призначення судової експертизи.

4. Якщо виклик свідків, призначення експертизи, залучення перекладачів, спеціалістів здійснюються за ініціативою суду, а також у разі звільнення від сплати судових витрат або зменшення їх розміру відповідні витрати компенсуються за рахунок Державного бюджету України в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

5. Граничний розмір компенсації витрат, пов’язаних із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів та проведенням судових експертиз, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 93. Витрати, пов’язані з проведенням огляду доказів на місці та вчиненням інших дій, необхідних для розгляду справи

1. Витрати, пов’язані з проведенням огляду доказів на місці та вчиненням інших дій, необхідних для розгляду справи, несе сторона, яка заявила клопотання про вчинення цих дій. Якщо клопотання про вчинення відповідних дій заявлене обома сторонами, витрати на них несуть обидві сторони порівну.

2. Граничний розмір компенсації витрат, пов’язаних з проведенням огляду доказів на місці та вчиненням інших дій, необхідних для розгляду справи, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 94. Розподіл судових витрат

1. Якщо судове рішення ухвалене на користь сторони, яка не є суб’єктом владних повноважень, суд присуджує всі здійснені нею документально підтверджені судові витрати з Державного бюджету України (або відповідного місцевого бюджету, якщо іншою стороною був орган місцевого самоврядування, його посадова чи службова особа).

2. Якщо судове рішення ухвалене на користь сторони (суб’єкта владних повноважень, суд присуджує з іншої сторони всі здійснені нею документально підтверджені судові витрати, пов’язані із залученням свідків та проведенням судових експертиз.

3. Якщо адміністративний позов задоволено частково, судові витрати, здійснені позивачем, присуджуються йому відповідно до задоволених вимог, а відповідачу — відповідно до тієї частини вимог, у задоволенні яких позивачеві відмовлено.

4. У справах, в яких позивачем є суб’єкт владних повноважень, а відповідачем — фізична чи юридична особа, судові витрати, здійснені позивачем, з відповідача не стягуються.

5. У разі відмови у задоволенні позовних вимог позивача, звільненого від сплати судових витрат, а також залишення адміністративного позову без розгляду судові витрати, понесені відповідачем, компенсуються за рахунок Державного бюджету України.

6. Якщо суд апеляційної чи касаційної інстанції, не повертаючи адміністративної справи на новий розгляд, змінить судове рішення або ухвалить нове, він відповідно змінює розподіл судових витрат.

Стаття 95. Розподіл витрат у разі відмови позивача від адміністративного позову

1. У разі відмови позивача від адміністративного позову понесені ним витрати відповідачем не відшкодовуються, а витрати відповідача за його заявою стягуються із позивача, крім випадків, коли позивач звільнений від сплати судових витрат. Однак якщо позивач відмовився від адміністративного позову внаслідок задоволення його відповідачем після подання адміністративного позову, то суд за заявою позивача присуджує всі понесені ним у справі витрати із відповідача.

Стаття 96. Судові витрати, пов’язані з примиренням сторін

1. Якщо спір вирішується шляхом примирення і сторони не дійшли згоди щодо розподілу судових витрат, то кожна сторона у справі несе половину судових витрат.

Стаття 97. Визначення розміру судових витрат

1. Суд за клопотанням однієї зі сторін визначає грошовий розмір судових витрат, які повинні бути їй компенсовані.

Стаття 98. Рішення щодо судових витрат

1. Суд вирішує питання щодо судових витрат у постанові суду або ухвалою.

2. Особи, які беруть участь у справі, свідки, експерти, спеціалісти, перекладачі можуть оскаржити судове рішення щодо судових витрат, якщо це стосується їхніх інтересів.

Глава 8
СТРОКИ

Стаття 99. Строк звернення до адміністративного суду

1. Адміністративний позов може бути подано в межах строку звернення до адміністративного суду, встановленого цим Кодексом або іншими законами.

2. Для звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів особи встановлюється річний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

3. Для захисту прав, свобод та інтересів особи цим Кодексом та іншими законами можуть встановлюватися інші строки для звернення до адміністративного суду, які, якщо не встановлено інше, обчислюються з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

4. Якщо законом встановлена можливість досудового порядку вирішення спору і позивач скористався цим порядком, то обчислення строку звернення до адміністративного суду починається з дня, коли позивач дізнався про рішення суб’єкта владних повноважень за результатами розгляду його скарги на рішення, дії або бездіяльність суб’єкта владних повноважень.

Стаття 100. Наслідки пропущення строків звернення до адміністративного суду

1. Пропущення строку звернення до адміністративного суду є підставою для відмови у задоволенні адміністративного позову за умови, якщо на цьому наполягає одна із сторін.

2. Якщо суд визнає причину пропущення строку звернення до суду поважною, адміністративна справа розглядається і вирішується в порядку, встановленому цим Кодексом.

3. Позовні заяви приймаються до розгляду адміністративним судом незалежно від закінчення строку звернення до адміністративного суду.

Стаття 101. Процесуальні строки

1. Процесуальні строки — це встановлені законом або судом строки, у межах яких вчиняються процесуальні дії.

2. Процесуальні строки визначаються днями, місяцями і роками, а також можуть визначатися вказівкою на подію, яка повинна неминуче настати.

Стаття 102. Поновлення та продовження процесуальних строків

1. Пропущений з поважних причин процесуальний строк, встановлений законом, може бути поновлений, а процесуальний строк, встановлений судом, — продовжений судом за клопотанням особи, яка бере участь у справі.

2. Питання про поновлення чи продовження пропущеного строку суд вирішує з повідомленням осіб, які беруть участь у справі. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду клопотання.

3. Ухвала суду про відмову в поновленні чи продовженні пропущеного процесуального строку може бути оскаржена особами, які беруть участь у справі.

Стаття 103. Обчислення процесуального строку

1. Перебіг процесуального строку починається з наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов’язано його початок.

2. Строк, що визначається роками, закінчується у відповідні місяць і число останнього року цього строку.

3. Строк, що визначається місяцями, закінчується у відповідне число останнього місяця цього строку.

4. Якщо закінчення строку, що визначається місяцями, припадає на такий місяць, що відповідного числа не має, то строк закінчується в останній день цього місяця.

5. Останнім днем строку, який закінчується вказівкою на певний день, вважається цей день.

6. Якщо закінчення строку припадає на вихідний, святковий чи інший неробочий день, останнім днем строку є перший після нього робочий день.

7. Перебіг строку, закінчення якого пов’язане з подією, яка повинна неминуче настати, закінчується наступного дня після настання події.

8. Останній день строку триває до двадцять четвертої години, але якщо в цей строк слід було вчинити процесуальну дію в суді, де робочий час закінчується раніше, строк закінчується в момент закінчення цього часу.

9. Строк не вважається пропущеним, якщо до його закінчення позовна заява, скарга, інші документи чи матеріали або грошові кошти здано на пошту чи передані іншими відповідними засобами зв’язку.

10. Зупинення провадження в адміністративній справі зупиняє перебіг усіх процесуальних строків у цій адміністративній справі. Перебіг процесуальних строків продовжується з дня поновлення провадження.

Розділ III
ПРОВАДЖЕННЯ В СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ

Глава 1
ЗВЕРНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ ТА ВІДКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНІЙ СПРАВІ

Стаття 104. Право на звернення до адміністративного суду

1. До адміністративного суду має право звернутися з адміністративним позовом особа, яка вважає, що порушено її права, свободи чи інтереси у сфері публічно-правових відносин. Суб’єкт владних повноважень має право звернутися до адміністративного суду у випадках, встановлених законом.

Стаття 105. Форма і зміст адміністративного позову

1. Адміністративний позов подається до адміністративного суду у формі письмової позовної заяви особисто позивачем або його представником. Позовна заява може бути надіслана до адміністративного суду поштою.

2. На прохання позивача службовцем апарату адміністративного суду може бути надана допомога в оформленні позовної заяви.

3. Адміністративний позов може містити вимоги про:

1) скасування або визнання нечинним рішення відповідача (суб’єкта владних повноважень повністю чи окремих його положень;

2) зобов’язання відповідача (суб’єкта владних повноважень прийняти рішення або вчинити певні дії;

3) зобов’язання відповідача (суб’єкта владних повноважень утриматися від вчинення певних дій;

4) стягнення з відповідача (суб’єкта владних повноважень коштів на відшкодування шкоди, заподіяної його незаконним рішенням, дією або бездіяльністю;

5) виконання зупиненої чи невчиненої дії;

6) встановлення наявності чи відсутності компетенції (повноважень) суб’єкта владних повноважень.

4. Позовна заява може містити, крім визначених частиною третьою цієї статті, інші вимоги на захист прав, свобод чи інтересів у сфері публічно-правових відносин.

Стаття 106. Вимоги до позовної заяви

1. У позовній заяві зазначаються:

1) найменування адміністративного суду, до якого подається позовна заява;

2) ім’я (найменування) позивача, поштова адреса, а також номер засобу зв’язку, адреса електронної пошти, якщо такі є;

3) ім’я (найменування) відповідача, посада і місце служби посадової чи службової особи, поштова адреса, а також номер засобу зв’язку, адреса електронної пошти, якщо такі відомі;

4) зміст позовних вимог і виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги;

5) у разі необхідності — клопотання про звільнення від сплати судового збору; про звільнення від оплати правової допомоги і забезпечення надання правової допомоги, якщо відповідний орган відмовив особі у забезпеченні правової допомоги; про призначення судової експертизи; про витребування доказів; про виклик свідків тощо;

6) перелік документів та інших матеріалів, що додаються.

2. На підтвердження обставин, якими обґрунтовуються позовні вимоги, позивач зазначає докази, про які йому відомо і які можуть бути використані судом.

3. До позовної заяви додаються її копії та копії всіх документів, що приєднуються до неї, відповідно до кількості відповідачів, документ про сплату судового збору, крім випадків, коли його не належить сплачувати.

4. Позовна заява підписується позивачем або його представником із зазначенням дати її підписання.

5. Якщо позовна заява подається представником, то у ній зазначаються ім’я представника, його поштова адреса, а також номер засобу зв’язку, адреса електронної пошти, якщо такі є. Одночасно з позовною заявою подається довіреність чи інший документ, що підтверджує повноваження представника.

Стаття 107. Відкриття провадження в адміністративній справі

1. Суддя після одержання позовної заяви з’ясовує, чи:

1) подана позовна заява особою, яка має адміністративну процесуальну дієздатність;

2) має представник належні повноваження (якщо позовну заяву подано представником);

3) відповідає позовна заява вимогам, встановленим статтею 106 цього Кодексу;

4) належить позовну заяву розглядати в порядку адміністративного судочинства і чи підсудна позовна заява даному адміністративному суду;

5) немає інших підстав для повернення позовної заяви або відмови у відкритті провадження в адміністративній справі, встановлених цим Кодексом.

2. Суддя відкриває провадження в адміністративній справі на підставі позовної заяви, якщо відсутні підстави для повернення позовної заяви чи відмови у відкритті провадження у справі.

3. Питання про відкриття провадження в адміністративній справі суддя вирішує не пізніше наступного дня після надходження позовної заяви до адміністративного суду або закінчення строку, встановленого для усунення недоліків позовної заяви, у разі залишення позовної заяви без руху.

4. Про відкриття провадження у справі чи відмову у відкритті провадження у справі суддя постановляє ухвалу. В ухвалі про відкриття провадження у справі зазначаються:

1) найменування адміністративного суду, прізвище та ініціали судді, який відкрив провадження в адміністративній справі, номер справи;

2) ким і до кого пред’явлено адміністративний позов;

3) зміст позовних вимог;

4) дата, час і місце попереднього судового засідання, якщо суд вважає його проведення необхідним;

5) пропозиція відповідачу подати в зазначений строк письмові заперечення проти позову та докази, які у нього є;

6) яким складом суду розглядатиметься справа.

5. Копія ухвали про відкриття провадження в адміністративній справі невідкладно після постановлення надсилається особам, які беруть участь у справі, разом з інформацією про їхні процесуальні права і обов’язки. Відповідачам надсилаються також копії позовної заяви та доданих до неї документів.

Стаття 108. Залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви

1. Суддя, встановивши, що позовну заяву подано без додержання вимог, встановлених статтею 106 цього Кодексу, постановляє ухвалу про залишення позовної заяви без руху, у якій зазначаються недоліки позовної заяви, спосіб їх усунення і встановлюється строк, достатній для усунення недоліків. Копія ухвали про залишення позовної заяви без руху невідкладно надсилається особі, що звернулася із позовною заявою.

2. Якщо позивач усунув недоліки позовної заяви у строк, встановлений судом, вона вважається поданою у день первинного її подання до адміністративного суду.

3. Позовна заява повертається позивачеві, якщо:

1) позивач не усунув недоліки позовної заяви, яку залишено без руху;

2) позивач до відкриття провадження в адміністративній справі подав заяву про її відкликання;

3) позовну заяву подано особою, яка не має адміністративної процесуальної дієздатності;

4) позовну заяву від імені позивача подано особою, яка не має повноважень на ведення справи;

5) у провадженні цього або іншого адміністративного суду є справа про спір між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав;

6) справа не підсудна цьому адміністративному суду.

4. Копія ухвали про повернення позовної заяви невідкладно надсилається особі, яка її подала, разом із позовною заявою й усіма доданими до неї матеріалами.

5. Ухвали про залишення позовної заяви без руху або про повернення позовної заяви можуть бути оскаржені особою, яка подала позовну заяву.

6. Залишення позовної заяви без руху або повернення позовної заяви не позбавляють права повторного звернення до адміністративного суду в порядку, встановленому законом.

Стаття 109. Відмова у відкритті провадження в адміністративній справі

1. Суддя відмовляє у відкритті провадження в адміністративній справі лише, якщо:

1) заяву не належить розглядати в порядку адміністративного судочинства;

2) у спорі між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав є такі, що набрали законної сили: постанова суду чи ухвала суду про відмову у відкритті провадження в адміністративній справі, про закриття провадження в такій справі у зв’язку з відмовою позивача від адміністративного позову або примиренням сторін;

3) настала смерть фізичної особи чи припинено юридичну особу, які звернулися із позовною заявою або до яких пред’явлено адміністративний позов, якщо спірні правовідносини не допускають правонаступництва.

2. Про відмову у відкритті провадження в адміністративній справі суддя постановляє ухвалу.

3. Копія ухвали про відмову у відкритті провадження в адміністративній справі невідкладно надсилається особі, яка подала позовну заяву, разом з позовною заявою та усіма доданими до неї матеріалами.

4. Ухвала про відмову у відкритті провадження в адміністративній справі може бути оскаржена особою, яка подала позовну заяву.

5. Повторне звернення тієї ж особи до адміністративного суду з таким самим адміністративним позовом, щодо якого постановлено ухвалу про відмову у відкритті провадження, не допускається.

Глава 2
ПІДГОТОВЧЕ ПРОВАДЖЕННЯ

Стаття 110. Підготовка справи до судового розгляду

1. Підготовку справи до судового розгляду здійснює суддя адміністративного суду, який відкрив провадження в адміністративній справі.

2. Суд до судового розгляду адміністративної справи вживає заходи для всебічного та об’єктивного розгляду і вирішення справи в одному судовому засіданні протягом розумного строку. З цією метою суд може:

1) прийняти рішення про витребування документів та інших матеріалів; навести необхідні довідки; провести огляд письмових та речових доказів на місці, якщо їх не можна доставити до суду; призначити експертизу, вирішити питання про необхідність залучення свідків, спеціаліста, перекладача;

2) прийняти рішення про обов’язковість особистої участі осіб, які беруть участь у справі, у судовому засіданні, про залучення третіх осіб до справи;

3) викликати на судовий розгляд адміністративної справи свідків, експертів, спеціалістів, перекладачів;

4) прийняти рішення про проведення попереднього судового засідання.

3. За обґрунтованим клопотанням позивача суддя вживає заходи щодо невідкладного розгляду і вирішення справи. У такому разі виклик осіб, які беруть участь у справі, чи повідомлення про постановлені судом ухвали здійснюються за допомогою кур’єра, телефону, факсу, електронної пошти чи іншого технічного засобу.

Стаття 111. Попереднє судове засідання

1. Попереднє судове засідання проводиться з метою з’ясування можливості врегулювання спору до судового розгляду справи або забезпечення всебічного та об’єктивного вирішення справи протягом розумного строку.

2. Попереднє судове засідання проводиться суддею, який здійснює підготовку справи до судового розгляду, за участю сторін та інших осіб, які беруть участь у справі.

3. Для врегулювання спору суд з’ясовує, чи не відмовляється позивач від адміністративного позову, чи не визнає відповідач адміністративний позов, і роз’яснює сторонам можливості щодо примирення.

4. Якщо спір не врегульовано у порядку, визначеному частиною третьою цієї статті, суд:

1) уточнює позовні вимоги та заперечення відповідача проти адміністративного позову;

2) з’ясовує питання про склад осіб, які братимуть участь у справі;

3) визначає факти, які необхідно встановити для вирішення спору і які з них визнаються сторонами, а які належить доказувати;

4) з’ясовує, якими доказами сторони можуть обґрунтовувати свої доводи чи заперечення, та встановлює строки для їх надання;

5) вчиняє інші дії, необхідні для підготовки справи до судового розгляду.

5. За заявою однієї зі сторін про неможливість прибуття до суду попереднє судове засідання може бути відкладено, якщо причини неприбуття будуть визнані судом поважними.

Стаття 112. Відмова від адміністративного позову та визнання адміністративного позову під час підготовчого провадження

1. Позивач може відмовитися від адміністративного позову повністю або частково, а відповідач — визнати адміністративний позов повністю або частково. Відмова від адміністративного позову чи визнання адміністративного позову під час підготовчого провадження мають бути викладені в адресованій суду письмовій заяві, яка приєднується до справи.

2. Про прийняття відмови від адміністративного позову суд постановляє ухвалу, якою закриває провадження у справі. У разі часткової відмови позивача від адміністративного позову суд постановляє ухвалу, якою закриває провадження у справі щодо частини позовних вимог.

3. У разі часткового визнання адміністративного позову відповідачем і прийняття його судом може бути прийнята постанова суду про задоволення визнаних відповідачем позовних вимог відповідно до статті 164 цього Кодексу. У разі повного визнання відповідачем адміністративного позову і прийняття його судом приймається постанова суду про задоволення адміністративного позову.

4. Суд не приймає відмови від адміністративного позову, визнання адміністративного позову і продовжує розгляд адміністративної

справи, якщо ці дії позивача або відповідача суперечать закону чи порушують чиї-небудь права, свободи або інтереси.

Стаття 113. Примирення сторін під час підготовчого провадження

1. Сторони можуть повністю або частково врегулювати спір на основі взаємних поступок. Примирення сторін може стосуватися лише прав та обов’язків сторін і предмета адміністративного позову.

2. За клопотанням сторін суд зупиняє провадження у справі на час, необхідний їм для примирення.

3. У разі примирення сторін суд постановляє ухвалу про закриття провадження у справі, у якій фіксуються умови примирення. Умови примирення не повинні суперечити закону або порушувати чиї-небудь права, свободи або інтереси.

4. У разі невиконання умов примирення однією із сторін суд за клопотанням іншої сторони поновлює провадження у справі.

Стаття 114. Пропозиція суду про надання додаткових доказів та пояснень

1. Суд може запропонувати особам, які беруть участь у справі, доповнити чи пояснити певні обставини, а також надати суду додаткові докази у строк, встановлений судом.

2. Питання про прийняття доказів, наданих з порушенням строку, встановленого судом, вирішується судом з урахуванням поважності причин несвоєчасного надання доказів.

Стаття 115. Судове доручення

1. Суд, який розглядає справу, у разі потреби збирання доказів за межами своєї територіальної підсудності доручає відповідному адміністративному суду провести певні процесуальні дії.

2. В ухвалі про судове доручення коротко зазначається зміст справи, що розглядається, вказуються обставини, що належить з’ясувати, та докази, які слід зібрати суду, що виконує доручення. Ухвала про судове доручення невідкладно надсилається до адміністративного суду, який буде її виконувати, та є обов’язковою для нього.

3. Судове доручення невідкладно виконується судом за правилами цього Кодексу, які встановлюють порядок вчинення відповідних процесуальних дій.

4. Особи, які беруть участь у справі, повідомляються про дату, час і місце судового засідання. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає виконанню судового доручення.

5. Якщо особа, яка бере участь у справі, чи свідок, що дали пояснення або показання суду, який виконував окреме доручення, з’являться до суду, що розглядає справу, то вони дають пояснення і показання у загальному порядку.

6. Адміністративні суди України можуть звертатися з дорученням про проведення певних процесуальних дій до іноземних судів, а також виконувати доручення іноземних судів на підставі міжнародних договорів, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України.

Стаття 116. Об’єднання і роз’єднання справ

1. Суд може своєю ухвалою об’єднати для спільного розгляду і вирішення кілька адміністративних справ за однорідними позовними заявами одного й того ж позивача до того ж відповідача чи до різних відповідачів або за позовними заявами різних позивачів до одного й того самого відповідача, а також роз’єднати одну чи декілька поєднані в одне провадження позовні вимоги у самостійні провадження, якщо їхній спільний розгляд ускладнює чи сповільнює вирішення справи.

Стаття 117. Забезпечення адміністративного позову

1. Суд за клопотанням позивача або з власної ініціативи може постановити ухвалу про вжиття заходів забезпечення адміністративного позову, якщо існує очевидна небезпека заподіяння шкоди правам, свободам та інтересам позивача до ухвалення рішення в адміністративній справі, або захист цих прав, свобод та інтересів стане неможливим без вжиття таких заходів, або для їх відновлення необхідно буде докласти значних зусиль та витрат, а також якщо очевидними є ознаки протиправності рішення, дії чи бездіяльності суб’єкта владних повноважень.

2. Ухвалу про вжиття заходів забезпечення адміністративного позову постановляє суд першої інстанції, а якщо розпочато апеляційне провадження, то таку ухвалу може постановити суд апеляційної інстанції.

3. Подання адміністративного позову, а також відкриття провадження в адміністративній справі не зупиняють дію оскаржуваного рішення суб’єкта владних повноважень, але суд у порядку забезпечення адміністративного позову може відповідною ухвалою зупинити дію рішення суб’єкта владних повноважень чи його окремих положень, що оскаржуються. Ухвала негайно надсилається до суб’єкта владних повноважень, що прийняв рішення, та є обов’язковою для виконання.

4. Адміністративний позов, крім способу, встановленого частиною третьою цієї статті, може бути забезпечено забороною вчиняти певні дії.

5. Не допускається забезпечення позову шляхом зупинення рішень Національного банку України щодо призначення та здійснення тимчасової адміністрації або ліквідації банку, заборони проводити певні дії тимчасовому адміністратору, ліквідатору банку або Національному банку України при здійсненні тимчасової адміністрації або ліквідації банку.

Стаття 118. Порядок забезпечення адміністративного позову

1. Клопотання про забезпечення адміністративного позову розглядається не пізніше наступного дня після його одержання й у разі обґрунтованості та терміновості вирішується ухвалою негайно без повідомлення відповідача та інших осіб, які беруть участь у справі.

2. Відповідач або інша особа, яка бере участь у справі, у будь-який час має право заявити клопотання про заміну одного способу забезпечення адміністративного позову іншим або скасування заходів забезпечення адміністративного позову. Таке клопотання розглядається не пізніше наступного дня після його одержання й у разі обґрунтованості та терміновості вирішується ухвалою негайно без повідомлення позивача та інших осіб, які беруть участь у справі.

3. Питання про забезпечення адміністративного позову, про заміну одного способу забезпечення адміністративного позову іншим або про скасування заходів забезпечення адміністративного позову, крім випадків, встановлених частинами першою і другою цієї статті, вирішується в судовому засіданні з повідомленням осіб, які беруть участь у справі. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розглядові таких питань.

4. Якщо у задоволенні вимог позивачеві буде відмовлено, вжиті заходи забезпечення адміністративного позову зберігаються до набрання постановою суду законної сили. Проте суд може одночасно з прийняттям постанови або після цього постановити ухвалу про скасування заходів забезпечення адміністративного позову або заміну одного способу забезпечення адміністративного позову іншим.

5. Виконання ухвал з питань забезпечення адміністративного позову здійснюється негайно в порядку, встановленому законом для виконання судових рішень.

6. Ухвала з питань забезпечення адміністративного позову може бути оскаржена. Оскарження ухвали не зупиняє її виконання, а також не перешкоджає подальшому розгляду справи.

Стаття 119. Ознайомлення зі справою

1. Особи, які беруть участь у справі, під час підготовчого провадження можуть знайомитися з матеріалами адміністративної справи, робити з них виписки та копії.

2. Особи, які беруть участь у справі, під час підготовчого провадження можуть за власний рахунок замовити та отримати в суді засвідчені копії документів і витяги з них.

Стаття 120. Обов’язковість особистої участі

1. Суд може постановити ухвалу про обов’язковість особистої участі сторін чи третіх осіб у судовому засіданні. Викликати сторону чи третю особу для особистих пояснень можна і тоді, коли у судовому розгляді беруть участь їхні представники.

Стаття 121. Судові рішення за наслідками підготовчого провадження

1. За наслідками підготовчого провадження суд постановляє ухвалу про:

1) залишення позовної заяви без розгляду;

2) зупинення провадження у справі;

3) закриття провадження у справі;

4) закінчення підготовчого провадження і призначення справи до судового розгляду.

2. В ухвалі про закінчення підготовчого провадження і призначення справи до судового розгляду зазначається, які підготовчі дії проведені, і встановлюються дата, час та місце розгляду справи.

3. Якщо під час попереднього судового засідання, на яке прибули всі особи, які беруть участь у справі, вирішені необхідні для її розгляду питання, то за письмовою згодою цих осіб судовий розгляд може бути розпочатий у той же день.

4. Якщо під час попереднього провадження відповідач визнав позов, суд може прийняти постанову про задоволення адміністративного позову.

5. Копії судового рішення за наслідками підготовчого провадження надсилаються особам, які беруть участь у справі, крім випадку, передбаченого частиною третьою цієї статті.

Глава 3
СУДОВИЙ РОЗГЛЯД СПРАВИ

Стаття 122. Розгляд адміністративної справи у судовому засіданні

1. Адміністративна справа має бути розглянута і вирішена протягом розумного строку, але не більше двох місяців з дня відкриття провадження у справі, якщо інше не встановлено цим Кодексом.

2. Судовий розгляд адміністративної справи здійснюється в судовому засіданні з викликом осіб, які беруть участь у справі, після закінчення підготовчого провадження.

3. Особа, яка бере участь у справі, має право заявити клопотання про розгляд справи за її відсутності. Якщо таке клопотання заявили всі особи, які беруть участь у справі, судовий розгляд справи здійснюється в порядку письмового провадження.

4. Судове засідання проводиться у спеціально обладнаному приміщенні — залі судових засідань. Окремі процесуальні дії в разі необхідності можуть вчинятися за межами приміщення суду.

Стаття 123. Головуючий у судовому засіданні

1. При розгляді справи судом першої інстанції головуючим у судовому засіданні є суддя, який здійснював підготовче провадження.

2. Головуючий у судовому засіданні керує ходом судового засідання, забезпечує додержання послідовності та порядку вчинення процесуальних дій, здійснення учасниками адміністративного процесу їхніх процесуальних прав і виконання ними обов’язків, спрямовує судовий розгляд на забезпечення повного, всебічного та об’єктивного з’ясування обставин у справі, усуваючи із судового розгляду все, що не має значення для вирішення справи.

3. Головуючий у судовому засіданні вживає необхідних заходів щодо забезпечення в судовому засіданні належного порядку.

Стаття 124. Відкриття судового засідання

1. У призначений для розгляду справи час головуючий відкриває судове засідання та оголошує, яка справа розглядається.

2. Секретар судового засідання доповідає судові, хто з викликаних та повідомлених осіб прибув у судове засідання, чи вручено судові повістки та повідомлення тим, хто не прибув, і повідомляє причини їх неприбуття, якщо вони відомі.

3. Суд встановлює особи тих, хто прибув у судове засідання, а також перевіряє повноваження посадових і службових осіб, представників.

Стаття 125. Роз’яснення перекладачеві його прав та обов’язків, присяга перекладача

1. Головуючий у судовому засіданні роз’яснює перекладачеві його права та обов’язки, встановлені статтею 68 цього Кодексу, і попереджає його під розписку про кримінальну відповідальність за завідомо неправильний переклад і за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов’язків.

2. Головуючий приводить перекладача до такої присяги:

«Я, (прізвище, ім’я, по батькові), присягаю сумлінно виконувати обов’язки перекладача, використовуючи усі свої професійні можливості».

3. Присяга проголошується перекладачем усно, після чого він підписує текст присяги. Підписаний перекладачем текст присяги та розписка приєднуються до справи.

Стаття 126. Повідомлення про повне фіксування судового процесу технічними засобами

1. Секретар судового засідання повідомляє про здійснення повного фіксування судового засідання, а також про умови фіксування судового засідання (розташування мікрофонів та необхідність промовця говорити в мікрофон, недопустимість одночасних виступів учасників адміністративного процесу, дотримання тиші в залі судового засідання).

Стаття 127. Оголошення складу суду і роз’яснення права відводу

1. Головуючий у судовому засіданні оголошує склад суду, а також імена експерта, перекладача, спеціаліста, секретаря судового засідання і роз’яснює особам, які беруть участь у справі та прибули в судове засідання, їхнє право заявляти відводи.

Стаття 128. Наслідки неприбуття в судове засідання особи, яка бере участь у справі

1. Суд відкладає розгляд справи в разі:

1) неприбуття у судове засідання сторони (сторін) або будь-кого з інших осіб, які беруть участь у справі, про яких немає відомостей, що їм вручені повістки;

2) неприбуття в судове засідання позивача, належним чином повідомленого про дату, час і місце судового розгляду, якщо від нього не надійшло заяви про розгляд справи за його відсутності;

3) неприбуття в судове засідання відповідача, який не є суб’єктом владних повноважень, належним чином повідомленого про дату, час і місце судового розгляду, якщо від нього не надійшло заяви про розгляд справи за його відсутності;

4) якщо суд визнав обов’язковою особисту участь особи, яка бере участь у справі, у судовому розгляді, а вона не прибула.

2. Неприбуття в судове засідання без поважних причин представника сторони або третьої особи, які прибули в судове засідання, або неповідомлення ним про причини неприбуття не є перешкодою для розгляду справи. Проте за клопотанням сторони та з урахуванням обставин у справі суд може відкласти її розгляд.

3. У разі повторного неприбуття позивача, належним чином повідомленого про дату, час і місце судового розгляду, без поважних причин або без повідомлення ним про причини неприбуття, якщо від нього не надійшло заяви про розгляд справи за його відсутності, суд залишає позовну заяву без розгляду.

4. У разі неприбуття відповідача — суб’єкта владних повноважень, належним чином повідомленого про дату, час і місце судового розгляду, без поважних причин або без повідомлення ним про причини неприбуття розгляд справи не відкладається і справу може бути вирішено на підставі наявних у ній доказів.

5. Наслідки, визначені частинами другою — четвертою цієї статті, застосовуються й у разі, якщо сторона без поважних причин залишить залу судового засідання.

Стаття 129. Наслідки неприбуття в судове засідання свідка, експерта, спеціаліста

1. Якщо в судове засідання не прибули свідок, експерт, спеціаліст, суд заслуховує думку осіб, які беруть участь у справі, про можливість продовження судового розгляду справи за відсутності свідка, експерта, спеціаліста, які не прибули, та постановляє ухвалу про продовження судового розгляду або про оголошення перерви. Одночасно суд може вирішити питання про привід свідка, експерта, спеціаліста, які не прибули.

Стаття 130. Роз’яснення особам, які беруть участь у справі, їхніх прав та обов’язків

1. Головуючий у судовому засіданні роз’яснює сторонам та іншим особам, які беруть участь у справі, їхні права та обов’язки, встановлені цим Кодексом. Одночасно особам, які беруть участь у справі, видається пам’ятка про їхні права та обов’язки, встановлені цим Кодексом.

Стаття 131. Роз’яснення прав і обов’язків експерта, присяга експерта

1. Головуючий у судовому засіданні роз’яснює експерту його права та обов’язки, встановлені статтею 66 цього Кодексу, і попереджає його під розписку про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок та за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов’язків.

2. Головуючий приводить експерта до такої присяги:

«Я, (прізвище, ім’я, по батькові), присягаю сумлінно виконувати обов’язки експерта, використовуючи всі свої професійні можливості».

3. Присяга проголошується експертом усно, після чого він підписує текст присяги. Дія присяги поширюється і на ті випадки, коли висновок був складений до її проголошення. Підписаний експертом текст присяги та розписка приєднуються до справи.

4. Якщо експертиза призначається під час судового розгляду, права, обов’язки експерта та його відповідальність роз’яснюються головуючим одразу після залучення його до участі в адміністративному процесі.

5. Експертам, які працюють у державних експертних установах, роз’яснення прав і обов’язків експерта та приведення його до присяги здійснюються керівником експертної установи під час призначення особи на посаду та присвоєння кваліфікації судового експерта. Засвідчені печаткою експертної установи копії тексту присяги і розписки про ознайомлення з правами та обов’язками експерта і про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок, за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов’язків подаються на вимогу суду.

Стаття 132. Роз’яснення спеціалісту його прав і обов’язків

1. Головуючий у судовому засіданні роз’яснює спеціалісту його права та обов’язки, встановлені статтею 67 цього Кодексу.

Стаття 133. Вирішення судом клопотань осіб, які беруть участь у справі

1. Клопотання осіб, які беруть участь у справі, вирішуються судом негайно після того, як буде заслухана думка інших присутніх у судовому засіданні осіб, які беруть участь у справі, про що постановляється ухвала. Ухвала суду про відмову в задоволенні клопотання не перешкоджає повторному його заявленню протягом судового розгляду справи.

Стаття 134. Обов’язки присутніх у залі судового засідання

1. Особи, присутні у залі судового засідання, при вході до нього суду та при виході суду повинні встати. Особи, які беруть участь у справі, свідки, експерти, спеціалісти дають пояснення, показання, відповідають на питання та задають питання стоячи і лише після надання їм слова головуючим у судовому засіданні. Постанову суду особи, присутні в залі, заслуховують стоячи. Відступ від цих правил допускається з дозволу головуючого в судовому засіданні.

2. Учасники адміністративного процесу, а також інші особи, присутні в залі судового засідання, зобов’язані додержуватися в судовому засіданні порядку і беззаперечно підкорятися відповідним розпорядженням головуючого у судовому засіданні.

3. Учасники адміністративного процесу звертаються до судді «Ваша честь».

4. Документи та інші матеріали передаються головуючому в судовому засіданні через судового розпорядника.

Стаття 135. Початок судового розгляду справи по суті

1. Судовий розгляд справи по суті починається доповіддю головуючого в судовому засіданні чи судді-доповідача про зміст позовних вимог, про визнання сторонами певних обставин під час підготовчого провадження, після чого він з’ясовує: чи підтримує позивач адміністративний позов, чи визнає його відповідач та чи не бажають сторони примиритися.

2. При розгляді справи за відсутності особи, яка бере участь у справі, головуючий у судовому засіданні доповідає про її позицію щодо позовних вимог, якщо вона викладена в письмових поясненнях.

Стаття 136. Відмова від адміністративного позову, визнання адміністративного позову, примирення сторін під час судового розгляду

1. Позивач може відмовитися від адміністративного позову, а відповідач — визнати адміністративний позов протягом всього часу судового розгляду, зробивши усну заяву. Якщо відмову від адміністративного позову чи визнання адміністративного позову викладено в адресованій суду письмовій заяві, ця заява приєднується до справи.

2. Сторони можуть примиритися протягом всього часу судового розгляду або заявити клопотання про надання їм часу для примирення.

3. Судове рішення у зв’язку з відмовою від адміністративного позову, визнанням адміністративного позову чи примиренням сторін ухвалюється за правилами, встановленими статтями 112, 113 цього Кодексу.

Стаття 137. Зміна позовних вимог

1. Позивач може змінити позовні вимоги протягом всього часу судового розгляду, подавши письмову заяву, яка приєднується до справи.

2. Суд за клопотанням відповідача оголошує перерву в судовому засіданні та надає відповідачу строк, достатній для його підготовки до справи у зв’язку зі зміною позивачем позовних вимог.

Стаття 138. Дослідження доказів

1. Предметом доказування є обставини, якими обґрунтовуються позовні вимоги чи заперечення або які мають інше значення для вирішення справи (причини пропущення строку для звернення до суду тощо) та які належить встановити при ухваленні судового рішення у справі.

2. Для встановлення обставин, зазначених у частині першій цієї статті, у судовому засіданні заслуховуються пояснення осіб, які беруть участь у справі, показання свідків, досліджуються письмові та речові докази, у тому числі носії інформації із записаною на них інформацією, висновки експертів.

Стаття 139. Пояснення осіб, які беруть участь у справі

1. Після доповіді у справі суд заслуховує пояснення позивача та третьої особи, яка не заявляє самостійні вимоги на предмет спору і бере участь на стороні позивача, пояснення відповідача та третьої особи, яка не заявляє самостійні вимоги на предмет спору і бере участь на стороні відповідача, а також пояснення третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору.

2. Якщо поряд зі стороною, третьою особою у справі беруть участь їхні представники, суд після пояснень сторони, третьої особи заслуховує пояснення їхніх представників, а за їхнім клопотанням пояснення може давати тільки представник.

3. Якщо в справі заявлено кілька позовних вимог, суд може зобов’язати сторони та інших осіб, які беруть участь у справі, дати окремо пояснення щодо кожної з них.

4. Якщо сторони та інші особи, які беруть участь у справі, висловлюються нечітко або з їхніх слів не можна дійти висновку про те, чи визнають вони обставини, чи заперечують проти них, суд може зажадати від цих осіб конкретної відповіді — «так» чи «ні».

5. Сторони та інші особи, які беруть участь у справі, задають питання один одному у порядку, встановленому головуючим.

6. Якщо у справі є письмові пояснення сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, головуючий оголошує зміст цих пояснень.

Стаття 140. Встановлення порядку дослідження інших доказів

1. Суд, заслухавши пояснення сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, встановлює порядок дослідження доказів, якими вони обґрунтовують свої вимоги і заперечення.

2. Порядок дослідження доказів визначається судом залежно від характеру спірних правовідносин і в разі необхідності може бути змінений.

Стаття 141. Порядок допиту свідків

1. Кожний свідок допитується окремо.

2. Свідки, які ще не дали показань, не можуть перебувати у залі судового засідання під час судового розгляду. Судовий розпорядник вживає заходів, щоб свідки, яких допитали, не спілкувалися з тими, яких суд не допитав.

3. Перед допитом свідка головуючий у судовому засіданні встановлює його особу, вік, рід занять, місце проживання, відношення до справи і стосунки зі сторонами та іншими особами, які беруть участь у справі, роз’яснює його права та обов’язки, встановлені статтею 65 цього Кодексу, з’ясовує, чи не відмовляється він з підстав, встановлених законом, від давання показань, і під розписку попереджає його про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиві показання і відмову від давання показань.

4. Якщо перешкод для допиту свідка не встановлено, головуючий у судовому засіданні приводить його до такої присяги:

«Я, (прізвище, ім’я, по батькові), присягаю говорити правду, нічого не приховуючи і не спотворюючи».

5. Присяга проголошується свідком усно, після чого він підписує текст присяги. Підписаний свідком текст присяги та розписка приєднуються до справи.

6. Допит свідка починається з пропозиції головуючого в судовому засіданні розповісти все,

що йому відомо у цій справі, після чого першою йому задає питання особа, за клопотанням якої викликано свідка, а потім інші особи, які беруть участь у справі.

7. Свідок, даючи показання, може користуватися записами, якщо його показання пов'язані з будь-якими обчисленнями та іншими даними, які важко зберегти в пам'яті. Після допиту ці записи показуються суду та особам, які беруть участь у справі, і можуть бути приєднані до справи за ухвалою суду.

8. Головуючий у судовому засіданні та інші судді можуть задавати свідкові питання в будь-який час його допиту.

9. Допитаний свідок залишається у залі судового засідання до закінчення розгляду справи. Суд може дозволити такому свідку залишити залу судового засідання до закінчення розгляду справи.

10. Свідок може бути допитаний повторно в тому самому або наступному судовому засіданні за його клопотанням, за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, або з ініціативи суду. Під час дослідження інших доказів свідкам можуть задавати питання сторони, інші особи, які беруть участь у справі, а також суд.

11. Суд може призначити одночасний допит двох чи більше свідків для з'ясування причин розбіжності в їхніх показаннях.

Стаття 142. Порядок допиту малолітніх і неповнолітніх свідків

1. Допит малолітніх свідків і, за розсудом суду, неповнолітніх свідків проводиться в присутності педагога або батьків, усиновлювачів, опікунів, піклувальників, якщо вони не заінтересовані у справі.

2. Свідкам, які не досягли шістнадцятирічного віку, головуючий роз'яснює обов'язок про необхідність дати правдиві показання, не попереджуючи про відповідальність за відмову від давання показань і за завідомо неправдиві показання, і не приводить їх до присяги.

3. Особи, зазначені в частині першій цієї статті, можуть з дозволу суду задавати свідкові питання, а також висловлювати свою думку стосовно особи свідка, змісту його показань.

4. У виняткових випадках, коли це необхідно для об'єктивного з'ясування обставин справи, на час допиту осіб, які не досягли вісімнадцятирічного віку, із зали судового засідання за ухвалою суду може бути видалена та чи інша особа, яка бере участь у справі. Після повернення цієї особи до зали судового засідання головуючий повідомляє її про показання цього свідка і надає можливість задати йому питання.

Стаття 143. Дослідження письмових доказів

1. Письмові докази, у тому числі протоколи їх огляду, складені за судовим дорученням або в порядку забезпечення доказів, оголошуються в судовому засіданні та пред'являються для ознайомлення особам, які беруть участь у справі, а в разі необхідності — також свідкам, експертам, спеціалістам чи перекладачам.

2. Особи, які беруть участь у справі, можуть задавати питання свідкам, експертам, спеціалістам з приводу письмових доказів.

3. Якщо доданий до справи або наданий суду особою, яка бере участь у справі, для ознайомлення документ викликає сумнів у його достовірності або є фальшивим, особа, яка бере участь у справі, може просити суд виключити його з числа доказів і вирішувати справу на підставі інших доказів або вимагати проведення експертизи.

Стаття 144. Дослідження змісту особистих паперів, листів, записів телефонних розмов, телеграм та інших видів кореспонденції

1. Зміст особистих паперів, листів, записів телефонних розмов, телеграм та інших видів кореспонденції фізичних осіб може бути оголошений і досліджений у відкритому судовому засіданні тільки за згодою осіб, визначених Цивільним кодексом України.

Стаття 145. Дослідження речових доказів

1. Речові докази оглядаються судом, а також подаються для ознайомлення особам, які беруть участь у справі, а в разі необхідності — також експертам, спеціалістам і свідкам. Особи, яким подані для ознайомлення речові докази, можуть звернути увагу суду на ті чи інші обставини, пов'язані з доказом та його оглядом.

2. Протоколи огляду речових доказів, складені в порядку забезпечення доказів, виконання судового доручення або за результатами огляду доказів на місці, оголошуються в судовому засіданні. Особи, які беруть участь у справі, можуть дати свої пояснення з приводу цих протоколів.

3. Особи, які беруть участь у справі, можуть задавати питання з приводу речових доказів експертам, спеціалістам, свідкам, які їх оглядали.

Стаття 146. Дослідження звуко- і відеозаписів

1. Відтворення звукозапису і демонстрація відеозапису проводяться в залі судового засідання або в іншому спеціально обладнаному для цього приміщенні з відображенням у журналі судового засідання основних технічних характеристик обладнання та носіїв інформації і зазначенням часу відтворення (демонстрації). Після цього суд заслуховує пояснення осіб, які беруть участь у справі.

2. У разі необхідності відтворення звукозапису і демонстрація відеозапису можуть бути повторені повністю або у певній частині.

3. З метою з'ясування відомостей, що містяться у звуко- і відеозаписах, судом може бути залучено спеціаліста або призначено експертизу.

4. Заяву про фальшивість звуко- і відеозаписів суд розглядає в порядку, встановленому для розгляду заяв про фальшивість письмових доказів.

5. Під час дослідження звуко- чи відеозапису особистого характеру застосовуються правила цього Кодексу щодо дослідження змісту особистих паперів, листів, записів телефонних розмов, телеграм та інших видів кореспонденції.

Стаття 147. Огляд доказів на місці

1. Письмові та речові докази, які не можна доставити до суду, оглядаються за їхнім місцезнаходженням. Про проведення огляду доказів на місці суд постановляє ухвалу.

2. Огляд доказів на місці проводиться судом з повідомленням осіб, які беруть участь у справі, а в разі необхідності — з викликом експертів, спеціалістів, перекладачів і свідків.

3. При огляді доказів на місці складається протокол у порядку, встановленому статтями 45, 46 цього Кодексу.

Стаття 148. Дослідження висновку експерта

1. Висновок експерта оголошується в судовому засіданні.

2. Для роз'яснення і доповнення висновку експерта особи, які беруть участь у справі, а також суд можуть задати експерту питання. Першими задають питання експертові особа, за заявою якої призначено експертизу, та її представник, а потім інші особи, які беруть участь у справі. Якщо експертизу призначено за клопотанням обох сторін, першими задають питання експертові позивач і його представник. Головуючий у судовому засіданні та інші судді можуть задавати експертові питання в будь-який час дослідження висновку експерта.

3. Викладені письмово і підписані пояснення експерта приєднуються до справи.

Стаття 149. Консультації та роз'яснення спеціаліста

1. Під час дослідження доказів суд може скористатися усними консультаціями або письмовими роз'ясненнями спеціаліста.

2. Спеціалісту можуть бути задані питання щодо суті наданих усних консультацій чи письмових роз'яснень. Першими задають питання особа, за клопотанням якої залучено спеціаліста, та її представник, а потім інші особи, які беруть участь у справі. Якщо спеціаліста залучено за клопотанням обох сторін, першими задають питання спеціалісту позивач і його представник. Головуючий у судовому засіданні та інші судді можуть задавати спеціалістові питання в будь-який час дослідження доказів.

3. Викладені письмово і підписані спеціалістом роз'яснення приєднуються до справи.

Стаття 150. Відкладення розгляду справи або оголошення перерви в її розгляді

1. Суд відкладає розгляд справи у випадках, встановлених цим Кодексом, а також у разі неможливості розгляду справи у зв'язку з необхідністю заміни судді (в результаті задоволення заяви про відвід чи з інших причин) або залучення до участі у справі інших осіб.

2. Суд оголошує перерву у зв'язку з необхідністю одержання нових доказів або в інших необхідних випадках. Тривалість перерви встановлюється судом залежно від обставин розгляду справи.

3. Суд, відкладаючи розгляд справи або оголошуючи перерву в її розгляді, встановлює дату і час нового судового засідання, про що повідомляє під розписку осіб, які беруть участь у справі, свідків, експертів, спеціалістів, перекладачів, які були присутніми в судовому засіданні. Особи, які беруть участь у справі, свідки, експерти, спеціалісти, перекладачі, які не прибули або яких суд вперше залучає до участі в адміністративному процесі, викликаються в судове засідання повістками.

4. У разі відкладення розгляду справи суд повинен допитати свідків, які прибули. Тільки у виняткових випадках за ухвалою суду свідки не допитуються і викликаються знову.

5. Якщо розгляд справи було відкладено, новий її розгляд починається спочатку. Якщо сторони не наполягають на повторенні наданих раніше пояснень осіб, які беруть участь у справі, якщо склад суду не змінився і до участі в справі не було залучено третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору, суд продовжує провадження у справі зі стадії, на якій розгляд справи було відкладено.

6. Якщо в розгляді справи було оголошено перерву, провадження у справі після її закінчення продовжується зі стадії, на якій воно було перервано.

Стаття 151. Закінчення з'ясування обставин та перевірки їх доказами

1. Після з'ясування всіх обставин у справі та перевірки їх доказами головуючий у судовому засіданні надає сторонам та іншим особам, які беруть участь у справі, можливість дати додаткові пояснення чи надати додаткові докази.

2. У зв'язку з додатковими поясненнями осіб, які беруть участь у справі, суд може задавати питання іншим особам, які беруть участь у справі, свідкам, експертам, спеціалістам.

3. Вислухавши додаткові пояснення і дослідивши додаткові докази, суд постановляє ухвалу про закінчення з'ясування обставин у справі та перевірки їх доказами і переходить до судових дебатів.

Стаття 152. Судові дебати

1. Судові дебати складаються з промов осіб, які беруть участь у справі. У цих промовах можна посилатися лише на обставини і докази, які досліджені в судовому засіданні.

2. У дебатах першим надається слово позивачеві, його представнику, а потім — відповідачеві, його представнику.

3. Третя особа, яка заявила самостійні вимоги на предмет спору, її представник виступають після сторін у справі.

4. Треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, їхні представники виступають у дебатах після особи, на стороні якої вони беруть участь.

5. За клопотанням сторін чи третіх осіб у дебатах можуть виступати лише їхні представники.

6. Суд не може обмежувати тривалість дебатів певним часом. Головуючий у судовому засіданні може зупинити промовця лише тоді, коли він виходить за межі справи, що розглядається. З дозволу суду після закінчення судових дебатів промовці можуть обмінятися репліками.

7. Якщо під час судових дебатів виникає необхідність з'ясування нових обставин, що мають значення для справи, або дослідження нових доказів, суд постановляє ухвалу про повернення до з'ясування обставин у справі. Після закінчення з'ясування обставин у справі та перевірки їх доказами судові дебати проводяться у загальному порядку.

Стаття 153. Вихід суду для ухвалення рішення

1. Після судових дебатів суд виходить до нарадчої кімнати (приміщення, спеціально призначеного для ухвалення судових рішень) для ухвалення рішення у справі, оголосивши орієнтовний час його проголошення.

2. Якщо під час ухвалення рішення виявиться потреба з'ясувати будь-яку обставину через повторний допит свідків або через іншу процесуальну дію, суд постановляє ухвалу про поновлення судового розгляду. Розгляд справи у цьому разі проводиться в межах, необхідних для з'ясування обставин, що потребують додаткової перевірки.

3. Після закінчення поновленого розгляду справи суд відкриває судові дебати з приводу додатково досліджених обставин і виходить до нарадчої кімнати для ухвалення рішення або, якщо проведення необхідних процесуальних дій у цьому судовому засіданні виявилося неможливим, постановляє ухвалу про відкладення розгляду справи чи оголошення перерви.

Стаття 154. Таємниця нарадчої кімнати

1. Під час ухвалення судового рішення ніхто не має права перебувати в нарадчій кімнаті, крім складу суду, який розглядає справу.

2. Під час перебування в нарадчій кімнаті суддя не має права розглядати інші судові справи.

3. Судді не мають права розголошувати хід обговорення та ухвалення рішення в нарадчій кімнаті.

Глава 4
ЗАЛИШЕННЯ ПОЗОВНОЇ ЗАЯВИ БЕЗ РОЗГЛЯДУ. ЗУПИНЕННЯ, ЗАКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ

Стаття 155. Залишення позовної заяви без розгляду

1. Суд своєю ухвалою залишає позовну заяву без розгляду, якщо:

1) позовну заяву подано особою, яка не має адміністративної процесуальної дієздатності;

2) позовну заяву від імені позивача подано особою, яка не має повноважень на ведення справи;

3) у провадженні цього або іншого адміністративного суду є адміністративна справа про спір між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав;

4) позивач повторно не прибув у судове засідання без поважних причин або без повідомлення ним про причини неприбуття, якщо від нього не надійшло заяви про розгляд справи за його відсутності;

5) надійшло клопотання позивача про відкликання позовної заяви;

6) особа, яка має адміністративну процесуальну дієздатність і за захистом прав, свобод чи інтересів якої у випадках, встановлених законом, звернувся орган або інша особа, заперечує проти адміністративного позову і від неї надійшла відповідна заява;

7) провадження в адміністративній справі було відкрито за позовною заявою, яка не відповідає вимогам статті 106 цього Кодексу, і позивач не усунув цих недоліків у строк, встановлений судом;

8) позивач до закінчення судового розгляду залишив судове засідання без поважних причин і не звернувся до суду із заявою про судовий розгляд за його відсутності.

2. Про залишення позовної заяви без розгляду суд постановляє ухвалу. Ухвала суду про залишення позовної заяви без розгляду може бути оскаржена.

3. Особа, позовна заява якої залишена без розгляду, після усунення підстав, з яких заява була залишена без розгляду, має право звернутися до адміністративного суду в загальному порядку.

Стаття 156. Зупинення та поновлення провадження у справі

1. Суд зупиняє провадження у справі в разі:

1) смерті або оголошення в установленому законом порядку померлою особи, яка була стороною у справі, якщо спірні правовідносини допускають правонаступництво, а також ліквідації органу, злиття, приєднання, поділу, перетворення юридичної особи, які були стороною у справі, — до встановлення правонаступника;

2) необхідності призначення або заміни законного представника сторони чи третьої особи — до вступу у справу законного представника;

3) неможливості розгляду цієї справи до вирішення іншої справи, що розглядається в порядку конституційного, адміністративного, цивільного, господарського чи кримінального судочинства, — до набрання законної сили судовим рішенням в іншій справі;

4) звернення обох сторін з клопотанням про надання їм часу для примирення — до закінчення строку, про який сторони заявили у клопотанні.

2. Суд має право зупинити провадження у справі в разі:

1) захворювання особи, яка бере участь у справі, підтвердженого медичною довідкою, що перешкоджає прибуттю до суду, якщо її особиста участь буде визнана судом обов'язковою, — до її одужання;

2) знаходження особи, яка бере участь у справі, у відрядженні, якщо її особиста участь буде визнана судом обов'язковою, — до повернення з відрядження;

3) призначення судом експертизи — до одержання її результатів;

4) наявності інших причин за обґрунтованим клопотанням сторони або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги на предмет спору, — до терміну, встановленого судом.

3. Суд не зупиняє провадження у справі у випадках, встановлених пунктами 1, 2 частини другої цієї статті, якщо відсутня сторона чи третя особа веде справу через свого представника.

4. Про зупинення провадження у справі суд постановляє ухвалу. Ухвала суду про зупинення провадження у справі може бути оскаржена.

5. Провадження у справі поновлюється за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, або за ініціативою суду, якщо відпадуть обставини, які були підставою для зупинення провадження. Про поновлення провадження у справі суд постановляє ухвалу. З дня поновлення провадження у справі перебіг процесуальних строків продовжується. Провадження у справі продовжується зі стадії, на якій воно було зупинено.

Стаття 157. Закриття провадження у справі

1. Суд закриває провадження у справі:

1) якщо справу не належить розглядати в порядку адміністративного судочинства;

2) якщо позивач відмовився від адміністративного позову і відмову прийнято судом;

3) якщо сторони досягли примирення;

4) якщо є такі, що набрали законної сили, постанова чи ухвала суду з того самого спору і між тими самими сторонами;

5) у разі смерті або оголошення в установленому законом порядку померлою особи, яка була стороною у справі, якщо спірні правовідносини не допускають правонаступництва, або ліквідації підприємства, установи, організації, які були стороною у справі.

2. Якщо провадження у справі закривається з підстави, встановленої пунктом 1 частини першої цієї статті, суд повинен роз'яснити позивачеві, до юрисдикції якого суду віднесено розгляд таких справ.

3. Про закриття провадження у справі суд постановляє ухвалу. Ухвала суду про закриття провадження у справі може бути оскаржена. Повторне звернення з тією самою позовною заявою не допускається.

Глава 5
СУДОВІ РІШЕННЯ

Стаття 158. Види судових рішень

1. Судове рішення, яким суд вирішує спір по суті, викладається у формі постанови.

2. Судове рішення, яким суд зупиняє чи закриває провадження у справі, залишає позовну заяву без розгляду або приймає рішення щодо інших процесуальних дій, клопотань, викладається у формі ухвали.

Стаття 159. Законність і обґрунтованість судового рішення

1. Судове рішення повинно бути законним і обґрунтованим.

2. Законним є рішення, ухвалене судом відповідно до норм матеріального права при дотриманні норм процесуального права.

3. Обґрунтованим є рішення, ухвалене судом на підставі повно і всебічно з'ясованих обставин в адміністративній справі, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні.

Стаття 160. Порядок ухвалення судових рішень, їх форма

1. Суд приймає постанову іменем України негайно після закінчення судового розгляду.

2. Постанова приймається, складається і підписується в нарадчій кімнаті складом суду, який розглянув справу.

3. У виняткових випадках залежно від складності справи складення постанови у повному обсязі може бути відкладено на строк не більше ніж п'ять днів з дня закінчення розгляду справи. При цьому вступна та резолютивна частини постанови підписуються всім складом суду, проголошуються в тому самому засіданні, в якому закінчився розгляд справи, і приєднуються до справи.

4. Окремим документом викладаються ухвали з питань:

1) залишення позовної заяви без руху;

2) повернення позовної заяви;

3) відкриття провадження в адміністративній справі;

4) об'єднання та роз'єднання справ;

5) забезпечення доказів;

6) визначення розміру судових витрат;

7) продовження та поновлення процесуальних строків;

8) передачі адміністративної справи до іншого адміністративного суду;

9) забезпечення адміністративного позову;

10) призначення експертизи;

11) виправлення описок і очевидних арифметичних помилок;

12) відмови в ухваленні додаткового судового рішення;

13) роз'яснення постанови;

14) зупинення провадження у справі;

15) закриття провадження у справі;

16) залишення позовної заяви без розгляду;

17) інших питань, які вирішуються поза судовим розглядом.

Окремим документом можуть викладатися також ухвали з інших питань, які вирішуються під час судового розгляду.

5. Ухвали, які викладаються окремим документом, постановляються в нарадчій кімнаті та підписуються складом суду, який розглядає справу.

6. Ухвали, постановлені без виходу до нарадчої кімнати, заносяться секретарем судового засідання у журнал судового засідання.

7. Ухвали, постановлені в судовому засіданні, проголошуються негайно після їх постановлення.

8. Виправлення в судовому рішенні мають бути застережені складом суду, який його ухвалив.

Стаття 161. Питання, які вирішує суд при прийнятті постанови

1. Під час прийняття постанови суд вирішує:

1) чи мали місце обставини, якими обґрунтовувалися вимоги та заперечення, та якими доказами вони підтверджуються;

2) чи є інші фактичні дані (пропущення строку звернення до суду тощо), які мають значення для вирішення справи, та докази на їх підтвердження;

3) яку правову норму належить застосувати до цих правовідносин;

4) чи належить задовольнити позовні вимоги або відмовити в їх задоволенні;

5) як розподілити між сторонами судові витрати;

6) чи є підстави допустити негайне виконання постанови;

7) чи є підстави для скасування заходів забезпечення адміністративного позову.

Стаття 162. Повноваження суду при вирішенні справи

1. При вирішенні справи по суті суд може задовольнити адміністративний позов повністю або частково чи відмовити в його задоволенні повністю або частково.

2. У разі задоволення адміністративного позову суд може прийняти постанову про:

1) визнання протиправними рішення суб'єкта владних повноважень чи окремих його положень, дій чи бездіяльності і про скасування або визнання нечинним рішення чи окремих його положень, про поворот виконання цього рішення чи окремих його положень із зазначенням способу його здійснення;

2) зобов'язання відповідача вчинити певні дії;

3) зобов'язання відповідача утриматися від вчинення певних дій;

4) стягнення з відповідача коштів;

5) тимчасову заборону (зупинення) окремих видів або всієї діяльності об'єднання громадян;

6) примусовий розпуск (ліквідацію) об'єднання громадян;

7) примусове видворення іноземця чи особи без громадянства за межі України;

8) визнання наявності чи відсутності компетенції (повноважень) суб'єкта владних повноважень.

Суд може прийняти іншу постанову, яка б гарантувала дотримання і захист прав, свобод, інтересів людини і громадянина, інших суб'єктів у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

Стаття 163. Зміст постанови

1. Постанова складається з:

1) вступної частини із зазначенням:

дати, часу та місця її прийняття;

найменування адміністративного суду, прізвищ та ініціалів судді (суддів) і секретаря судового засідання;

імен (найменувань) сторін та інших осіб, які беруть участь у справі;

предмета адміністративного позову;

2) описової частини із зазначенням:

короткого змісту позовних вимог і позиції відповідача;

пояснень осіб, які беруть участь у справі;

інших доказів, досліджених судом;

3) мотивувальної частини із зазначенням:

встановлених судом обставин із посиланням на докази, а також мотивів неврахування окремих доказів;

мотивів, з яких суд виходив при прийнятті постанови, і положення закону, яким він керувався;

4) резолютивної частини із зазначенням:

висновку суду про задоволення адміністративного позову або про відмову в його задоволенні повністю чи частково;

висновку суду по суті вимог;

розподілу судових витрат;

інших правових наслідків ухваленого рішення;

строку і порядку набрання постановою законної сили та її оскарження.

Стаття 164. Постанова щодо частини позовних вимог

1. Суд до закінчення судового розгляду справи може прийняти постанову щодо частини позовних вимог за клопотанням особи, яка бере участь у справі, якщо з'ясовані судом обставини дають можливість без шкоди для справи вирішити частину позовних вимог.

2. Постанова щодо частини позовних вимог може бути оскаржена у загальному порядку.

Стаття 165. Зміст ухвали

1. Ухвала, що викладається окремим документом, складається з:

1) вступної частини із зазначенням:

дати і місця її постановлення;

найменування адміністративного суду, прізвища та ініціалів судді (суддів);

імен (найменувань) сторін та інших осіб, які беруть участь у справі;

2) описової частини із зазначенням суті клопотання та імені (найменування) особи, що його заявила, чи іншого питання, що вирішується ухвалою;

3) мотивувальної частини із зазначенням мотивів, з яких суд дійшов до висновків, і закону, яким керувався суд, постановляючи ухвалу;

4) резолютивної частини із зазначенням:

висновків суду;

строку і порядку набрання ухвалою законної сили та її оскарження.

2. В ухвалі, яку суд постановляє без виходу до нарадчої кімнати, оголошуються висновок суду та мотиви, з яких суд дійшов такого висновку.

Стаття 166. Окремі ухвали суду

1. Суд, виявивши під час розгляду справи порушення закону, може постановити окрему ухвалу і направити її відповідним суб'єктам владних повноважень для вжиття заходів щодо усунення причин та умов, що сприяли порушенню закону. Про вжиті заходи суд повідомляється не пізніше одного місяця після надходження окремої ухвали.

2. У разі необхідності суд може постановити окрему ухвалу про наявність підстав для розгляду питання щодо притягнення до відповідальності осіб, рішення, дії чи бездіяльність яких визнаються протиправними.

3. Окрема ухвала може бути оскаржена особами, інтересів яких вона стосується.

Стаття 167. Проголошення судового рішення, видача або направлення судового рішення особам, які беруть участь у справі

1. Судове рішення проголошується прилюдно негайно після виходу суду з нарадчої кімнати. Головуючий у судовому засіданні роз'яснює зміст рішення, порядок і строк його оскарження.

2. Особи, які беруть участь у справі, можуть отримати в суді копію постанови чи ухвали суду.

3. Копія судового рішення не пізніше наступного дня після ухвалення надсилається особі, яка бере участь у справі, але не була присутня в судовому засіданні. Якщо копія рішення надіслана представникові, то вважається, що вона надіслана й особі, яку вона представляє.

4. У разі проголошення в судовому засіданні тільки вступної та резолютивної частин постанови суд повідомляє час виготовлення постанови суду в повному обсязі.

Стаття 168. Додаткове судове рішення

1. Суд, що ухвалив судове рішення, може за заявою особи, яка брала участь у справі, чи з власної ініціативи прийняти додаткову постанову чи постановити додаткову ухвалу у випадках, якщо:

1) щодо однієї із позовних вимог, з приводу якої досліджувалися докази, чи одного з клопотань не ухвалено рішення;

2) суд, вирішивши питання про право, не визначив способу виконання судового рішення;

3) судом не вирішено питання про судові витрати.

2. Питання про ухвалення додаткового судового рішення може бути заявлено до закінчення строку на виконання судового рішення.

3. Суд ухвалює додаткове судове рішення після розгляду питання в судовому засіданні з повідомленням осіб, які беруть участь у справі. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду питання.

4. Про відмову в ухваленні додаткового рішення суд постановляє ухвалу.

5. Додаткове судове рішення або ухвала суду про відмову в ухваленні додаткового судового рішення можуть бути оскаржені.

Стаття 169. Виправлення описок і очевидних арифметичних помилок у судовому рішенні

1. Суд може з власної ініціативи або за заявою особи, що брала участь у справі, чи іншої заінтересованої особи виправити допущені в судовому рішенні цього суду описки, очевидні арифметичні помилки незалежно від того, набрало судове рішення законної сили чи ні.

2. Питання про внесення виправлень суд вирішує в судовому засіданні. Особи, які беруть участь у справі, повідомляються про дату, час і місце засідання. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду питання про внесення виправлень.

3. Ухвалу суду про внесення виправлень у судове рішення чи відмову у внесенні виправлень може бути оскаржено.

Стаття 170. Роз'яснення судового рішення

1. Якщо судове рішення є незрозумілим, суд, який його ухвалив, за заявою осіб, які беруть участь у справі, або державного виконавця ухвалою роз'яснює своє рішення, не змінюючи при цьому його змісту.

2. Подання заяви про роз'яснення судового рішення допускається, якщо воно ще не виконано або не закінчився строк, протягом якого судове рішення може бути подане для примусового виконання.

3. Суд розглядає заяву про роз'яснення судового рішення протягом десяти днів із повідомленням заявника (особи, яка бере участь у справі, державного виконавця, які звернулися із заявою про роз'яснення судового рішення) та осіб, які беруть участь у справі. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розглядові заяви про роз'яснення рішення.

4. Подання заяви про роз'яснення судового рішення зупиняє перебіг строку, протягом якого судове рішення може бути подане для примусового виконання.

5. Копія ухвали про роз'яснення судового рішення не пізніше наступного дня після її постановлення надсилається особам, які беруть участь у справі, а також заявнику, які не були присутні у судовому засіданні.

6. Ухвалу про роз'яснення судового рішення або відмову у його роз'ясненні може бути оскаржено.

Глава 6
ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ В ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЯХ АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ

Стаття 171. Особливості провадження у справах щодо оскарження нормативно-правових актів

1. Правила цієї статті поширюються на розгляд адміністративних справ щодо:

1) законності (крім конституційності) постанов Верховної Ради України, указів та розпоряджень Президента України, постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України, постанов Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

2) законності та відповідності правовим актам вищої юридичної сили нормативно-правових актів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів владних повноважень.

2. Право оскаржити нормативно-правовий акт мають особи, щодо яких його застосовано, а також особи, які є суб'єктом правовідносин, у яких буде застосовано цей акт.

3. У разі відкриття провадження в адміністративній справі щодо оскарження нормативно-правового акта суд зобов'язує відповідача опублікувати оголошення про це у виданні, у якому цей акт був або мав бути офіційно оприлюднений.

4. Оголошення повинно містити вимоги позивача щодо оскаржуваного акта, реквізити нормативно-правового акта, дату, час і місце судового розгляду адміністративної справи.

5. Оголошення повинно бути опубліковано не пізніш як за сім днів до судового розгляду.

6. Якщо оголошення опубліковано своєчасно, вважається, що всі заінтересовані особи належним чином повідомлені про судовий розгляд справи. Скарги на судові рішення в цій справі таких осіб, якщо вони не брали участі у справі, залишаються без розгляду.

7. Адміністративна справа щодо оскарження нормативно-правових актів вирішується протягом розумного строку, але не пізніше одного місяця після відкриття провадження у справі. У виняткових випадках з урахуванням особливостей розгляду справи суд ухвалою може продовжити розгляд справи, але не більш як на один місяць.

8. Суд може визнати нормативно-правовий акт незаконним чи таким, що не відповідає правовому акту вищої юридичної сили, повністю або в окремій його частині.

9. Якщо у процесі розгляду справи щодо нормативно-правового акта виявлено незаконність або невідповідність правовому акту вищої юридичної сили інших правових актів чи їхніх окремих положень, крім тих, щодо яких відкрито провадження в адміністративній справі та які впливають на прийняття постанови у справі, суд визнає такі акти чи їхні окремі положення незаконними або такими, що не відповідають правовому акту вищої юридичної сили.

10. Постанова суду у справах щодо оскарження нормативно-правових актів оскаржується у загальному порядку.

11. Резолютивна частина постанови суду про визнання нормативно-правового акта незаконним або таким, що не відповідає правовому акту вищої юридичної сили, і про визнання його нечинним невідкладно публікується відповідачем у виданні, в якому його було офіційно оприлюднено, після набрання постановою законної сили.

12. Правила цієї статті застосовуються також у випадках, коли питання про законність нормативно-правового акта чи відповідність його правовим актам вищої юридичної сили виникло під час розгляду іншої адміністративної справи.

Стаття 172. Особливості провадження у справах щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності виборчих комісій, комісій з референдуму, членів цих комісій

1. Право оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність виборчих комісій, комісій з референдуму, членів цих комісій мають суб'єкти відповідного виборчого процесу (крім виборчої комісії), а також ініціативна група референдуму, інші суб'єкти ініціювання референдуму.

2. Виборець (громадянин, який має право голосу у відповідних виборах або референдумі) може оскаржити рішення, дію чи бездіяльність виборчої комісії, комісії з референдуму, членів цих комісій, якщо таке рішення, дія чи бездіяльність порушує виборчі права або інтереси щодо участі у виборчому процесі чи процесі референдуму його особисто.

3. Рішення, дії або бездіяльність Центральної виборчої комісії щодо встановлення нею результатів виборів чи всеукраїнського референдуму оскаржуються до Вищого адміністративного суду України. Усі інші рішення, дії або бездіяльність Центральної виборчої комісії, члена цієї комісії оскаржуються до окружного адміністративного суду, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ.

4. Рішення, дії чи бездіяльність виборчої комісії Автономної Республіки Крим, обласної виборчої комісії, Київської чи Севастопольської виборчих комісій щодо підготовки та проведення місцевих виборів; територіальної (окружної) виборчої комісії щодо підготовки та проведення виборів Київського чи Севастопольського міського голови; територіальних (окружних) виборчих комісій щодо підготовки та проведення виборів Президента України, народних депутатів України; обласних комісій з референдуму і комісії Автономної Республіки Крим з всеукраїнського референдуму, а також членів зазначених комісій оскаржуються до окружного адміністративного суду за місцезнаходженням відповідної комісії.

5. Рішення, дії чи бездіяльність виборчих комісій, комісій з референдуму, членів цих комісій, за винятком рішень, дій чи бездіяльності, що визначені частинами третьою-четвертою цієї статті, оскаржуються до місцевого загального суду як адміністративного суду за місцезнаходженням відповідної комісії.

6. Позовні заяви щодо рішень, дій чи бездіяльності виборчої комісії, комісії з референдуму, членів цих комісій може бути подано до адміністративного суду у п'ятиденний строк з дня прийняття рішення, вчинення дії або допущення бездіяльності.

7. Позовні заяви щодо рішень, дій чи бездіяльності виборчої комісії, комісії з референдуму, членів цих комісій, що мали місце до дня голосування, може бути подано до адміністративного суду у строк, встановлений частиною шостою цієї статті, але не пізніше двадцять четвертої години дня, що передує дню голосування.

8. Позовні заяви щодо рішень, дій чи бездіяльності дільничної виборчої комісії, дільничної комісії з референдуму, членів цих комісій, що мали місце у день голосування, під час підрахунку голосів та встановлення результатів голосування на дільниці, може бути подано до адміністративного суду у дводенний строк з дня прийняття рішення, вчинення дії або допущення бездіяльності.

9. Суд приймає позовну заяву щодо рішення, дії чи бездіяльності виборчої комісії, комісії з референдуму або члена відповідної комісії до розгляду незалежно від сплати судового збору. У разі несплати судового збору на момент вирішення справи суд одночасно вирішує питання про стягнення судового збору відповідно до правил розподілу судових витрат, встановлених цим Кодексом.

10. Суд невідкладно повідомляє відповідну виборчу комісію або комісію з референдуму та комісію вищого рівня про надходження позовної заяви та про ухвалене судом рішення.

11. Суд вирішує адміністративні справи, визначені цією статтею, у п'ятиденний строк після надходження позовної заяви. Адміністративні справи за позовними заявами, що надійшли до дня голосування, вирішуються судом у п'ятиденний строк, але не пізніше ніж за дві години до початку голосування.

12. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає судовому розгляду.

Стаття 173. Особливості провадження у справах щодо уточнення списку виборців

1. Право звернутися з адміністративним позовом про уточнення списку виборців, у тому числі про включення або виключення зі списку себе особисто або інших осіб, має кожен, хто має право голосу на відповідних виборах або референдумі.

2. Адміністративні справи щодо уточнення списку виборців розглядає місцевий загальний суд як адміністративний суд за місцезнаходженням відповідної комісії.

3. Позовна заява про уточнення списку виборців подається до адміністративного суду без сплати судового збору. Позовну заяву може бути подано не пізніш як за одну годину до закінчення часу голосування.

4. Суд вирішує адміністративні справи щодо уточнення списку виборців у триденний строк після надходження позовної заяви, але не пізніше дня, що передує дню голосування, а якщо позовна заява надійшла напередодні дня голосування або в день голосування, — невідкладно, але не пізніш як за півгодини до закінчення часу голосування.

5. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час і місце розгляду справи, не перешкоджає судовому розгляду.

6. Постанови адміністративного суду щодо внесення змін у списки виборців виконуються негайно.

Стаття 174. Особливості провадження у справах щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, засобів масової інформації, підприємств, установ, організацій, їхніх посадових та службових осіб, творчих працівників засобів масової інформації, які порушують законодавство про вибори та референдум

1. Право оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, засобів масової інформації, підприємств, установ, організацій, їхніх посадових та службових осіб, творчих працівників засобів масової інформації, що порушують законодавство про вибори та референдум, мають виборча комісія, кандидат, партія (блок), місцева організація партії (блок місцевих організацій партій), які є суб'єктами відповідного виборчого процесу, комісія з референдуму, ініціативна група референдуму, інші суб'єкти ініціювання референдуму.

2. Виборець (громадянин, який має право голосу у відповідних виборах або референдумі) може оскаржити рішення, дії чи бездіяльність органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, їхніх посадових та службових осіб, якщо такі рішення, дії чи бездіяльність порушують виборчі права або інтереси щодо участі у виборчому процесі чи процесі референдуму його особисто.

3. Позовна заява подається до місцевого адміністративного суду відповідно до статей 18, 19 цього Кодексу. Позовна заява щодо дій чи бездіяльності засобів масової інформації, підприємств, установ, організацій, їхніх посадових та службових осіб, творчих працівників засобів масової інформації, що порушують законодавство про вибори та референдум, подається до місцевого загального суду як адміністративного суду за їхнім місцезнаходженням.

4. Позовну заяву може бути подано до адміністративного суду у строк, встановлений частинами шостою—сьомою статті 172 цього Кодексу.

5. Суд вирішує адміністративні справи, визначені цією статтею, у строк, встановлений частиною одинадцятою статті 172 цього Кодексу.

6. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час і місце розгляду справи, не перешкоджає судовому розгляду.

Стаття 175. Особливості провадження у справах щодо оскарження дій або бездіяльності кандидатів, їхніх довірених осіб, партії (блоку), місцевої організації партії (блоку місцевих організацій партій), їхніх посадових осіб та уповноважених осіб, ініціативних груп референдуму, інших суб'єктів ініціювання референдуму, офіційних спостерігачів від суб'єктів виборчого процесу

1. Право оскаржувати дії чи бездіяльність кандидатів, їхніх довірених осіб, партії (блоку), місцевої організації партії (блоку місцевих організацій партій), їхніх посадових осіб та уповноважених осіб, ініціативних груп референдуму, інших суб'єктів ініціювання референдуму, офіційних спостерігачів від суб'єктів виборчого процесу, що порушують законодавство про вибори чи референдум, мають кандидат, партія (блок), місцева організація партії (блок місцевих організацій партій), які є суб'єктами відповідного виборчого процесу, ініціативна група референдуму, інші суб'єкти ініціювання референдуму.

2. Виборець (громадянин, який має право голосу у відповідних виборах або референдумі) може оскаржити дії чи бездіяльність суб'єктів, визначених частиною першою цієї статті, якщо ці дії чи бездіяльність порушують виборчі права або інтереси щодо участі у виборчому процесі чи процесі референдуму його особисто.

3. Позовна заява щодо оскарження дій чи бездіяльності кандидата на пост Президента України, ініціативних груп всеукраїнського референдуму, інших суб'єктів ініціювання всеукраїнського референдуму, що порушують законодавство про вибори чи референдум, подається до окружного адміністративного суду, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ. Позовна заява щодо оскарження дії чи бездіяльності кандидата у депутати сільської, селищної, міської ради подається до місцевого загального суду як адміністративного суду за місцем вчинення дії чи місцем, де ця дія повинна бути вчинена. Позовна заява з інших питань, передбачених цією статтею, подається до окружного адміністративного суду за місцем вчинення дії чи місцем, де ця дія повинна бути вчинена.

4. Позовну заяву може бути подано до адміністративного суду у строк, встановлений частинами шостою—сьомою статті 172 цього Кодексу.

5. Суд вирішує адміністративні справи, визначені цією статтею, у строк, встановлений частиною одинадцятою статті 172 цього Кодексу.

6. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час і місце розгляду справи, не перешкоджає судовому розгляду.

Стаття 176. Особливості провадження у справах щодо скасування реєстрації кандидата на пост Президента України

1. Якщо відповідним законом встановлено судовий порядок скасування реєстрації кандидата на пост Президента України, позовна заява Центральної виборчої комісії про скасування реєстрації кандидата на пост Президента України подається до Вищого адміністративного суду України протягом трьох днів після виявлення підстав для скасування реєстрації кандидата на пост Президента України, встановлених законом.

2. Суд вирішує адміністративну справу щодо скасування реєстрації кандидата на пост Президента України у триденний строк після надходження позовної заяви.

3. Про розгляд позовної заяви у судовому засіданні повідомляються позивач і відповідач (кандидат на пост Президента України, про скасування реєстрації якого подано заяву). Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час і місце розгляду справи, не перешкоджає судовому розгляду.

4. Якщо судом буде встановлено наявність підстав для скасування реєстрації кандидата на пост Президента України, встановлених відповідним законом, суд задовольняє адміністративний позов і скасовує реєстрацію кандидата на пост Президента України.

Стаття 177. Особливості судових рішень за наслідками розгляду справ, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму, та їх оскарження

1. Суд, встановивши порушення законодавства про вибори чи референдум, визначає у постанові спосіб захисту порушених прав та інтересів, а також порядок усунення усіх наслідків цих порушень відповідно до закону. У разі виявлення порушень, що можуть бути підставою для притягнення до відповідальності, суд постановляє окрему ухвалу з повідомленням про наявність таких порушень і надсилає її до органів чи осіб, уповноважених вжити у зв'язку з цим заходи, встановлені законом.

2. Копії судового рішення невідкладно видаються особам, які брали участь у справі, або надсилаються їм, якщо вони не були присутні під час його проголошення.

3. Судові рішення за наслідками розгляду судами першої інстанції справ, визначених статтями 172—175 цього Кодексу (за винятком випадків, визначених частиною четвертою цієї статті), набирають законної сили після закінчення строку апеляційного оскарження, а у разі їх апеляційного оскарження — з моменту проголошення судового рішення суду апеляційної інстанції. Судові рішення Вищого адміністративного суду України набирають законної сили з моменту проголошення і не можуть бути оскаржені.

4. Судові рішення, ухвалені за наслідками розгляду судами першої інстанції справ, визначених статтями 172, 174, 175 цього Кодексу, у період від двадцять четвертої години дня, що передує дню голосування, до шостої години дня голосування, набирають законної сили з моменту проголошення і не можуть бути оскаржені.

5. Судові рішення за наслідками розгляду справ, визначених статтями 172—175 цього Кодексу, можуть бути оскаржені в апеляційному порядку у дводенний строк з дня їх проголошення, а судові рішення, ухвалені до дня голосування, — не пізніше двадцять четвертої години дня, що передує дню голосування.

6. Судами апеляційної інстанції є відповідні апеляційні адміністративні суди. Судом апеляційної інстанції у справах, розглянутих відповідно до частини третьої статті 172 цього Кодексу окружним адміністративним судом, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ, є Вищий адміністративний суд України.

7. Суд апеляційної інстанції розглядає справу у дводенний строк після закінчення строку апеляційного оскарження з повідомленням осіб, які беруть участь у справі. Апеляційна скарга стосовно судового рішення, що було ухвалене до дня голосування, розглядається не пізніше ніж за дві години до початку голосування.

8. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час і місце розгляду справи, не перешкоджає апеляційному розгляду.

9. Суд апеляційної інстанції за наслідками

апеляційного розгляду не може повертати справу на новий розгляд. Судове рішення суду апеляційної інстанції є остаточним.

Стаття 178. Особливості здійснення представництва у справах, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму

1. Особа, яка відповідно до закону про вибори зареєстрована як уповноважений представник або довірена особа кандидата, діє як представник відповідного кандидата у справах, пов'язаних з виборчим процесом, без додаткового уповноваження.

2. Особа, яка відповідно до закону про вибори чи референдум зареєстрована як уповноважена особа (представник) партії (блоку), місцевої організації партій (блоку місцевих організацій партій), ініціативної групи референдуму, діє як представник відповідної партії (блоку), місцевої організації партії (блоку місцевих організацій партій), ініціативної групи референдуму у справах, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму, без додаткового уповноваження.

3. Документом, що підтверджує повноваження представників, визначених частинами першою і другою цієї статті, є відповідне посвідчення, видане в порядку, встановленому законом про вибори чи референдум.

Стаття 179. Особливості обчислення строків у справах, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму, та наслідки їх порушення

1. На обчислення строків, встановлених статтями 172—177 цього Кодексу, не поширюються правила частин другої-десятої статті 103 цього Кодексу.

2. Строки, встановлені статтями 172—177 цього Кодексу, обчислюються календарними днями і годинами.

3. Останнім днем строку, який має закінчитися з настанням певної події, є день, що передує дню вказаної події.

4. Днем бездіяльності є останній день встановленого законом строку, в який мало бути вчинено дію або прийнято рішення.

5. Днем подання позовної заяви, апеляційної скарги є день їх надходження до відповідного суду. Строки подання позовних заяв і апеляційних скарг, встановлені статтями 172—177 цього Кодексу, не може бути поновлено. Позовні заяви, апеляційні скарги, подані після закінчення цих строків, суд залишає без розгляду.

Стаття 180. Особливості провадження у справах про дострокове припинення повноважень народного депутата України в разі невиконання ним вимог щодо несумісності

1. Позовна заява про дострокове припинення повноважень народного депутата України в разі невиконання ним вимог щодо несумісності подається до окружного адміністративного суду, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ. Право звернутися з такою позовною заявою має Голова Верховної Ради України.

2. Адміністративна справа за позовною заявою про дострокове припинення повноважень народного депутата України вирішується протягом семи днів після відкриття провадження у справі. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені про розгляд справи, не перешкоджає її розгляду.

Стаття 181. Особливості провадження у справах з приводу рішень, дій або бездіяльності державної виконавчої служби

1. Учасники виконавчого провадження (крім державного виконавця) та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій, мають право звернутися до адміністративного суду із позовною заявою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби порушено їхні права, свободи чи інтереси, а також якщо законом не встановлено інший порядок судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності таких осіб.

2. Позовну заяву може бути подано до суду:

у десятиденний строк з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її прав, свобод чи інтересів;

у триденний строк з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її прав, свобод чи інтересів, у разі оскарження постанови про відкладення провадження виконавчих дій.

3. Відповідачем у справах з приводу рішень, дій або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби є відповідний орган державної виконавчої служби.

4. Про подання позовної заяви суд повідомляє відповідача не пізніше ніж наступного дня після відкриття провадження у справі.

5. Адміністративна справа з приводу рішень, дій або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби вирішується судом протягом десяти днів після відкриття провадження у справі.

Стаття 182. Особливості провадження у справах за адміністративними позовами суб'єктів владних повноважень про обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання

1. Органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування негайно після одержання повідомлення про проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій тощо мають право звернутися до окружного адміністративного суду за своїм місцезнаходженням із позовною заявою про заборону таких заходів чи про інше обмеження права на мирні зібрання (щодо місця чи часу їх проведення тощо).

2. Позовна заява, яка надійшла в день проведення заходів, визначених частиною першою цієї статті, або після цього, залишається без розгляду.

3. Про відкриття провадження у справі, дату, час та місце розгляду справи суд негайно повідомляє позивача та організатора (організаторів) зборів, мітингів, походів, демонстрацій чи інших мирних зібрань.

4. Адміністративна справа про обмеження права на мирні зібрання вирішується судом протягом трьох днів після відкриття провадження, а в разі відкриття провадження менш як за три дні до проведення відповідних заходів — невідкладно.

5. Суд задовольняє вимоги позивача в інтересах національної безпеки та громадського порядку в разі, якщо визнає, що проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій чи інших зібрань може створити реальну небезпеку заворушень чи злочинів, загрозу здоров'ю населення або правам і свободам інших людей. У постанові суду зазначається спосіб обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання.

6. Постанова суду у справах про обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання виконується негайно.

7. Копії судового рішення невідкладно видаються особам, які брали участь у справі, або надсилаються їм, якщо вони не були присутні під час його проголошення.

Стаття 183. Особливості провадження у справах за адміністративними позовами про усунення обмежень у реалізації права на мирні зібрання

1. Організатор (організатори) зборів, мітингів, походів, демонстрацій чи інших мирних зібрань мають право звернутися до адміністративного суду за місцем проведення цих заходів із позовною заявою про усунення обмежень у реалізації права на мирні зібрання з боку органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, повідомлених про проведення таких заходів.

2. Про відкриття провадження у справі, дату, час та місце розгляду справи суд негайно повідомляє позивача та відповідача (відповідний орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування).

3. Адміністративна справа про усунення обмежень у реалізації права на мирні зібрання вирішується судом протягом трьох днів після відкриття провадження, а в разі відкриття провадження менш як за три дні до проведення відповідних заходів або у день їх проведення — невідкладно.

4. Постанова суду в адміністративній справі про усунення обмежень у реалізації права на мирні зібрання виконується негайно.

5. Копії судового рішення невідкладно видаються особам, які брали участь у справі, або надсилаються їм, якщо вони не були присутні під час його проголошення.

Розділ IV
ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ

Глава 1
АПЕЛЯЦІЙНЕ ПРОВАДЖЕННЯ

Стаття 184. Суд апеляційної інстанції

1. Судом апеляційної інстанції в адміністративних справах є апеляційний адміністративний суд, у межах територіальної юрисдикції якого знаходиться місцевий адміністративний суд (місцевий загальний суд як адміністративний суд чи окружний адміністративний суд), що ухвалив рішення.

2. У випадку, визначеному частиною шостою статті 177 цього Кодексу, судом апеляційної інстанції є Вищий адміністративний суд України.

Стаття 185. Право на апеляційне оскарження

1. Сторони та інші особи, які беруть участь у справі, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки, мають право оскаржити в апеляційному порядку постанови суду першої інстанції повністю або частково.

2. Ухвали суду першої інстанції можуть бути оскаржені в апеляційному порядку окремо від постанови суду повністю або частково у випадках, встановлених цим Кодексом. Заперечення на інші ухвали можуть бути викладені в апеляційній скарзі на постанову суду першої інстанції.

Стаття 186. Порядок і строки апеляційного оскарження

1. Про апеляційне оскарження рішення суду першої інстанції спочатку подається заява. Обґрунтування мотивів оскарження і вимоги до суду апеляційної інстанції викладаються в апеляційній скарзі.

2. Заява про апеляційне оскарження та апеляційна скарга подаються до адміністративного суду апеляційної інстанції через суд першої інстанції, який ухвалив оскаржуване судове рішення. Копія апеляційної скарги одночасно надсилається особою, яка її подає, до суду апеляційної інстанції.

3. Заява про апеляційне оскарження постанови суду першої інстанції подається протягом десяти днів з дня її проголошення, а в разі складення постанови у повному обсязі відповідно до статті 160 цього Кодексу — з дня складення в повному обсязі. Апеляційна скарга на постанову суду першої інстанції подається протягом двадцяти днів після подання заяви про апеляційне оскарження.

4. Заява про апеляційне оскарження ухвали суду першої інстанції подається протягом п'яти днів з дня проголошення ухвали. Якщо ухвалу було постановлено без виклику особи, яка її оскаржує, то строк подання заяви про апеляційне оскарження обчислюється з дня отримання нею копії ухвали. Апеляційна скарга на ухвалу суду першої інстанції подається протягом десяти днів після подання заяви про апеляційне оскарження.

5. Апеляційна скарга може бути подана без попереднього подання заяви про апеляційне оскарження, якщо скарга подається у строк, встановлений для подання заяви про апеляційне оскарження.

6. Заява про апеляційне оскарження чи апеляційна скарга, подані після закінчення строків, встановлених цією статтею, залишаються без розгляду, якщо суд апеляційної інстанції за заявою особи, яка їх подала, не знайде підстав для поновлення строку, про що постановляється ухвала.

Стаття 187. Вимоги до заяви про апеляційне оскарження та до апеляційної скарги

1. Заява про апеляційне оскарження та апеляційна скарга подаються в письмовій формі.

2. У заяві про апеляційне оскарження постанови чи ухвали зазначаються:

1) найменування адміністративного суду апеляційної інстанції, до якого подається заява;

2) ім'я (найменування), поштова адреса особи, яка подає заяву, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є;

3) постанова або ухвала, що оскаржується.

3. В апеляційній скарзі зазначаються:

1) найменування адміністративного суду апеляційної інстанції, до якого подається скарга;

2) ім'я (найменування), поштова адреса особи, яка подає апеляційну скаргу, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є;

3) дата подання заяви про апеляційне оскарження;

4) вимоги особи, яка подає апеляційну скаргу, до суду апеляційної інстанції;

5) обґрунтування вимог особи, яка подала апеляційну скаргу, із зазначенням того, у чому полягає неправильність чи неповнота дослідження доказів і встановлення обставин у справі та (або) застосування норм права;

6) у разі необхідності — клопотання особи, яка подає апеляційну скаргу, про витребування нових доказів, про виклик свідків тощо;

7) перелік матеріалів, які додаються.

4. В апеляційній скарзі зазначається, чи особа бажає взяти участь у судовому засіданні суду апеляційної інстанції, чи просить суд розглянути справу за її відсутності.

5. Якщо в апеляційній скарзі наводяться нові докази, які не були надані суду першої інстанції, то у ній зазначається причина, з якої ці докази не були надані.

6. Заява про апеляційне оскарження та апеляційна скарга підписуються особою, яка їх подає, або її представником, який додає оформлений належним чином документ про свої повноваження, якщо цей документ не подавався раніше.

7. До заяви про апеляційне оскарження та до апеляційної скарги додаються їхні копії відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі. До апеляційної скарги додається документ про сплату судового збору, а також копії доданих до неї письмових матеріалів відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Стаття 188. Дії суду першої інстанції після одержання апеляційних скарг

1. Суд першої інстанції після одержання всіх апеляційних скарг у справі від осіб, які подали заяви про апеляційне оскарження, або через три дні після закінчення строку на подання апеляційної скарги надсилає їх разом зі справою до адміністративного суду апеляційної інстанції.

2. Апеляційні скарги, що надійшли після направлення справи до адміністративного суду апеляційної інстанції, не пізніше наступного дня після їх надходження направляються до адміністративного суду апеляційної інстанції.

Стаття 189. Прийняття апеляційної скарги судом апеляційної інстанції

1. Адміністративна справа реєструється в день її надходження до адміністративного суду апеляційної інстанції та не пізніше наступного дня передається в порядку черговості судді-доповідачу.

2. Отримавши апеляційну скаргу, суддя-доповідач протягом трьох днів перевіряє її відповідність вимогам статті 187 цього Кодексу і за відсутності перешкод постановляє ухвалу про відкриття апеляційного провадження.

3. До апеляційної скарги, яка не оформлена відповідно до вимог, встановлених статтею 187 цього Кодексу, застосовуються правила статті 108 цього Кодексу. Ухвали про залишення апеляційної скарги без руху, повернення апеляційної скарги або відмову у відкритті апеляційного провадження можуть бути оскаржені в касаційному порядку.

Стаття 190. Підготовка справи до апеляційного розгляду

1. Суддя-доповідач протягом десяти днів після відкриття апеляційного провадження:

1) з'ясовує склад учасників адміністративного процесу;

2) надсилає копії ухвали про відкриття апеляційного провадження особам, які беруть участь у справі, разом з копіями заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, інформацією про їхні права та обов'язки і встановлює строк, протягом якого можуть бути подані заперечення на апеляційну скаргу;

3) з'ясовує обставини, на які посилаються особи, що беруть участь у справі, як на підставу своїх вимог і заперечень;

4) з'ясовує, які обставини визнаються та які заперечуються особами, що беруть участь у справі;

5) пропонує особам, що беруть участь у справі, подати нові докази, на які вони посилаються, або витребовує їх за клопотанням особи, що подала апеляційну скаргу, або з власної ініціативи;

6) вирішує інші письмово заявлені клопотання осіб, які беруть участь у справі;

7) вирішує питання про можливість письмового провадження у суді апеляційної інстанції;

8) вирішує інші питання, необхідні для апеляційного розгляду справи.

2. Усі судові рішення, ухвалені суддею-доповідачем під час підготовки справи до апеляційного розгляду, викладаються у формі ухвали. Копії ухвал надсилаються особам, які беруть участь у справі.

3. Після проведення підготовчих дій суддя-доповідач доповідає про них колегії суддів, яка постановляє ухвалу про закінчення підготовки та призначення справи до апеляційного розгляду.

Стаття 191. Заперечення на апеляційну скаргу

1. Особи, які беруть участь у справі, мають право подати до адміністративного суду апеляційної інстанції заперечення на апеляційну скаргу в письмовій формі протягом встановленого судом апеляційної інстанції строку.

2. Заперечення на апеляційну скаргу містить:

1) найменування адміністративного суду апеляційної інстанції;

2) ім'я (найменування), поштову адресу особи, яка подає заперечення на апеляційну скаргу, а також номер засобу зв'язку, адресу електронної пошти, якщо такі є;

3) номер адміністративної справи в адміністративному суді апеляційної інстанції, якщо він повідомлений судом апеляційної інстанції;

4) обґрунтування заперечень щодо змісту і вимог апеляційної скарги;

5) у разі необхідності — клопотання особи, яка подає заперечення на апеляційну скаргу;

6) перелік матеріалів, які додаються.

3. У запереченні на апеляційну скаргу зазначається, чи особа бажає взяти участь у судовому засіданні суду апеляційної інстанції, чи просить суд розглянути справу за її відсутності.

4. Заперечення на апеляційну скаргу підписується особою, що його подає, або її представником, який додає оформлений належним чином документ про свої повноваження, якщо це не було зроблено в суді першої інстанції.

Стаття 192. Приєднання до апеляційної скарги

1. Особи, які беруть участь у справі, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки, у будь-який час до закінчення апеляційного розгляду мають право приєднатися до апеляційної скарги, підтримавши її вимоги.

2. За подання заяви про приєднання до апеляційної скарги судовий збір не сплачується.

Стаття 193. Відмова від апеляційної скарги, зміна апеляційної скарги під час апеляційного провадження

1. Особа, що подала апеляційну скаргу, може відмовитися від апеляційної скарги або змінити її до закінчення апеляційного розгляду.

2. Якщо постанова або ухвала суду першої інстанції не були оскаржені іншими особами або в разі відсутності заперечень інших осіб, які подали апеляційну скаргу чи приєдналися до неї, проти закриття провадження у зв'язку з відмовою від апеляційної скарги, суд апеляційної інстанції своєю ухвалою закриває апеляційне провадження.

3. У разі зміни апеляційної скарги суд апеляційної інстанції за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, надає їм час, достатній для вивчення змінених апеляційних вимог і подання заперечення на апеляційну скаргу.

Стаття 194. Відмова позивача від адміністративного позову, примирення сторін під час апеляційного провадження

1. Позивач може відмовитися від адміністративного позову, а сторони можуть примиритися у будь-який час до закінчення апеляційного розгляду.

2. У разі відмови від адміністративного позову або примирення сторін суд апеляційної інстанції постановляє ухвалу відповідно до вимог статей 112 і 113 цього Кодексу.

Стаття 195. Межі перегляду судом апеляційної інстанції

1. Суд апеляційної інстанції переглядає судові рішення суду першої інстанції в межах апеляційної скарги. Суд апеляційної інстанції може вийти за межі доводів апеляційної скарги в разі встановлення під час апеляційного провадження порушень, допущених судом першої інстанції, які призвели до неправильного вирішення справи.

2. Суд апеляційної інстанції може дослідити нові докази, які не досліджувалися у суді першої інстанції, з власної ініціативи або за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, якщо визнає обґрунтованим ненадання їх до суду першої інстанції або необґрунтованим відхилення їх судом першої інстанції. Суд апеляційної інстанції може дослідити також докази, які досліджувалися судом першої інстанції з порушенням вимог цього Кодексу.

3. Суд апеляційної інстанції не може розглядати позовні вимоги, що не були заявлені в суді першої інстанції.

Стаття 196. Апеляційний розгляд справи у судовому засіданні

1. Апеляційний розгляд здійснюється колегією суддів у складі трьох суддів за правилами розгляду справи судом першої інстанції з урахуванням особливостей, встановлених цією главою.

2. Після відкриття судового засідання і вирішення клопотань осіб, які беруть участь у справі, суддя-доповідач доповідає в необхідному обсязі зміст судового рішення, що оскаржується, апеляційної скарги та заперечень на неї.

3. Для надання пояснень, а також у судових дебатах першій надається слово особі, що подала апеляційну скаргу. Якщо апеляційні скарги подали обидві сторони, першим дає пояснення позивач. За ними дають пояснення і виступають у дебатах особи, які приєдналися до апеляційної скарги, а потім — інші особи, які беруть участь у справі.

4. Неприбуття у судове засідання сторін або інших осіб, які беруть участь у справі, належним чином повідомлених про дату, час і місце апеляційного розгляду, не перешкоджає судовому розгляду справи. Якщо суд апеляційної інстанції визнав обов'язковою участь у судовому засіданні осіб, які беруть участь у справі, а вони не прибули, суд апеляційної інстанції може відкласти апеляційний розгляд справи.

5. Після закінчення апеляційного розгляду справи колегія суддів виходить до нарадчої кімнати для ухвалення судового рішення.

Стаття 197. Апеляційний розгляд справи в порядку письмового провадження

1. Суд апеляційної інстанції може розглянути справу в порядку письмового провадження, якщо всі особи, які беруть участь у справі, заявили клопотання про вирішення справи за їхньої відсутності.

2. Якщо під час письмового провадження суд апеляційної інстанції дійде висновку про те, що справу необхідно розглядати у судовому засіданні, то він призначає її до апеляційного розгляду в судовому засіданні.

3. Якщо справа була розглянута в порядку письмового провадження, то копія рішення суду апеляційної інстанції надсилається особам, які беруть участь у справі, протягом трьох днів з моменту підписання постанови або ухвали суду апеляційної інстанції.

Стаття 198. Повноваження суду апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги на постанову суду

1. За наслідками розгляду апеляційної скарги на постанову суду першої інстанції суд апеляційної інстанції має право:

1) залишити апеляційну скаргу без задоволення, а постанову суду — без змін;

2) змінити постанову суду;

3) скасувати її та прийняти нову постанову суду;

4) скасувати постанову суду і залишити позовну заяву без розгляду або закрити провадження у справі;

5) визнати постанову суду нечинною і закрити провадження у справі;

6) скасувати постанову суду і направити справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

Стаття 199. Повноваження суду апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги на ухвалу суду

1. За наслідками розгляду апеляційної скарги на ухвалу суду першої інстанції суд апеляційної інстанції має право:

1) залишити апеляційну скаргу без задоволення, а ухвалу суду — без змін;

2) змінити ухвалу суду;

3) скасувати ухвалу суду і постановити нову ухвалу з направленням справи до суду першої інстанції для продовження розгляду справи;

4) скасувати ухвалу суду і залишити позовну заяву без розгляду або закрити провадження у справі;

5) визнати ухвалу суду нечинною і закрити провадження у справі;

6) скасувати ухвалу суду і направити справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

Стаття 200. Підстави для залишення апеляційної скарги без задоволення, а судового рішення — без змін

1. Суд апеляційної інстанції залишає апеляційну скаргу без задоволення, а постанову або ухвалу суду — без змін, якщо визнає, що суд першої інстанції правильно встановив обставини справи та ухвалив судове рішення з додержанням норм матеріального і процесуального права.

Стаття 201. Підстави для зміни судового рішення

1. Підставами для зміни постанови або ухвали суду першої інстанції є:
1) правильне по суті вирішення справи чи питання, але із помилковим застосуванням норм матеріального чи процесуального права;
2) вирішення не всіх позовних вимог або питань.
Стаття 202. Підстави для скасування судового рішення та ухвалення нового рішення
1. Підставами для скасування постанови або ухвали суду першої інстанції та ухвалення нового рішення є:
1) неповне з'ясування судом обставин, що мають значення для справи;
2) недоведеність обставин, що мають значення для справи, які суд першої інстанції вважає встановленими;
3) невідповідність висновків суду обставинам справи;
4) порушення норм матеріального або процесуального права, що призвело до неправильного вирішення справи або питання.
Стаття 203. Підстави для залишення позовної заяви без розгляду або закриття провадження у справі
1. Постанова або ухвала суду першої інстанції скасовується в апеляційному порядку і позовна заява залишається без розгляду або провадження у справі закривається з підстав, встановлених відповідно статтями 155 і 157 цього Кодексу.
2. Якщо судом першої інстанції ухвалено законне та обґрунтоване судове рішення, а обставини, які стали підставою для закриття провадження у справі, виникли після його ухвалення, суд апеляційної інстанції визнає таке рішення нечинним і закриває провадження у справі.
Стаття 204. Підстави для скасування судового рішення і направлення справи на новий розгляд
1. Суд апеляційної інстанції скасовує постанову чи ухвалу суду і направляє справу на новий розгляд до суду першої інстанції, якщо:
1) справу розглянуто і вирішено неповноважним складом суду;
2) в ухваленні судового рішення брав участь суддя, якому було заявлено відвід на підставі обставин, які викликали сумнів у неупередженості судді, і заяву про його відвід визнано судом апеляційної інстанції обґрунтованою;
3) судове рішення ухвалено чи підписано не тим суддею, який розглянув справу.
Стаття 205. Судові рішення суду апеляційної інстанції
1. Розглянувши апеляційну скаргу, суд апеляційної інстанції постановляє ухвалу в разі:
1) залишення апеляційної скарги без задоволення, а судового рішення (без змін;
2) зміни ухвали суду першої інстанції;
3) скасування судового рішення і постановлення нової ухвали;
4) скасування судового рішення і залишення позовної заяви без розгляду або закриття провадження у справі;
5) визнання судового рішення нечинним і закриття провадження у справі;
6) скасування ухвали суду і направлення справи на новий розгляд до суду першої інстанції.
2. Суд апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги може своєю постановою змінити постанову суду першої інстанції або прийняти нову постанову, якими суд апеляційної інстанції задовольняє або не задовольняє позовні вимоги.
3. З усіх процесуальних питань суд апеляційної інстанції постановляє ухвали.
4. Судові рішення суду апеляційної інстанції ухвалюються, проголошуються, видаються або надсилаються особам, які беруть участь у справі, в порядку, встановленому статтями 160 і 167 цього Кодексу.
Стаття 206. Зміст ухвали суду апеляційної інстанції
1. Ухвала суду апеляційної інстанції складається з:
1) вступної частини із зазначенням:
дати і місця її постановлення;
найменування адміністративного суду апеляційної інстанції, прізвищ та ініціалів суддів і секретаря судового засідання;
імен (найменувань) осіб, які беруть участь у справі;
2) описової частини із зазначенням:
короткого змісту вимог апеляційної скарги і судового рішення суду першої інстанції;
узагальнених доводів особи, яка подала апеляційну скаргу;
узагальненого викладу позиції інших осіб, які беруть участь у справі;
встановлених судом першої інстанції обставин;
3) мотивувальної частини із зазначенням:
встановлених судом апеляційної інстанції обставин із посиланням на докази, а також мотивів неврахування окремих доказів;
мотивів, з яких суд апеляційної інстанції виходив при постановленні ухвали, і положення закону, яким він керувався;
4) резолютивної частини із зазначенням:
висновку суду апеляційної інстанції по суті вимог апеляційної скарги;
розподілу судових витрат;
строку і порядку набрання ухвалою законної сили та її оскарження.
2. При залишенні апеляційної скарги без задоволення в ухвалі зазначається, якими обставинами чи нормами права спростовуються доводи, що містяться у скарзі.
3. У разі скасування або зміни судового рішення суду першої інстанції в ухвалі зазначається, у чому полягає незаконність чи необґрунтованість цього рішення. Висновки і мотиви, з яких скасовані судові рішення, є обов'язковими для суду першої інстанції при новому розгляді справи.
Стаття 207. Зміст постанови суду апеляційної інстанції
1. Постанова суду апеляційної інстанції складається з:
1) вступної частини із зазначенням:
дати і місця її прийняття;
найменування адміністративного суду апеляційної інстанції, прізвищ та ініціалів суддів і секретаря судового засідання;
імен (найменувань) осіб, які беруть участь у справі;
2) описової частини із зазначенням:
короткого змісту позовних вимог і постанови суду першої інстанції;
короткого змісту вимог апеляційної скарги;
узагальнених доводів особи, яка подала апеляційну скаргу;
узагальненого викладу позиції інших осіб, які беруть участь у справі;
встановлених судом першої інстанції обставин;
3) мотивувальної частини із зазначенням:
встановлених судом апеляційної інстанції обставин із посиланням на докази, а також мотивів неврахування окремих доказів;
мотивів, з яких суд апеляційної інстанції виходив при прийнятті постанови, і положення закону, яким він керувався;
4) резолютивної частини із зазначенням:
висновку суду апеляційної інстанції по суті вимог апеляційної скарги і позовних вимог;
розподілу судових витрат;
строку і порядку набрання постановою законної сили та її оскарження.
Стаття 208. Окрема ухвала суду апеляційної інстанції
1. Суд апеляційної інстанції у випадках і в порядку, встановлених статтею 166 цього Кодексу, може постановити окрему ухвалу.
2. Суд апеляційної інстанції може постановити окрему ухвалу в разі допущення судом першої інстанції порушень норм матеріального чи процесуального права, які не є підставою для зміни або скасування постанови чи ухвали суду першої інстанції.
Стаття 209. Повернення адміністративної справи
1. Після закінчення апеляційного провадження справа не пізніш як у семиденний строк направляється до адміністративного суду першої інстанції, який її розглянув.

Глава 2
КАСАЦІЙНЕ ПРОВАДЖЕННЯ

Стаття 210. Суд касаційної інстанції
1. Судом касаційної інстанції в адміністративних справах є Вищий адміністративний суд України.
Стаття 211. Право на касаційне оскарження
1. Сторони та інші особи, які беруть участь у справі, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та обов'язки, мають право оскаржити в касаційному порядку судові рішення суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, а також судові рішення суду апеляційної інстанції повністю або частково.
2. Ухвали суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, а також ухвали суду апеляційної інстанції можуть бути оскаржені в касаційному порядку, якщо вони перешкоджають подальшому провадженню у справі. Заперечення проти інших ухвал можуть бути включені до касаційної скарги на судове рішення, ухвалене за наслідками апеляційного провадження.
3. Підставами касаційного оскарження є порушення судом норм матеріального чи процесуального права.
Стаття 212. Порядок і строки касаційного оскарження
1. Касаційна скарга подається безпосередньо до адміністративного суду касаційної інстанції.
2. Касаційна скарга на судові рішення подається протягом одного місяця після набрання законної сили судовим рішенням суду апеляційної інстанції, крім випадків, передбачених цим Кодексом, а в разі складення постанови в повному обсязі відповідно до статті 160 цього Кодексу — з дня складення постанови в повному обсязі.
3. Касаційна скарга, подана після закінчення строку, встановленого частиною другою цієї статті, залишається без розгляду, якщо суд касаційної інстанції за заявою особи, яка подала касаційну скаргу, не знайде підстав для поновлення строку, про що постановляється ухвала.
Стаття 213. Вимоги до касаційної скарги
1. Касаційна скарга подається в письмовій формі.
2. У касаційній скарзі зазначаються:
1) найменування адміністративного суду касаційної інстанції;
2) ім'я (найменування), поштова адреса особи, яка подає касаційну скаргу, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є;
3) судові рішення, що оскаржуються;
4) обґрунтування вимог особи, що подає касаційну скаргу, із зазначенням того, у чому полягає порушення норм матеріального чи процесуального права;
5) вимоги особи, що подає касаційну скаргу, до суду касаційної інстанції;
6) у разі необхідності — клопотання особи, що подає касаційну скаргу;
7) перелік матеріалів, які додаються.
3. Касаційна скарга може містити клопотання особи про розгляд справи за її участю. За відсутності такого клопотання вважається, що особа не бажає взяти участь у судовому засіданні суду касаційної інстанції.
4. Касаційна скарга підписується особою, яка її подає, або її представником, який додає оформлений належним чином документ про свої повноваження, якщо цього не було зроблено в суді першої чи апеляційної інстанції.
5. До касаційної скарги додається документ про сплату судового збору, а також копії касаційної скарги відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.
Стаття 214. Прийняття касаційної скарги судом касаційної інстанції
1. Касаційна скарга реєструється у день її надходження до адміністративного суду касаційної інстанції та не пізніше наступного дня передається в порядку черговості судді-доповідачу.
2. Отримавши касаційну скаргу, суддя-доповідач протягом трьох днів перевіряє її відповідність вимогам статті 213 цього Кодексу і за відсутності перешкод постановляє ухвалу про відкриття касаційного провадження та одночасно витребовує адміністративну справу.
3. До касаційної скарги, яка не оформлена відповідно до вимог, встановлених статтею 213 цього Кодексу, застосовуються правила статті 108 цього Кодексу.
Стаття 215. Підготовка справи до касаційного розгляду
1. Суддя-доповідач протягом десяти днів після відкриття касаційного провадження:
1) з'ясовує склад осіб, які беруть участь у справі;
2) надсилає копії ухвали про відкриття касаційного провадження особам, які беруть участь у справі, разом з копіями касаційної скарги, інформацією про їхні права та обов'язки і встановлює строк, протягом якого можуть бути подані заперечення на касаційну скаргу;
3) вирішує письмово заявлені клопотання осіб, які беруть участь у справі;
4) вирішує питання про можливість письмового провадження у суді касаційної інстанції;
5) вирішує питання про зупинення виконання судових рішень, які оскаржуються;
6) вирішує інші питання, необхідні для касаційного розгляду справи.
2. Усі рішення, ухвалені суддею-доповідачем під час підготовки справи до касаційного розгляду, викладаються у формі ухвали. Копії ухвал надсилаються особам, які беруть участь у справі.
3. Після проведення підготовчих дій суддя-доповідач доповідає про них колегії суддів, яка постановляє ухвалу про закінчення підготовки та призначення справи до касаційного розгляду.
Стаття 216. Заперечення на касаційну скаргу
1. Особи, які беруть участь у справі, мають право подати до суду касаційної інстанції заперечення на касаційну скаргу в письмовій формі протягом встановленого судом касаційної інстанції строку.
2. Заперечення на касаційну скаргу містить:
1) найменування адміністративного суду касаційної інстанції;
2) ім'я (найменування), поштову адресу особи, яка подає заперечення на касаційну скаргу, а також номер засобу зв'язку, адресу електронної пошти, якщо такі є;
3) номер адміністративної справи в суді касаційної інстанції, якщо він повідомлений судом касаційної інстанції;
4) обґрунтування заперечень щодо змісту і вимог касаційної скарги;
5) у разі необхідності — клопотання особи, яка подає заперечення на касаційну скаргу.
3. Заперечення на касаційну скаргу може містити клопотання особи про розгляд справи за її участю. За відсутності такого клопотання вважається, що особа не бажає взяти участь у судовому засіданні суду касаційної інстанції.
4. Заперечення на касаційну скаргу підписується особою, яка його подає, або її представником, який додає оформлений належним чином документ про свої повноваження, якщо це не було зроблено в судах першої або апеляційної інстанції.
Стаття 217. Приєднання до касаційної скарги
1. Особи, які беруть участь у справі, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки, у будь-який час до закінчення касаційного розгляду мають право приєднатися до касаційної скарги, підтримавши її вимоги.
2. За подання заяви про приєднання до касаційної скарги судовий збір не сплачується.
3. Заява про приєднання до касаційної скарги може містити клопотання особи про розгляд справи за її участю. За відсутності такого клопотання вважається, що особа не бажає взяти участь у судовому засіданні суду касаційної інстанції.
Стаття 218. Відмова від касаційної скарги, зміна касаційної скарги під час касаційного провадження
1. Особа, яка подала касаційну скаргу, може відмовитися від касаційної скарги або змінити її до закінчення касаційного розгляду.
2. Якщо постанова або ухвала суду не була оскаржена в касаційному порядку іншими особами або в разі відсутності заперечень інших осіб, які подали касаційну скаргу чи приєдналися до неї, проти закриття провадження у зв'язку з відмовою від касаційної скарги, суд касаційної інстанції своєю ухвалою закриває касаційне провадження.
3. У разі зміни касаційної скарги суд касаційної інстанції за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, надає їм час, достатній для вивчення змінених касаційних вимог і подання заперечення на касаційну скаргу.
Стаття 219. Відмова позивача від адміністративного позову, примирення сторін під час касаційного провадження
1. Позивач може відмовитися від адміністративного позову, а сторони можуть примиритися у будь-який час до закінчення касаційного розгляду.
2. У разі відмови від адміністративного позову або примирення сторін суд касаційної інстанції постановляє ухвалу відповідно до вимог статей 112 і 113 цього Кодексу.
Стаття 220. Межі перегляду судом касаційної інстанції
1. Суд касаційної інстанції перевіряє правильність застосування судами першої та апеляційної інстанцій норм матеріального та процесуального права, правової оцінки обставин у справі і не може досліджувати докази, встановлювати та визнавати доведеними обставини, що не були встановлені в судовому рішенні, та вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу.
2. Суд касаційної інстанції переглядає судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій у межах касаційної скарги, але при цьому може встановлювати порушення норм матеріального чи процесуального права, на які не було посилання в касаційній скарзі.
3. Суд касаційної інстанції не може розглядати позовні вимоги осіб, які беруть участь у справі, що не були заявлені у суді першої інстанції.
Стаття 221. Касаційний розгляд справи у судовому засіданні
1. Касаційний розгляд здійснюється колегією суддів у складі не менше п'яти суддів за правилами розгляду справи судом першої інстанції з урахуванням особливостей, встановлених цією главою.
2. Після відкриття судового засідання і вирішення клопотань осіб, які беруть участь у справі, суддя-доповідач доповідає в необхідному обсязі зміст судових рішень, що оскаржуються, касаційної скарги та заперечень на неї.
3. Сторони та інші особи, які беруть участь у справі, дають свої пояснення. Першою дає пояснення особа, яка подала касаційну скаргу. Якщо касаційні скарги подали обидві сторони, першим дає пояснення позивач. За ними пояснення дають особи, які приєдналися до касаційної скарги, а потім — інші особи, які беруть участь у справі. Суд може обмежити тривалість пояснень, встановивши для всіх осіб, які беруть участь у справі, рівний проміжок часу, про що оголошується на початку судового засідання.
4. Неприбуття сторін або інших осіб, які беруть участь у справі, належним чином повідомлених про дату, час і місце касаційного розгляду, не перешкоджає судовому розгляду справи.
Стаття 222. Касаційний розгляд справи в порядку письмового провадження
1. Суд касаційної інстанції може розглянути справу в порядку письмового провадження, якщо жодна з осіб, які беруть участь у справі, не заявила клопотання про вирішення справи за її участю у судовому засіданні.
2. Якщо справа була розглянута в порядку письмового провадження, то копія постанови або ухвали суду касаційної інстанції надсилається особам, які беруть участь у справі, протягом трьох днів з моменту підписання постанови або ухвали суду касаційної інстанції.
Стаття 223. Повноваження суду касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги
1. Суд касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги має право:
1) залишити касаційну скаргу без задоволення, а судові рішення — без змін;
2) змінити судове рішення суду апеляційної інстанції, скасувавши судове рішення суду першої інстанції;
3) змінити судове рішення суду апеляційної інстанції, залишивши судове рішення суду першої інстанції без змін;
4) змінити судове рішення суду першої інстанції, скасувавши судове рішення суду апеляційної інстанції;
5) скасувати судове рішення суду апеляційної інстанції та залишити в силі судове рішення суду першої інстанції;
6) скасувати судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій і направити справу на новий розгляд або для продовження розгляду;
7) скасувати судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій і залишити позовну заяву без розгляду або закрити провадження;
8) визнати судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій такими, що втратили законну силу, і закрити провадження;
9) скасувати судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій та ухвалити нове судове рішення.
Стаття 224. Підстави для залишення касаційної скарги без задоволення, а судових рішень — без змін
1. Суд касаційної інстанції залишає касаційну скаргу без задоволення, а судові рішення — без змін, якщо визнає, що суди першої та апеляційної інстанцій не допустили порушень норм матеріального і процесуального права при ухваленні судових рішень чи вчиненні процесуальних дій.
2. Не може бути скасовано судове рішення з мотивів порушення судом норм процесуального права, якщо це не призвело і не могло призвести до неправильного вирішення справи.
Стаття 225. Підстави для зміни судових рішень
1. Суд касаційної інстанції має право змінити судове рішення, якщо у справі немає необхідності досліджувати нові докази або встановлювати обставини, а судове рішення, яке змінюється, є помилковим тільки в частині.
Стаття 226. Підстави для скасування судового рішення суду апеляційної інстанції та залишення в силі судового рішення суду першої інстанції
1. Суд касаційної інстанції скасовує судове рішення суду апеляційної інстанції та залишає в силі рішення суду першої інстанції, яке ухвалене відповідно до закону і скасоване або змінене помилково.
Стаття 227. Підстави для скасування судових рішень з направленням справи для продовження розгляду або на новий розгляд
1. Підставою для скасування судових рішень судів першої та (або) апеляційної інстанцій і направлення справи для продовження розгляду є порушення норм матеріального чи процесуального права, які призвели до постановлення незаконної ухвали, якою провадження у справі не закінчується.
2. Підставою для скасування судових рішень судів першої та (або) апеляційної інстанцій і направлення справи на новий судовий розгляд є порушення норм матеріального чи процесуального права, які призвели або могли призвести до неправильного вирішення справи і не можуть бути усунені судом касаційної інстанції.
3. Судові рішення обов'язково скасовуються з направленням справи на новий розгляд, якщо:
1) справу розглянуто і вирішено неповноважним складом суду;
2) в ухваленні судового рішення брав участь суддя, якому було заявлено відвід на підставі обставин, які викликали сумнів у неупередженості судді, і заяву про його відвід визнано судом касаційної інстанції обґрунтованою;
3) судове рішення ухвалено чи підписано не тим суддею або не тими суддями, які розглянули справу;
4) справу розглянуто за відсутності будь-кого з осіб, які беруть участь у справі, належним чином не повідомлених про дату, час і місце судового засідання;
5) суд вирішив питання про права, свободи, інтереси та обов'язки осіб, які не були повідомлені про можливість вступити у справу;
6) суд розглянув не всі вимоги і цей недолік не був або не може бути усунений ухваленням додаткового рішення.
4. Справа направляється до суду апеляційної інстанції для продовження розгляду або на новий розгляд, якщо порушення допущені тільки цим судом. В усіх інших випадках справа направляється до суду першої інстанції.
5. Висновки і мотиви, з яких скасовані рішення, є обов'язковими для суду першої чи апеляційної інстанції при розгляді справи.
Стаття 228. Підстави для залишення позовної заяви без розгляду або закриття провадження у справі
1. Суд касаційної інстанції скасовує судові рішення в касаційному порядку і залишає позовну заяву без розгляду або закриває провадження у справі з підстав, встановлених статтями 155 і 157 цього Кодексу.
2. Суд касаційної інстанції визнає законні судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій такими, що втратили законну силу, і закриває провадження у справі, якщо після їх ухвалення виникли обставини, які є підставою для закриття провадження у справі, та ці судові рішення ще не виконані.
Стаття 229. Підстави для скасування судових рішень і ухвалення нового судового рішення
1. Суд касаційної інстанції має право скасувати судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій та ухвалити нове рішення, якщо обставини справи встановлені повно і правильно, але суди першої та апеляційної інстанцій порушили норми матеріального чи процесуального права, що призвело до ухвалення незаконного судового рішення.
Стаття 230. Судові рішення суду касаційної інстанції
1. Розглянувши касаційну скаргу, суд касаційної інстанції постановляє ухвалу в разі:

1) залишення касаційної скарги без задоволення, а судових рішень — без змін;

2) скасування судових рішень судів першої та апеляційної інстанцій з направленням справи для продовження розгляду або на новий розгляд;

3) зміни ухвали суду першої або апеляційної інстанції;

4) скасування судових рішень судів першої та апеляційної інстанцій і залишення позовної заяви без розгляду або закриття провадження;

5) визнання судових рішень судів першої та апеляційної інстанцій такими, що втратили законну силу, і закриття провадження;

6) скасування судових рішень і постановлення нової ухвали.

2. Суд касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги може своєю постановою змінити постанову суду першої або апеляційної інстанції або прийняти нову постанову, якими суд касаційної інстанції задовольняє або не задовольняє позовні вимоги.

3. З усіх процесуальних питань суд касаційної інстанції постановляє ухвали.

4. Судові рішення суду касаційної інстанції ухвалюються, проголошуються, видаються або надсилаються особам, які беруть участь у справі, в порядку, встановленому статтями 160 і 167 цього Кодексу.

Стаття 231. Зміст ухвали суду касаційної інстанції

1. Ухвала суду касаційної інстанції складається з:

1) вступної частини із зазначенням:

дати і місця її постановлення;

найменування адміністративного суду, прізвищ та ініціалів суддів і секретаря судового засідання;

імен (найменувань) осіб, які беруть участь у справі;

2) описової частини із зазначенням:

короткого змісту вимог касаційної скарги та оскаржених судових рішень;

узагальнених доводів особи, яка подала касаційну скаргу;

узагальненого викладу позиції інших осіб, які беруть участь у справі;

встановлених судами першої та апеляційної інстанцій обставин;

3) мотивувальної частини із зазначенням мотивів, з яких суд касаційної інстанції виходив при постановленні ухвали, і положення закону, яким він керувався;

4) резолютивної частини із зазначенням:

висновку суду касаційної інстанції по суті вимог касаційної скарги;

розподілу судових витрат;

строку і порядку набрання ухвалою законної сили та її оскарження.

2. При залишенні касаційної скарги без задоволення в ухвалі зазначається, якими нормами права спростовуються її доводи.

3. У разі скасування або зміни судових рішень судів першої та апеляційної інстанцій в ухвалі зазначається, у чому полягала їхня незаконність.

Стаття 232. Зміст постанови суду касаційної інстанції

1. Постанова суду касаційної інстанції складається з:

1) вступної частини із зазначенням:

дати і місця її прийняття;

найменування адміністративного суду, прізвищ та ініціалів суддів і секретаря судового засідання;

імен (найменувань) осіб, які беруть участь у справі;

2) описової частини із зазначенням:

короткого змісту позовних вимог і рішень судів першої та апеляційної інстанцій;

короткого змісту вимог касаційної скарги;

узагальнених доводів особи, яка подала касаційну скаргу;

узагальненого викладу позиції інших осіб, які беруть участь у справі;

встановлених судами першої та апеляційної інстанцій обставин у справі;

3) мотивувальної частини із зазначенням мотивів, з яких суд касаційної інстанції виходив при прийнятті постанови, і положення закону, яким він керувався;

4) резолютивної частини із зазначенням:

висновку суду касаційної інстанції по суті вимог касаційної скарги і позовних вимог;

розподілу судових витрат;

строку і порядку набрання постановою законної сили та її оскарження.

Стаття 233. Окрема ухвала суду касаційної інстанції

1. Суд касаційної інстанції може постановити окрему ухвалу в разі допущення судом першої чи касаційної інстанцій порушень норм матеріального чи процесуального права, які не є підставою для зміни або скасування судових рішень.

Стаття 234. Повернення адміністративної справи

1. Після закінчення касаційного провадження адміністративна справа не пізніш як у семиденний строк направляється до адміністративного суду першої інстанції, якщо інше не випливає із судового рішення суду касаційної інстанції.

Глава 3
ПРОВАДЖЕННЯ ЗА ВИНЯТКОВИМИ ОБСТАВИНАМИ

Стаття 235. Суд, який переглядає судові рішення за винятковими обставинами

1. Судом, який переглядає судові рішення за винятковими обставинами, є Верховний Суд України.

2. Перегляд судових рішень за винятковими обставинами є різновидом касаційного провадження.

Стаття 236. Право на оскарження судових рішень за винятковими обставинами

1. Сторони та інші особи, які беруть участь у справі, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки, мають право оскаржити до Верховного Суду України за винятковими обставинами судові рішення в адміністративних справах після їх перегляду в касаційному порядку, а також судові рішення суду касаційної інстанції.

2. За винятковими обставинами можуть бути оскаржені також судові рішення Верховного Суду України в адміністративних справах, якщо вони оскаржені з підстави, встановленої пунктом 2 статті 237 цього Кодексу.

3. Не можуть бути окремо оскаржені за винятковими обставинами ухвали суду касаційної інстанції, які не перешкоджають провадженню у справі. Заперечення проти таких ухвал можуть бути включені до скарги на судове рішення, ухвалене за наслідками касаційного провадження.

Стаття 237. Підстави для провадження за винятковими обставинами

1. Судові рішення в адміністративних справах можуть бути переглянуті Верховним Судом України за винятковими обставинами, якщо вони оскаржені з мотивів:

1) неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції однієї й тієї самої норми права;

2) визнання судових рішень міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, такими, що порушують міжнародні зобов'язання України.

Стаття 238. Строк оскарження за винятковими обставинами

1. Скарга подається протягом одного місяця з дня відкриття обставин, які можуть бути підставою для провадження за винятковими обставинами.

2. Скарга, подана після закінчення строку, встановленого частиною першою цієї статті, залишається без розгляду, якщо Верховний Суд України за заявою особи, яка подала скаргу, не знайде підстав для поновлення строку, про що постановляється ухвала.

Стаття 239. Порядок подання скарги до Верховного Суду України

1. Скарга подається безпосередньо до Верховного Суду України з копіями скарги відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі. До скарги повинні бути додані копії судових рішень, які оскаржуються.

2. Одночасно зі скаргою подається документ про сплату судового збору. За подання і розгляд скарги з підстави, встановленої пунктом 2 статті 237 цього Кодексу, судовий збір не сплачується.

3. До форми і змісту скарги, яка подається до Верховного Суду України, застосовуються правила, встановлені цим Кодексом для касаційної скарги.

4. При надходженні скарги, оформленої без дотримання вимог, встановлених цією статтею, застосовуються правила статті 108 цього Кодексу, про що суддею Верховного Суду України протягом десяти днів з дня отримання скарги постановляється відповідна ухвала.

Стаття 240. Допуск скарги до провадження за винятковими обставинами

1. Допуск скарги до провадження за винятковими обставинами здійснюється колегією у складі семи суддів протягом п'ятнадцяти днів після надходження скарги без виклику осіб, які беруть участь у справі. Одночасно може бути вирішене питання про поновлення строку на оскарження за винятковими обставинами.

2. Скарга вважається допущеною до провадження за винятковими обставинами і справа витребовується, якщо хоча б три судді дійшли висновку про необхідність цього.

3. Про допуск скарги і витребування справи або відмову в цьому суд постановляє ухвалу, яку не може бути оскаржено. Ухвала про допуск скарги і витребування справи надсилається до відповідного суду.

4. Копія ухвали про допуск скарги і витребування справи надсилається разом з копією скарги особам, які беруть участь у справі, а в разі відмови у допуску — особі, яка подала скаргу.

5. Якщо скарга допущена до провадження за винятковими обставинами, суд своєю ухвалою може зупинити виконання відповідних рішень.

6. До скарги, поданої з підстави, встановленої пунктом 2 статті 237 цього Кодексу, положення частин першої — четвертої цієї статті не застосовуються.

Стаття 241. Порядок провадження за винятковими обставинами

1. Справа в порядку провадження за винятковими обставинами розглядається колегією суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України за участі не менш як двох третин її чисельності (але не менше п'яти суддів).

2. Якщо виявлено неоднакове застосування судами касаційної інстанції одного і того самого положення закону, то справа розглядається колегією суддів на спільному засіданні відповідних судових палат Верховного Суду України за наявності не менш як двох третин чисельності кожної палати. Головує на спільному засіданні Голова Верховного Суду України або один з його заступників.

3. Провадження за винятковими обставинами здійснюється за правилами, встановленими цим Кодексом для касаційного провадження, з урахуванням особливостей, встановлених цією главою.

Стаття 242. Повноваження Верховного Суду України за наслідками провадження за винятковими обставинами

1. За наслідками провадження за винятковими обставинами більшістю голосів колегії суддів приймається одна з таких постанов Верховного Суду України:

1) про повне або часткове задоволення скарги;

2) про відмову в задоволенні скарги.

2. Судді Верховного Суду України, які не погоджуються з постановою, можуть висловити окрему думку, що додається до постанови.

3. Постанова Верховного Суду України є остаточною і не може бути оскаржена, крім випадку, встановленого пунктом 2 статті 237 цього Кодексу.

Стаття 243. Постанова Верховного Суду України про задоволення скарги

1. Верховний Суд України задовольняє скаргу в разі виявлення неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції однієї й тієї самої норми права.

2. Якщо Верховний Суд України встановить, що оскаржене судове рішення є незаконним, він скасовує його повністю або частково і направляє справу на новий розгляд до суду першої, апеляційної чи касаційної інстанції залежно від того, суд якої інстанції першим допустив порушення норми матеріального чи процесуального права, яке призвело до неправильного вирішення справи. Верховний Суд України може також скасувати судові рішення судів апеляційної або касаційної інстанції і залишити в силі помилково скасовані судові рішення судів першої або апеляційної інстанції.

3. Верховний Суд України задовольняє скаргу в разі визнання судового рішення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, таким, що порушує міжнародні зобов'язання України. При цьому Верховний Суд України може скасувати його повністю або в частині та направити справу на новий розгляд до суду першої, апеляційної чи касаційної інстанції залежно від того, суд якої інстанції першим допустив порушення міжнародних зобов'язань. Верховний Суд України може також скасувати судові рішення і прийняти нову постанову.

4. Постанова Верховного Суду України про задоволення скарги повинна бути вмотивованою.

Стаття 244. Постанова Верховного Суду України про відмову в задоволенні скарги

1. Верховний Суд України відмовляє в задоволенні скарги, якщо обставини, які стали підставою для провадження за винятковими обставинами, не підтвердилися.

2. Якщо в разі виявлення неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції однієї й тієї самої норми права Верховний Суд України встановить, що оскаржене судове рішення є законним, він відмовляє в задоволенні скарги і констатує порушення, яке допущено в іншому судовому рішенні суду касаційної інстанції, яке не було оскаржене.

3. Постанова Верховного Суду України про відмову в задоволенні скарги повинна бути вмотивованою.

Глава 4
ПРОВАДЖЕННЯ ЗА НОВОВИЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ

Стаття 245. Підстави для провадження за нововиявленими обставинами

1. Постанова або ухвала суду, що набрала законної сили, може бути переглянута у зв'язку з нововиявленими обставинами.

2. Підставами для перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами є:

1) істотні для справи обставини, що не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи;

2) встановлення вироком суду, що набрав законної сили, завідомо неправдивих показань свідка, завідомо неправильного висновку експерта, завідомо неправильного перекладу, фальшивості документів або речових доказів, що потягли за собою ухвалення незаконного або необґрунтованого рішення;

3) встановлення вироком суду, що набрав законної сили, вини судді у вчиненні злочину, внаслідок якого було ухвалено незаконне або необґрунтоване рішення;

4) скасування судового рішення, яке стало підставою для прийняття постанови чи постановлення ухвали, що належить переглянути;

5) встановлення Конституційним Судом України неконституційності закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконано.

3. Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами в разі прийняття нових законів, інших нормативно-правових актів, якими скасовані закони та інші нормативно-правові акти, що діяли на час розгляду справи, не допускається, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність фізичної особи.

Стаття 246. Право подати заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами

1. Особи, які брали участь у справі, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки, мають право подати заяву про перегляд судового рішення суду будь-якої інстанції, яке набрало законної сили, за нововиявленими обставинами.

Стаття 247. Строк звернення про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами

1. Заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами може бути подано протягом одного місяця після того, як особа, яка звертається до суду, дізналася або могла дізнатися про ці обставини.

Стаття 248. Вимоги до заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами

1. Заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами подається в письмовій формі.

2. У заяві про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами зазначаються:

1) найменування адміністративного суду, до якого подається заява про перегляд;

2) ім'я (найменування), поштова адреса особи, яка подає заяву, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є;

3) судове рішення, про перегляд якого за нововиявленими обставинами подається заява;

4) обставини, що могли вплинути на судове рішення, але не були відомі та не могли бути відомі суду та особі, яка звертається із заявою, під час вирішення справи;

5) обґрунтування з посиланням на докази, що підтверджують наявність нововиявлених обставин, та зміст вимог особи, яка подає заяву, до суду;

6) перелік документів та інших матеріалів, які додаються.

3. Заява підписується особою, яка її подає, або її представником, який додає оформлений належним чином документ про свої повноваження.

4. До заяви додаються копії заяви відповідно до кількості осіб, які брали участь у справі, та документ про сплату судового збору.

5. Особа, яка подає заяву, може додати до неї документи або їхні копії, що мають значення для правильного вирішення судової справи і не були відомі на час ухвалення судового рішення у справі.

Стаття 249. Порядок подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами

1. Заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами подається до суду тієї інстанції, який першим допустив помилку при вирішенні справи внаслідок незнання про існування цієї обставини.

2. Заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами у разі встановлення вироком суду, що набрав законної сили, вини судді у вчиненні злочину, внаслідок якого було ухвалено незаконне або необґрунтоване рішення, подається до адміністративного суду тієї інстанції, суддею якого він був.

Стаття 250. Відкриття провадження за нововиявленими обставинами

1. Заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, що надійшла до адміністративного суду, передається в порядку черговості судді адміністративного суду. У розгляді заяви та перегляді судового рішення за нововиявленими обставинами не може брати участь суддя, який брав участь в ухваленні судового рішення, про перегляд якого ставиться питання.

2. Не пізніше наступного дня після надходження заяви до адміністративного суду суддя перевіряє її відповідність вимогам статті 248 цього Кодексу і вирішує питання про відкриття провадження за нововиявленими обставинами.

3. До заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, яка не оформлена відповідно до вимог, встановлених статтею 248 цього Кодексу, застосовуються правила статті 108 цього Кодексу.

4. Відкривши провадження за нововиявленими обставинами, суддя надсилає особам, які беруть участь у справі, копії заяви про перегляд і призначає дату, час та місце судового засідання, про що повідомляє осіб, які беруть участь у справі.

Стаття 251. Відмова від заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами та її наслідки

1. Особа, яка подала заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, може відмовитися від заяви до початку розгляду справи у судовому засіданні. У разі прийняття відмови від заяви суд закриває провадження за нововиявленими обставинами, про що постановляє ухвалу.

2. У разі прийняття відмови від заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами інші особи, які брали участь у справі, можуть вимагати компенсації особою, яка її подала, судових витрат, понесених ними під час перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами.

3. Особа, яка відмовилася від заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, не може повторно звертатися до суду із такою ж заявою на тих самих підставах.

Стаття 252. Порядок здійснення перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами

1. Заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами розглядається судом протягом двох місяців після її надходження за правилами, встановленими цим Кодексом для провадження у суді тієї інстанції, яка здійснює перегляд.

2. Особи, які беруть участь у справі, повідомляються про дату, час та місце розгляду заяви. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду заяви і перегляду судового рішення.

3. Суд своєю ухвалою може зупинити виконання судового рішення, яке переглядається за нововиявленими обставинами, до закінчення перегляду.

4. Суд може не досліджувати докази стосовно обставин, що встановлені у судовому рішенні, яке переглядається за нововиявленими обставинами, якщо вони не оспорюються.

Стаття 253. Судове рішення за наслідками провадження за нововиявленими обставинами

1. Суд може скасувати постанову чи ухвалу у справі і прийняти нову постанову чи ухвалу або залишити заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами без задоволення. При ухваленні нового судового рішення суд користується повноваженнями суду відповідної інстанції.

2. Судове рішення за наслідками провадження за нововиявленими обставинами може бути оскаржено в порядку, встановленому цим Кодексом для оскарження судових рішень суду відповідної інстанції. З набранням законної сили новим судовим рішенням в адміністративній справі втрачають законну силу судові рішення інших адміністративних судів у цій справі.

3. У разі залишення заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами без задоволення інші особи, які брали участь у справі, можуть вимагати компенсації особою, яка її подала, судових витрат, понесених ними під час провадження за нововиявленими обставинами.

Розділ V
ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВИКОНАННЯМ СУДОВИХ РІШЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВАХ

Стаття 254. Набрання судовим рішенням законної сили

1. Постанова або ухвала суду першої інстанції, якщо інше не встановлено цим Кодексом, набирає законної сили після закінчення строку подання заяви про апеляційне оскарження, встановленого цим Кодексом, якщо таку заяву не було подано.

2. Якщо було подано заяву про апеляційне оскарження, але апеляційна скарга не була подана у строк, встановлений цим Кодексом, постанова або ухвала суду першої інстанції набирає законної сили після закінчення цього строку.

3. У разі подання апеляційної скарги судове рішення, якщо його не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи.

4. Якщо строк апеляційного оскарження буде поновлено, то вважається, що постанова чи ухвала суду не набрала законної сили.

5. Постанова або ухвала суду апеляційної чи касаційної інстанції за наслідками перегляду, постанова Верховного Суду України набирають законної сили з моменту проголошення.

6. Ухвали суду, які не можуть бути оскаржені, набирають законної сили з моменту проголошення.

Стаття 255. Наслідки набрання законної сили судовим рішенням

1. Постанова або ухвала суду, яка набрала законної сили, є обов'язковою для осіб, які беруть участь у справі, для їхніх правонаступників, а також для всіх органів, підприємств, установ та організацій, посадових чи службових осіб, інших фізичних осіб і підлягає виконанню на всій території України.

2. Обставини, які були встановлені постановою, що набрала законної сили, в одній адміністративній справі не можуть оспорюватися в іншій судовій справі за участю тих самих сторін.

Стаття 256. Постанови суду, які виконуються негайно

1. Негайно виконуються постанови суду про:

1) присудження виплати пенсій, інших періодичних платежів з Державного бюджету України або позабюджетних державних фондів — у межах суми стягнення за один місяць;

2) присудження виплати заробітної плати, іншого грошового утримання у відносинах публічної служби — у межах суми стягнення за один місяць;

3) поновлення на посаді у відносинах публічної служби;

4) припинення повноважень посадової особи у разі порушення нею вимог щодо несумісності;

5) уточнення списку виборців;

6) обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання;

7) усунення обмежень у реалізації права на мирні зібрання.

2. Суд, який прийняв постанову, за заявою осіб, які беруть участь у справі, або з власної ініціативи може звернути до негайного виконання постанову:

1) у разі стягнення всієї суми боргу при присудженні платежів, визначених пунктами 1 і 2 частини першої цієї статті;

2) про тимчасову заборону (зупинення) окремих видів або всієї діяльності об'єднання громадян; про примусовий розпуск (ліквідацію) об'єднання громадян;

3) про примусове видворення іноземця чи особи без громадянства.

3. Суд розглядає заяву про звернення постанови до негайного виконання в триденний строк у судовому засіданні з повідомленням осіб, які беруть участь у справі. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає судовому розгляду.

4. Ухвалу суду за результатами розгляду заяви про звернення постанови до негайного виконання може бути оскаржено в загальному порядку.

Стаття 257. Порядок виконання судових рішень в адміністративних справах

1. У разі необхідності спосіб, строки і порядок виконання можуть бути визначені у самому судовому рішенні. Так само на відповідних суб'єктів владних повноважень можуть бути покладені обов'язки щодо забезпечення виконання рішення.

2. Судове рішення, яке набрало законної сили або яке належить виконати негайно, є підставою для його виконання.

3. У разі поновлення судом апеляційної інстанції строку апеляційного оскарження одночасно вирішується питання про зупинення виконання постанови або ухвали. Виконання постанови або ухвали може бути зупинено також в інших випадках, встановлених цим Кодексом.

4. Примусове виконання судових рішень в адміністративних справах здійснюється в порядку, встановленому Законом України «Про виконавче провадження».

5. Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень в адміністративних справах, вирішує суддя адміністративного суду одноособово, якщо інше не встановлено цим Кодексом.

Стаття 258. Звернення судових рішень в адміністративних справах до примусового виконання

1. За кожним судовим рішенням, яке набрало законної сили або яке належить виконати негайно, за заявою осіб, на користь яких воно ухвалено, видається один виконавчий лист. Якщо судове рішення ухвалено на користь кількох позивачів чи проти кількох відповідачів, суд має право видати кілька виконавчих листів, точно зазначивши, яку частину судового рішення треба виконати за кожним виконавчим листом.

2. Виконавчий лист про стягнення судового збору надсилається судом до місцевих органів державної податкової служби.

Стаття 259. Зміст виконавчого листа

1. Виконавчий лист оформлюється відповідно до вимог, встановлених Законом України «Про виконавче провадження».

Стаття 260. Видача дубліката виконавчого листа

1. Замість втраченого оригіналу виконавчого листа адміністративний суд, який видав виконавчий лист, за заявою стягувача або поданням державного виконавця може видати його дублікат.

2. Суд розглядає заяву (подання) про видачу дубліката в десятиденний строк у судовому засіданні з повідомленням стягувача або державного виконавця, що звернулися із заявою (поданням), та осіб, які беруть участь у справі. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час і місце розгляду справи, не перешкоджає судовому розгляду.

3. Ухвалу суду за результатами розгляду заяви (подання) про видачу дубліката виконавчого листа може бути оскаржено в загальному порядку.

4. За видачу дубліката виконавчого листа справляється плата в розмірі, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Стаття 261. Поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого листа до виконання

1. Стягувачам, які пропустили строк для пред'явлення виконавчого листа до виконання з причин, визнаних судом поважними, пропущений строк може бути поновлено.

2. Заява про поновлення пропущеного строку подається до адміністративного суду, який видав виконавчий лист, або до адміністративного суду за місцем виконання.

3. Суд розглядає заяву про поновлення пропущеного строку в десятиденний строк у судовому засіданні з повідомленням осіб, які беруть участь у справі. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час і місце розгляду справи, не перешкоджає судовому розгляду.

4. Ухвалу суду за результатами розгляду заяви про поновлення пропущеного строку може бути оскаржено в загальному порядку.

Стаття 262. Примирення сторін у процесі виконання

1. Мирова угода, укладена між сторонами виконавчого провадження, або заява стягувача про відмову від примусового виконання в процесі виконання рішення подається в письмовій формі державному виконавцеві, який не пізніше триденного строку передає її до суду за місцем виконання рішення. Мирова угода може стосуватися лише прав, свобод, інтересів та обов'язків сторін і предмета адміністративного позову.

2. Суд розглядає мирову угоду або заяву стягувача про відмову від примусового виконання в десятиденний строк у судовому засіданні з повідомленням осіб, які беруть участь у справі. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає судовому розгляду.

3. За результатами розгляду мирової угоди або заяви стягувача про відмову від примусового виконання суд може постановити ухвалу про визнання мирової угоди між стягувачем і боржником або про прийняття відмови стягувача від примусового виконання і про закінчення виконавчого провадження.

4. Суд не визнає мирову угоду або не приймає відмову стягувача від примусового виконання, якщо це суперечить закону або порушує чиї-небудь права, свободи або інтереси.

5. Ухвалу суду за результатами розгляду мирової угоди або заяви стягувача про відмову від примусового виконання може бути оскаржено в загальному порядку.

Стаття 263. Відстрочення і розстрочення виконання, зміна чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення

1. За наявності обставин, що ускладнюють виконання судового рішення (відсутність коштів на рахунку, відсутність присудженого майна в натурі, стихійне лихо тощо), державний виконавець може звернутися до адміністративного суду, що видав виконавчий лист, із поданням, а сторона виконавчого провадження — із заявою про відстрочення або розстрочення виконання, зміну чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення. Питання про відстрочення або розстрочення виконання, зміну чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення може бути розглянуто також за ініціативою суду.

2. Суд розглядає питання про відстрочення або розстрочення виконання, зміну чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення в десятиденний строк у судовому засіданні з повідомленням державного виконавця або сторони виконавчого провадження, що звернулися із поданням (заявою), та осіб, які беруть участь у справі, та у виняткових випадках може відстрочити або розстрочити виконання, змінити чи встановити спосіб і порядок виконання рішення. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час і місце розгляду справи, не перешкоджає судовому розгляду.

3. Ухвалу суду за результатами розгляду питання про відстрочення або розстрочення виконання, зміну чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення може бути оскаржено в загальному порядку.

Стаття 264. Заміна сторони виконавчого провадження

1. У разі вибуття однієї із сторін виконавчого провадження за поданням державного виконавця або за заявою заінтересованої особи суд може замінити сторону виконавчого провадження її правонаступником.

2. Суд розглядає питання про заміну сторони виконавчого провадження в десятиденний строк у судовому засіданні з повідомленням державного виконавця або заінтересованої особи, що звернулися з поданням (заявою), та осіб, які беруть участь у справі. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час і місце розгляду справи, не перешкоджає судовому розгляду.

3. Ухвалу суду за результатами питання про заміну сторони виконавчого провадження може бути оскаржено у загальному порядку.

Стаття 265. Поворот виконання судових рішень

1. Питання про поворот виконання судового рішення вирішує суд апеляційної чи касаційної інстанції, якщо, скасувавши судове рішення, він закриває провадження у справі, залишає позовну заяву без розгляду або відмовляє у задоволенні адміністративного позову чи задовольняє позовні вимоги у меншому розмірі.

2. У випадках, встановлених частиною першою цієї статті, суд, ухвалюючи нове судове рішення, повинен зобов'язати позивача повернути відповідачеві безпідставно стягнене з нього за скасованим судовим рішенням або визначити інший спосіб і порядок здійснення повороту виконання.

3. Якщо питання про поворот виконання судового рішення не було вирішене судом апеляційної чи касаційної інстанції, заява відповідача про поворот виконання розглядається адміністративним судом, у якому знаходиться справа. Заяву про поворот виконання може бути подано протягом одного року з дня виникнення підстав для повороту виконання.

4. За подання заяви про поворот виконання судовий збір не сплачується.

5. Суд розглядає заяву про поворот виконання у судовому засіданні з повідомленням осіб, які беруть участь у справі, і постановляє ухвалу, яку може бути оскаржено у загальному порядку. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час і місце розгляду справи, не перешкоджає судовому розгляду.

Стаття 266. Особливості повороту виконання в окремих категоріях адміністративних справ

1. Поворот виконання постанови про відшкодування шкоди, завданої суб'єктом владних повноважень каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, постанови про присудження виплати пенсій чи інших періодичних платежів з Державного бюджету України або позабюджетних державних фондів, а також постанови про присудження виплати заробітної плати чи іншого грошового утримання у відносинах публічної служби допускається, якщо скасована постанова була обґрунтована на повідомлених позивачем завідомо неправдивих відомостях або поданих ним підроблених документах.

Стаття 267. Судовий контроль за виконанням судових рішень в адміністративних справах

1. Суд, який ухвалив судове рішення в адміністративній справі, має право зобов'язати суб'єкта владних повноважень, не на користь якого ухвалене судове рішення, подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення.

2. За наслідками розгляду звіту або у разі його ненадходження у встановлений строк суд може постановити окрему ухвалу.

3. Судовий контроль за виконанням судових рішень в адміністративних справах здійснюється також у порядку, встановленому статтею 181 цього Кодексу.

Розділ VI
ЗАХОДИ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРИМУСУ

Стаття 268. Підстави і порядок застосування заходів процесуального примусу

1. Заходами процесуального примусу є встановлені цим Кодексом процесуальні дії, що застосовуються судом до осіб, які порушують встановлені у суді правила або протиправно перешкоджають здійсненню адміністративного судочинства.

2. Заходи процесуального примусу застосовуються судом негайно після вчинення порушення шляхом постановлення ухвали.

Стаття 269. Види заходів процесуального примусу

1. Заходами процесуального примусу є:

1) попередження;

2) видалення із залу судового засідання;

3) тимчасове вилучення доказів для дослідження судом;

4) привід.

2. До однієї особи не може бути застосовано кілька заходів процесуального примусу за одне й те саме порушення.

3. Застосування до особи заходів процесуального примусу не звільняє її від виконання обов'язків, встановлених цим Кодексом.

Стаття 270. Попередження і видалення із залу судового засідання

1. До учасників адміністративного процесу та інших осіб, присутніх у судовому засіданні, за порушення порядку під час судового засідання або невиконання ними розпоряджень головуючого застосовується попередження, а в разі повторного вчинення таких дій —видалення із залу судового засідання.

2. У разі повторного вчинення перекладачем дій, визначених у частині першій цієї статті, суд оголошує перерву і надає час для заміни перекладача.

Стаття 271. Тимчасове вилучення доказів для дослідження судом

1. У разі неподання без поважних причин письмових чи речових доказів, що витребувані судом, та неповідомлення причин їх неподання суд може постановити ухвалу про тимчасове вилучення цих доказів для дослідження судом.

2. В ухвалі про тимчасове вилучення доказів для дослідження судом зазначаються: ім'я (найменування) особи, в якої знаходиться доказ, її місце проживання (перебування, знаходження), назва або опис письмового чи речового доказу, підстави проведення його тимчасового вилучення, кому доручається вилучення.

3. Ухвала надсилається державному виконавцю для виконання.

Стаття 272. Привід

1. До належно викликаних особи, особисту участь якої визнано судом обов'язковою, свідка, які без поважних причин не прибули у судове засідання або не повідомили причини неприбуття, може бути застосовано привід до суду через органи внутрішніх справ з відшкодуванням у дохід держави витрат на його здійснення.

2. Привід до суду не застосовується до малолітніх та неповнолітніх осіб, вагітних жінок, інвалідів першої і другої груп, жінок, які мають дітей віком до шести років або дітей-інвалідів, а також осіб, які згідно із цим Кодексом не можуть бути допитані як свідки.

3. Про привід суд постановляє ухвалу, в якій зазначає ім'я фізичної особи, яка підлягає приводу, місце проживання (перебування), роботи, служби чи навчання, підстави застосування приводу, коли і куди ця особа повинна бути доставлена, якому органу внутрішніх справ доручається здійснення приводу.

4. Ухвала про привід до суду передається для виконання до органу внутрішніх справ за місцем провадження у справі або за місцем проживання (перебування), роботи, служби чи навчання особи, яку належить привести.

5. Ухвала про привід до суду оголошується учаснику адміністративного процесу, до якого застосовується привід, особою, яка її виконує.

6. У разі неможливості здійснення приводу особа, яка виконує ухвалу про привід до суду, через начальника органу внутрішніх справ негайно повертає її суду з письмовим поясненням причин невиконання.

Розділ VII
ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Кодекс набирає чинності з 1 вересня 2005 року за винятком, встановленим пунктом 2 цього розділу.

2. Положення цього Кодексу щодо звільнення особи від оплати правової допомоги та забезпечення надання правової допомоги, а також частина третя статті 90 цього Кодексу набирають чинності з моменту набрання чинності відповідним законом. До цього часу граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу встановлюється Кабінетом Міністрів України.

3. До набрання чинності законом, який регулює порядок сплати і розміри судового збору:

1) судовий збір при зверненні до адміністративного суду сплачується у порядку, встановленому законодавством для державного мита;

2) розмір судового збору визначається відповідно до підпункту «б» пункту 1 статті 3 Декрету Кабінету Міністрів України «Про державне мито», крім випадків, встановлених підпунктом 3 цього пункту;

3) розмір судового збору щодо майнових вимог про стягнення грошових коштів становить один відсоток від розміру таких вимог, але не більше 1700 гривень.

4. Окружний адміністративний суд починає свою діяльність після призначення (обрання) до його складу не менше трьох суддів і за наявності облаштованого приміщення. Про початок діяльності кожного адміністративного суду Державна судова адміністрація України повідомляє через загальнодержавні та відповідні місцеві офіційні друковані видання.

5. До початку діяльності окружного адміністративного суду підсудні йому справи вирішують у першій інстанції відповідні місцеві загальні суди, крім випадку, встановленого пунктом 6 цього розділу.

6. До початку діяльності окружного адміністративного суду адміністративні справи, підвідомчі господарським судам відповідно до Господарського процесуального кодексу України 1991 року, вирішуються відповідним господарським судом за правилами Кодексу адміністративного судочинства України. При цьому підсудність таких справ визначається Господарським процесуальним кодексом України.

7. Після набрання чинності цим Кодексом заяви і скарги у справах, що виникають з адміністративно-правових відносин, а також заяви у справах щодо відмови органу державної реєстрації актів цивільного стану внести виправлення в актовий запис цивільного стану (глави 29—32 і 36 Цивільного процесуального кодексу України 1963 року), а також апеляційні, касаційні скарги (подання), заяви (подання) про перегляд судових рішень у зв'язку з нововиявленими та винятковими обставинами у таких справах, подані і не розглянуті до набрання чинності Кодексом адміністративного судочинства України, розглядаються в порядку, встановленому цим Кодексом.

Такі заяви чи скарги (подання) не можуть бути залишені без руху або повернуті у порядку, встановленому цим Кодексом, якщо вони подані з додержанням відповідних вимог і правил підсудності, встановлених Цивільним процесуальним кодексом України 1963 року або Господарським процесуальним кодексом України 1991 року.

Підставою для скасування чи зміни судових рішень за заявами про перегляд судових рішень у зв'язку з винятковими обставинами, поданими до набрання чинності Кодексом адміністративного судочинства України, крім підстав, встановлених цим Кодексом, може бути також виявлене після касаційного розгляду справи застосування положення закону всупереч нормам Конституції України.

Підставою для скасування чи зміни постанов або ухвал Вищого господарського суду України, оскаржених у касаційному порядку до Верховного Суду України до набрання чинності Кодексом адміністративного судочинства України, крім підстав, встановлених цим Кодексом, можуть бути також застосування Вищим господарським судом України закону чи іншого нормативно-правового акта, що суперечить Конституції України; невідповідність постанов та ухвал Вищого господарського суду України рішенням Верховного Суду України; невідповідність постанов та ухвал Вищого господарського суду України міжнародним договорам, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

8. Після набрання чинності Кодексом адміністративного судочинства України військові суди завершують розгляд заяв і скарг, які подані і не розглянуті до набрання чинності цим Кодексом у справах, що визначені статтею 17 цього Кодексу.

9. Після набрання чинності Кодексом адміністративного судочинства України судові рішення, що ухвалені в першій інстанції до набрання чинності цим Кодексом і не набрали законної сили, можуть бути оскаржені в апеляційному порядку за правилами цього Кодексу без подання заяви про апеляційне оскарження, якщо строк апеляційного оскарження відповідно до Цивільного процесуального кодексу України 1963 року або Господарського процесуального кодексу України 1991 року не закінчився.

Неоскаржені судові рішення, ухвалені в першій інстанції до набрання чинності Кодексом адміністративного судочинства України, набирають законної сили в порядку, встановленому Цивільним процесуальним кодексом України 1963 року або Господарським процесуальним кодексом України 1991 року.

10. Касаційні скарги (подання) на рішення загальних судів у справах, визначених пунктом 7 цього розділу, що подані до набрання чинності цим Кодексом і не розглянуті Верховним Судом України, передаються для вирішення до Вищого адміністративного суду України.

11. Після набрання чинності Кодексом адміністративного судочинства України розгляд справ щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму, здійснюється в порядку, встановленому цим Кодексом.

12. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1) у пунктах 1 і 9 розділу XI «Прикінцеві та перехідні положення» Цивільного процесуального кодексу України (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., №№ 40-42, ст. 492) слова «Адміністративним процесуальним кодексом України» замінити словами «Кодексом адміністративного судочинства України»;

2) частину п'яту статті 32 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» (Відомості Верховної Ради України, 1994 р., № 23, ст. 161; 2001 р., №13, ст. 66; 2003 р., №16, ст. 117) викласти у такій редакції:

«Орган внутрішніх справ чи орган охорони державного кордону можуть затримати і примусово видворити з України іноземця або особу без громадянства тільки на підставі постанови адміністративного суду. Така постанова приймається судом за зверненням органу внутрішніх справ, органу охорони державного кордону або Служби безпеки України, якщо іноземець або особа без громадянства ухиляються від виїзду після прийняття рішення про видворення або є обґрунтовані підстави вважати, що вони будуть ухилятися від виїзду»;

3) у Законі України «Про судоустрій України» (Відомості Верховної Ради України, 2002 р., № 27-28, ст. 180):

а) у статті 22:

у частині другій слова «кримінальні та цивільні справи» замінити словами «цивільні, адміністративні та кримінальні справи»;

у частині четвертій слова «та місцевого самоврядування» і «крім справ адміністративної юрисдикції у сфері військового управління, розгляд яких здійснюють військові суди» виключити;

б) абзац перший підпункту 16 пункту 3 розділу VII «Прикінцеві та перехідні положення» виключити;

4) пункт 3 розділу XIII «Прикінцеві положення» Закону України «Про вибори народних депутатів України» (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 27-28, ст. 366) викласти у такій редакції:

«3. З дня набрання чинності Кодексом адміністративного судочинства України оскарження до судів рішень, дій чи бездіяльності, що стосуються виборів, і розгляд судом відповідних справ здійснюється в порядку, встановленому Кодексом адміністративного судочинства України»;

5) пункт 5 розділу XIV «Прикінцеві положення» Закону України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 30-31, ст. 382) викласти у такій редакції:

«5. З дня набрання чинності Кодексом адміністративного судочинства України оскарження до судів рішень, дій чи бездіяльності, що стосуються виборів, і розгляд судом відповідних справ здійснюються в порядку, встановленому Кодексом адміністративного судочинства України»;

6) у Законі України «Про Центральну виборчу комісію» (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 36, ст. 448):

а) у пункті 13 статті 18 слова «Верховного Суду України» замінити словами «Вищого адміністративного суду України»;

б) пункт 4 Розділу VII «Прикінцеві та перехідні положення» виключити.

13. Закони України та інші нормативно-правові акти до приведення їх у відповідність із цим Кодексом діють у частині, що не суперечить цьому Кодексу.

14. Кабінету Міністрів України протягом трьох місяців з дня опублікування цього Кодексу:

підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо приведення законодавчих актів України у відповідність із цим Кодексом;

прийняти акти, що випливають із цього Кодексу, привести у відповідність із цим Кодексом свої нормативно-правові акти.

Президент України
В. ЮЩЕНКО.

м. Київ,
6 липня 2005 року.
№ 2747/IV.

Повідомляється, що до фінансової звітності АБ «Факторіал-Банк» за 2 квартал 2005 р., оприлюдненої 30 липня 2005 р. (№ 139), треба внести наступні виправлення.

У «Балансі» в рядках «Статутний капітал (на кінець попереднього фінансового року)» та «Зареєстровані прості акції (на кінець попереднього фінансового року)» замість 27112 тис. грн. слід читати: 57112 тис. грн.

У «Звіті про фінансові результати» в рядках «Чистий прибуток на одну просту акцію (на звітну дату кварталу попереднього фінансового року)» та «Скоригований чистий прибуток на одну просту акцію (на звітну дату кварталу попереднього фінансового року)» замість 0,0151 грн. слід читати: 0,0551 грн.

Ухвалою господарського суду Запорізької області (м. Запоріжжя, вул. Шаумяна, 4) від 01.08.2005 р. по справі № 19/157 (05) порушена справа про банкрутство Комунального підприємства «Малобілозерське» (юридична адреса: 71670, Запорізька область, Василівський район, с. М. Білозерка, вул. Жовтнева, 1), код ЄДРПОУ 31312634, п/р 26001301275887 у відділенні ПІБ м. Дніпрорудне, МФО 313084. Введена процедура розпорядження майном банкрута. Розпорядником майна призначений арбітражний керуючий Верещак Микола Григорович, ліцензія АА № 669674 (адреса: 69002, м. Запоріжжя, вул. К. Великого, б.16, кв. 16). Претензії кредиторів приймаються протягом місяця з дня опублікування оголошення.

Господарський суд Львівської області (79010, м. Львів, вул. Личаківська, 81) постановою від 29.06.05 р. визнав банкрутом та відкрив ліквідаційну процедуру щодо ВАТ «Ходорівський м'ясокомбінат» (юридична адреса: 81750, м. Ходорів, вул. Шевченка, 22, Жидачівський район Львівської області), ЄДРПОУ 00443826, п/р № 2600510013578, № 2600800013578, № 2604200013578 у Львівській обласній філії АКБ «Укрсоцбанк», м. Ходорів, МФО 325019).

Ліквідатором призначено арбітражного керуючого Череватого Любомира Богдановича, ліцензія № 630123 (79022, м. Львів, вул. Городоцька, 277, а/с 10296).

Постановою господарського суду Вінницької області (21036, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 7) від 02.08.05 у справі № 10/24-05 Хмільницька районна спілка споживчих товариство Вінницької області (22000, Вінницька область, м. Хмільник, вул. Пушкіна, 72, код ЄДРПОУ 01742502) визнана банкрутом та відкрито ліквідаційну процедуру.

Ліквідатором призначений арбітражний керуючий Козенюк Ю. Г. (ліцензія АА № 668346 від 07.11.2003 р.), адреса: 21001, м. Вінниця, вул. Червоних курсантів, 8, тел.: (0432) 27-18-60, 27-04-43.

Господарський суд Дніпропетровської області (49000, м. Дніпропетровськ, вул. Куйбишева, 1А) ухвалою від 15.06.2005 р. по справі № Б 40/79/05 визнав закрите акціонерне товариство спільне Українсько-Російське підприємство «Комтехукрснаб» (49000, м. Дніпропетровськ, вул. Сімферопільська, 21. Рахунок 26005105377001 в ПриватБанку, м. Дніпропетровськ, МФО 305299, код ЄДРПОУ 23647543) банкрутом і ввів процедуру розпорядження майном боржника.

Розпорядником майна призначено арбітражного керуючого Іванову Вікторію Василівну, ліцензія № 484179 від 20.12.2002 р., адреса: 49081, м. Дніпропетровськ, пр. ім. Газети Правда, 14/31, тел. (0562) 318712, 318713).

АКБ „Інтерконтинентбанк"

Баланс за 2-й квартал 2005 р. (тис. грн.)

Найменування статті	На звітну дату поточного кварталу	На кінець попереднього фінансового року
АКТИВИ		
Грошові кошти та залишки в Національному банку України	7 354	21 851
Кошти в інших банках за вирахуванням резервів	25 607	29 257
Кошти в інших банках	25 726	29 368
Резерви під заборгованість інших банків	119	112
Цінні папери в портфелі банку на продаж за вирахуванням резервів	31 397	30 752
Цінні папери в портфелі банку на продаж	31 397	30 752
Чисті кредити та заборгованість клієнтів	276 368	271 688
Кредити та заборгованість клієнтів	302 450	280 522
Резерви під заборгованість за кредитами	26 082	8 833
Цінні папери в портфелі банку до погашення за вирахуванням резервів	1 268	1 776
Цінні папери в портфелі банку до погашення	1 268	1 776
Основні засоби та нематеріальні активи	7 459	7 085
Чисті нараховані доходи до отримання	1 603	5 490
Нараховані доходи до отримання	5 965	7 362
Резерви під заборгованість за нарахованими доходами	4 362	1 872
Інші активи за вирахуванням резервів	7 821	8 184
Інші активи	11 233	8 195
Резерви під дебіторську заборгованість	3 412	11
Усього активів	**358 918**	**374 204**
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ		
Кошти банків	33 135	45 651
у тому числі кредити, які отримані від Національного банку України	0	1 687
Кошти клієнтів	248 115	236 954
Ощадні (депозитні) сертифікати, емітовані банком	5 803	6 378
Боргові цінні папери, емітовані банком	400	0
Нараховані витрати до сплати	2 391	1 308
Інші зобов'язання	5 394	6 675
Усього зобов'язань	295 437	294 994
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ		
Статутний капітал	75 698	75 698
Зареєстровані прості акції	75 698	75 698
Резерви та інші фонди банку	356	356
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) минулих років, у тому числі:	1 406	1 406
Прибуток/збиток звітного року, що очікує затвердження	1 739	1 739
Результат поточного року	-15 731	0
Усього власного капіталу	63 478	79 210
Усього пасивів	**358 918**	**374 204**

Ліц. НБУ №100 від 02.07.2003 р.

Звіт про фінансові результати (тис. грн.)

Найменування статті	На звітну дату кварталу	
	поточного року	попереднього фінансового року
Чистий процентний дохід, у тому числі:	9 625	9 606
Процентний дохід	29 959	23 332
Процентні витрати	(20 334)	(13 726)
Чистий комісійний дохід, у тому числі:	7 286	2 193
Комісійний дохід	7 471	2 965
Комісійні витрати	(185)	(772)
Торговельний дохід	514	1 009
Інший дохід	163	112
Операційний дохід	17 588	12 920
Загальні адміністративні витрати	(4 826)	(5 974)
Витрати на персонал	(3 166)	(2 890)
Інші витрати	(1 651)	(1 731)
Прибуток від операцій	7 946	3 226
Чисті витрати на формування резервів	(23 154)	(2 617)
Прибуток до оподаткування	(15 210)	609
Витрати на податок на прибуток	(521)	(479)
Прибуток після оподаткування	(15 731)	129
Чистий прибуток/збиток банку	(15 731)	129

"Зобов'язання банку, які обліковуються на позабалансових рахунках" (тис. грн.)

Найменування статті	На звітну дату поточного кварталу	На кінець попереднього фінансового року	Зміни після дати останньої річної звітності (+; -)
Гарантії, що надані	65	-	65
Зобов'язання з кредитування, що надані клієнтам	28 727	5 727	23 000
Надана застава	39 719	40 609	-

Коштів довірчого управління станом на звітні дати банк не мав

Керівник
Євченко О.Ю.
В.о. Головного бухгалтера
Зарожевський С.В.

Філія ДГУ «Агентство з питань банкрутства» в Чернігівській області повідомляє про проведення аукціону з продажу майна ВАТ «Щорський електромеханічний завод».

На аукціон виставляється цілісний майновий комплекс, розташований за адресою: Чернігівська обл., м. Щорс, вул. 30 років Перемоги, 39.

Початкова ціна лоту 2 373 000,00 грн. з ПДВ.

Заявки на участь в аукціоні приймаються не пізніше, ніж за п'ять днів до дати проведення аукціону за адресою: 14033, м. Чернігів, пр-т Миру, 139, к. 22.

Гарантійний внесок у розмірі 5% від початкової ціни продажу та реєстраційний збір для реєстрації учасників аукціону в розмірі 17 грн. перераховуються на рахунок Філії ДГУ Агентство з питань банкрутства в Чернігівській області: р/р 260044492 ЧОД АППБ «АВАЛЬ», МФО 353348, код ЄДРПОУ 26334916.

З питань ознайомлення з об'єктом продажу, порядком оформлення участі в аукціоні звертатись за телефоном 8 (04622) 5-63-78.

Аукціон відбудеться 03.10.2005 р. об 11.00 год. за адресою: пр-т Глушкова, 1, Павільйон № 6, м. Київ ГСП, 03680.

Втрачене Свідоцтво про державну реєстрацію Товариства з обмеженою відповідальністю «Редакція журналу «Енергетична політика України» видане Печерською райдержадміністрацією в м. Києві 21.04.2000 р. за № 26546 вважати недійсним.

Господарський суд Дніпропетровської області (м. Дніпропетровськ, вул. Куйбишева, 1-а) порушив справи про банкрутство:

Приватне підприємство «Аванта», код ЄДРПОУ 32098775, 51400, Дніпропетровська область, м. Павлоград, вул. Челюскінців, 8, кв. 27, р/р 26007398010100 в обласній дирекції АППБ «Аваль», МФО 305653, справа № Б 29/116/05.

Розпорядник майна - Тущенко С. В., ліцензія АБ № 176064, 49000 м. Дніпропетровськ, а/с 644.

Приватне підприємство фірма «Нея», код ЄДРПОУ 24617900, Дніпропетровська область, м. Павлоград, вул. Ватоліної, 4, р/р 2600530170058 у філії «Відділення Промінвестбанку» у м. Павлограді, МФО 305556, справа № Б29/99/05.

Розпорядник майна - Тущенко С. В., ліцензія АБ № 176064, 49000, м. Дніпропетровськ, а/с 644.

Дочірнє підприємство «Укрсибгормаш» Акціонерної компанії «Сибгормаш», код ЄДРПОУ 20284040, 51400, Дніпропетровська область, м. Павлоград, вул. Карла Маркса, 29, кв. 40, р/р 26003158175001 в Павлоградській філії ЗАТ КБ «Приватбанк», МФО 305727, справа № Б29/85/05.

Розпорядник майна - Шевцов Є. В., ліцензія АБ № 216778, 49069, а/с 3925, тел. (0562) 333139.

Господарський суд Харківської області (61022, місто Харків, майдан Свободи, 5, Держпром, 8-й під'їзд) ухвалою від 08.07.2005 року порушив провадження у справі № Б-50/108-05 про банкрутство Відкритого акціонерного товариства «Племінний завод «СТЕПОК» (код ЄДРПОУ 00486787, адреса: 64730, Харківська область Барвінківський район, с-2-га Іванівка, п/р 260090013827 в АКРБ «Регіонбанк» в м. Харкові, МФО 351254).

Арбітражний керуючий (розпорядник майна) Задружний Дмитро Робертович (ліцензія серії АБ № 216763 від 01.03.05 року), адреса: м. Харків, вул. Пушкінська, б. 5, кім. № 408, тел. (0572) 589-250.

Претензії кредиторів та заяви санаторів приймаються протягом місяця з дня опублікування цього оголошення.

Постановою господарського суду Черкаської області (18005, м. Черкаси, бул. Шевченка, 307) від 19.07.2005 р. по справі № 14/3123 визнано банкрутом та відкрито ліквідаційну процедуру щодо Приватного підприємства «О. Т. Д. - Транзит», м. Черкаси, вул. Горького, 1, код ЄДРПОУ 25213292, п/р № 2600912706 в Черкаській філії АКІБ «Укрсіббанк», МФО 354455).

Ліквідатором призначено арбітражного керуючого - Білеру Олега Вікторовича (18005, м. Черкаси, вул. Героїв Сталінграду, 46, кв. 164, ліцензія Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 22.03.2004 р., серії АА № 783030, тел. факс (0472) 76-79-77, 41-67-64).

Господарським судом Чернівецької області (58010, м. Чернівці, вул. О. Кобилянської, 14) порушено справу № 8/121/б про банкрутство МПП «Ванда» (58000, м. Чернівці, вул. 28-го Червня, 33/5, код ЄДРПОУ 32357210).

Розпорядником майна призначений арбітражний керуючий Бурма Сергій Валерійович (58000, м. Чернівці, вул. Головна, 204-Е, кв. 48, ліцензія АБ № 216951 від 05.05.2005 р.).

Заяви кредиторів приймаються протягом 30 днів з дня опублікування оголошення.

Господарським судом міста Києва (01030, м. Київ, вул. Б. Хмельницького, 44-В) за заявою Спільного підприємства «Полтавська газонафтова компанія» порушено справу № 23/207-б про визнання банкрутом Закритого акціонерного товариства «Енергосоюз» (м. Київ, вул. Механізаторів, 9, р/р 26001300852 в АКБ «Форум» м. Київ, МФО 322948, код 30310516).

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 08.08.2005 року в справі № 23/207-б розпорядником майна боржника призначено арбітражного керуючого Міхна Ігоря Володимировича (ліцензія серії АА № 668303 від 10.10.2003 року м. Київ, бульвар Лесі Українки, 5, кв. 107).

Претензії кредиторів приймаються протягом одного місяця з дня опублікування оголошення.

Постановою Господарського суду м. Києва від 27.07.2005 р. по справі № 43/539 Товариство з обмеженою відповідальністю «Агропромтехком» м. Київ, вул. Каунаська, 10-а, код ЄДРПОУ 31107818 визнано банкрутом та відкрита ліквідаційна процедура. Ліквідатором банкрута призначено арбітражного керуючого Дранченко В. М. (ліцензія № 630098 від 11.12.03 р.), адреса: 04074, м. Київ, а/с 73.

Постановою Господарського суду Дніпропетровської області від 04.08.2005 р. по справі № Б 26/97/05 Приватне підприємство «Виробничо-комерційна фірма «І. В. К.», код 30851808, Дніпропетровська область, 53200, м. Нікополь, вул. Краснодонська, б. 2/5, кв. 88, раніше ліквідовано за рішення власника, визнано банкрутом. Ліквідатором по справі призначений Шмаль Володимир Григорович (ліцензія АА № 630010 від 05.11.03 р., 53210, м. Нікополь, Дніпропетровська обл., вул. Героїв Чорнобиля, 61, кв. 18, тел. (05662) 2-33-26).

Заяви та претензії кредиторів приймаються ліквідатором протягом одного місяця з дня опублікування оголошення.

Товариство з обмеженою відповідальністю «Фаетон, ЛТД» м. Донецьк, пр. Миру, 10, код ЄДРПОУ 30670811, повідомляє про ліквідацію товариства за рішенням загальних зборів засновників товариства від 15.06.2005 р. Заяви кредиторів приймаються за адресою: 83000, м. Донецьк, вул. 25 річчя РКК, буд. 6Б, кв. 67, тел. 8-062-385-35-13, протягом 2 місяців з дня опублікування оголошення.

Господарським судом Кіровоградської області (25006, м. Кіровоград, вул. Луначарського, 29) порушено провадження по справі № 10/110 про банкрутство, акціонерного товариства закритого типу «Спецкомунмонтаж» (Код ЄДРПОУ - 03331074, р/р 2600530010560 в Кіровоградській ОФ АКБ «Укрсоцбанк»), 25006, м. Кіровоград, вул. Комарова, 68.

Розпорядником майна призначено арбітражного керуючого Косаренко В. А. (ліцензія АА № 484182 від 20.12.2002 року, адреса: 25006, м. Кіровоград, вул. Преображенська, буд. 6, кв. 29, тел. 8 (050) 564-74-78.

Заяви за грошовими вимогами та претензії кредиторів приймаються протягом тридцяти днів з моменту публікації оголошення.

Господарський суд Львівської області постановою від 02.08.2005 року по справі № 6/164-8/128 постановив: товариство з обмеженою відповідальністю «Фірма «Галкомторг» (Код ЄДРПОУ 13818009, 79019, м. Львів, вул. Жовківська, 15) визнати банкрутом і відкрити ліквідаційну процедуру. Ліквідатором банкрута товариства з обмеженою відповідальністю «Фірма «Галкомторг» призначено арбітражного керуючого Колісника Андрія Олеговича, ліцензія Міністерства економіки та з питань Європейської інтеграції серія АБ № 116300 від 28.01.05 р., проживає: 79017, м. Львів, вул. Тарнавського, 1046, кв. 54, тел. 8 (097) 241-59-55.

Постановою Господарського суду Автономної Республіки Крим (вул. К. Маркса, 18, м. Сімферополь, 95000) від 8 серпня 2005 року по справі № 2-20/5677-2005 товариства з обмеженою відповідальністю «Селект» (ЄДРПОУ 31020095, АР Крим, м. Феодосія, вул. Р. Люксембург, 6, 98100) визнано банкрутом і розпочато ліквідаційну процедуру.

Ліквідатором призначено арбітражного керуючого Вудуд Г. І. (ліц. АБ № 216916 від 07.04.2005 року, адреса: а/с 2769, м. Сімферополь, 95048). Заяви кредиторів приймаються протягом двох місяців від публікації оголошення.

Постановою Господарського суду Запорізької області (69001, м. Запоріжжя, вул. Шаумяна, б. 4) від 01.08.2005 р. по справі №19/169(05) ТОВ «Комишувахатепломережа» (код ЄДРПОУ - 24911806), розташоване за адресою: 70530, смт. Комишуваха, вул. Б. Хмельницького, 80-А, визнано банкрутом та відкрита ліквідаційна процедура.

Ліквідатором призначено Архипова Ю. І. (ліцензія № АА 419211), (69013, м. Запоріжжя, вул. Радищева, 85; тел. 17-98-59).

Претензії кредиторів приймаються протягом 30 днів з дня опублікування оголошення.

05.08.2005 р. Господарським судом Луганської області (91000, м. Луганськ, пл. Героїв ВВВ, 3а, тел. 55-17-32) порушено справу № 20/82б про банкрутство Відкритого акціонерного товариства «Вільховське хлібоприймальне підприємство» (вул. Свердлова, буд. 8, с. Вільхове, Станично-Луганського району, Луганської області, 93653, код ЄДРПОУ 03066554, п/р 260053011370 у Станично-Луганському відділенні Ощадбанку № 3119, МФО 364122.

Розпорядником майна призначено арбітражного керуючого Роя Олександра Аврамовича (ліцензія АБ № 176034 від 17.05.05, с-ще Райгородка, вул. Советська, буд. 7).

Претензії кредиторів приймаються протягом місяця з дня опублікування оголошення.

Господарський суд Черкаської області (18000, м. Черкаси, бульвар Шевченка, 307) ухвалою від 14.07.2005 року № 14/3058 порушено справу про банкрутство ВАТ «Березіно» (адреса: Черкаська обл., Жашківський район, с. Березіно).

Розпорядником майна боржника призначено Левченко Наталію Петрівну (адреса:18000, м. Черкаси, вул. Тобілевича, 9, кв. 1).

Претензії кредиторів та можливих санаторів приймаються протягом 30 днів з дня опублікування оголошення.

Повідомлення про скликання позачергових загальних зборів засновників ВАТ «Енергія»

Відкрите акціонерне товариство «Енергія» повідомляє, що 10 жовтня 2005 р. о 14 годині відбудуться позачергові загальні збори засновників товариства за адресою: 08703, Україна, Київська обл., м. Обухів, вул. Промислова, 1.

Реєстрація учасників зборів з 12-00 до 13-30.

Порядок денний:

1. Внесення змін до статуту товариства.
2. Різне.

Учасникам зборів необхідно мати при собі документ, що посвідчує особу.

Для представників засновників товариства — довіреність на право участі в зборах, засвідчене згідно з чинним законодавством.

Філія ДГУ Агентство з питань банкрутства в Донецькій області та ліквідатор ДП «Орджонікідзевуглепостачання»,

повідомляють про проведення конкурсу з продажу активів. На конкурс виставляються електродвигуни марок ВА200 М4У2, 4АН 200, ВА200 14, 4АМ180 М2 (12 один.) та трансформатор ТМК 400/10 (за списком), ДП «Орджонікідзевуглепостачання», які знаходяться на відповідальному збереженні у СО «Електроремонт» ВАТ «Донбасенерго» за адресою: м. Донецьк, пр. Павших Комунарів, 83, початкова ціна продажу - 92625,00 грн., у т. р. ПДВ, гарантійний внесок - 4631,25 грн. З фіксованими умовами конкурсу та технічною характеристикою майна можна ознайомитись у організатора конкурсу. Гарантійний внесок у розмірі 5% від початкової ціни реалізуємого майна та реєстраційний збір для реєстрації учасників конкурсу - 17,00 грн. перераховуються на р/р. 260077397 в ДОД АППБ «Аваль» м. Донецька, МФО 335076, ОКПО 26252727, Філії ДГУ Агентство з питань банкрутства в Донецькій області. Для участі у конкурсі необхідно надати письмову заяву та конкурсну пропозицію організатору конкурсу Філії ДГУ Агентство з питань банкрутства в Донецькій області, розташованому за адресою: м. Донецьк, пр-т Комсомольський, 8. Строк надання заяв 25 календарних днів із дня публікації у газеті по 16 вересня 2005р. включно. Конкурс відбудеться після 30 календарних днів із дня публікації інформації 22 вересня 2005р., у Філії ДГУ Агентство з питань банкрутства в Донецькій області о 1100 год. за адресою: м. Донецьк, пр-т Комсомольський, 8. Переможець конкурсу на підставі затвердженого протоколу конкурсу укладає договір купівлі - продажу з ліквідатором ДП «Орджонікідзевуглепостачання». Довідки за телефонами: 304-37-21, 304-77-83 та на сайті: bankruptcy. region. dn. ua.

Філія ДГУ Агентство з питань банкрутства в Донецькій області та ліквідатор ДП "Будівельно - монтажний потяг №4" ЗАТ "Трест "Донбастрансбуд",

повідомляють про проведення конкурсу з продажу активів. На конкурс виставляються активи ДП "Будівельно - монтажний потяг №4" ЗАТ "Трест "Донбастрансбуд": будівлі, споруди та обладнання виробничої бази, які знаходяться за адресою: м. Красноармійськ, вул. Аграрна,1, початкова ціна продажу - 119762,89грн. у т. р. ПДВ, гарантійний внесок - 5988,15грн. З фіксованими умовами конкурсу та технічною характеристикою об'єктів можна ознайомитись у організатора конкурсу. Гарантійний внесок у розмірі 5% від початкової ціни реалізуємого майна та реєстраційний збір для реєстрації учасників конкурсу-17,00грн. перераховуються на р/р. 260077397 в ДОД АППБ „Аваль", м. Донецька, МФО 335076, ОКПО 26252727, Філії ДГУ Агентство з питань банкрутства в Донецькій області. Для участі в конкурсі необхідно надати письмову заяву та конкурсну пропозицію організатору конкурсу Філії ДГУ Агентство з питань банкрутства в Донецькій області, за адресою: м. Донецьк, пр-т Комсомольський, 8. Строк надання заяв 20 календарних днів з дати публікації в газеті 11 вересня 2005р. включно. Конкурс відбудуться після 20 календарних днів з дати публікації інформації 12 вересня 2005р., о 12.00 год. за адресою: м. Донецьк, пр-т Комсомольський, 8 в Філії ДГУ Агентство з питань банкрутства в Донецькій області. Переможець конкурсу на підставі затвердженого протоколу конкурсу укладає договір купівлі - продажу з ліквідатором ДП "Будівельно - монтажний потяг №4" ЗАТ "Трест "Донбастрансбуд". Довідки за телефонами 304- 77-83, 304-37-21 та на сайті: bankruptcy.region.dn.ua.

Ухвалою Господарського суду Вінницької області (21036, м. Вінниця, вул. Хмельницьке шосе, 7) від 28.07.05 р. порушено провадження по справі № 5/158-05 про банкрутство Відкритого Акціонерного Товариства по матеріально-технічному і сервісному забезпеченню «Погребищерайагротехсервіс» (22200, Вінницька обл., м. Погребище, вул. Привокзальна, 1, р/р 260065869 в АППБ «Аваль» м. Вінниця, МФО 302247, код ЄДРПОУ 00902493).

Розпорядником майна призначено арбітражного керуючого Кравцова Володимира Андрійовича (ліцензія Мінекономіки України АА № 779160 від 20.07.2004 р., м. Житомир, вул. Польова площа, 10, кімн. 7, тел. 8-097-264-54-50).

Претензії кредиторів та пропозиції санаторів приймаються протягом місяця з дня опублікування оголошення.

Постановою Господарського суду Тернопільської області (46000, м. Тернопіль, вул. Князя Острозького, 14»а») від 15 березня 2005 року по справі № 10/Б-507 Товариство з обмеженою відповідальністю «Данило Галицький» (адреса: Тернопільська область, Гусятинський район, м. Хоростків, вул. Незалежності, 21, п/р № 26007012441 в Тернопільській філії АТ «Кредит Банк», МФО 338244, код ЄДРПОУ 31321658) визнано банкрутом і розпочато ліквідаційну процедуру.

Ліквідатором призначено арбітражного керуючого Сеника Романа Івановича (ліцензія серії АА № 719876 від 04.03.2004 року, видана Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України, адреса: 77012, Івано-Франківська область, Рогатинський район, с. Дички (тел. 8-067-9470293).

Претензії кредиторів приймаються протягом одного місяця з дня опублікування оголошення.

Відкрите акціонерне товариство «Білоцерківмеблі» (код 05509286) оголошує про свою ліквідацію.

Претензії приймаються протягом двох місяців з дня публікації за адресою: Київська обл., м. Тараща, вул. Шевченка, 47.

Господарський суд Черкаської області (18000, м. Черкаси, бульвар Шевченка, 307) ухвалою від 22.07.2005 року по справі № 01/2404 припинено процедуру банкрутства відсутнього боржника СТОВ «Перемога» (адреса: Черкаська обл., Жашківський район, с. Королівна), та перейдено до загальної процедури банкрутства.

Розпорядником майна боржника призначено Левченко Наталію Петрівну (адреса:18000, м. Черкаси, вул. Тобілевича, 9, кв.1).

Претензії кредиторів та можливих санаторів приймаються протягом 30 днів з дня опублікування оголошення.

Постановою Господарського суду Запорізької області (69001, м. Запоріжжя, вул. Шаумяна, б. 4) від 01.08.2005 р. по справі №19/169(05) ТОВ «Комишувахатепломережа» (код ЄДРПОУ - 24911806), розташоване за адресою: 70530, смт. Комишуваха, вул. Б. Хмельницького, 80-А, визнано банкрутом та відкрита ліквідаційна процедура.

Ліквідатором призначено Архипова Ю. І. (ліцензія № АА 419211), (69013, м. Запоріжжя, вул. Радищева, 85; тел. 17-98-59).

Претензії кредиторів приймаються протягом 30 днів з дня опублікування оголошення

Ліквідатор ТзОВ «Інтетранссервіс» (код ЄДРПОУ 31539257) повідомляє про продаж майна банкрута - Мобільного каменедробильного комплексу «HARTL» шляхом викупу.

Письмові заяви про намір придбати майно приймаються до 27.08.05 р. на адресу: 79053, м. Львів, вул. В. Великого, 63/254, Папура Я. М.

конт. тел. 8-066-7010753.

Господарський суд Полтавської області (36000, м. Полтава, вул. Зигіна, 1) Постановою від 03.02.05 р. визнав банкрутом та відкрив ліквідаційну процедуру, а Ухвалою від 25.07.05 р. перейшов до загальних судових процедур в справі № 10/3 про банкрутство Дочірнього сільськогосподарського підприємства «Красногорівське»»(код ЄДРПОУ 03772269), Полтавська обл., Великобагачанський р-н, с. Красногорівка, Р/р закритий.

Ліквідатором призначено Несвіта Володимира Івановича (ліцензія № 176021 від 06.06.2005 р.), 36003, м. Полтава, м-н Незалежності, 1 Б, кім. 18, т. 508-067.

Заяви кредиторів до боржника приймаються протягом 1-го місяця з дня опублікування оголошення.

Господарський суд Черкаської області (18000, м. Черкаси, бульвар Шевченка, 307) ухвалою від 16.06.2005 року по справі № 10/1979 порушено справу про банкрутство СТОВ «Охматів» (адреса: Черкаська обл., Жашківський район, с. Охматів).

Розпорядником майна боржника призначено Зозулю Сергія Івановича (адреса: 18000, м. Черкаси, бул. Шевченка, 250, кв. 31).

Претензії кредиторів та можливих санаторів приймаються протягом 30 днів з дня опублікування оголошення.

26 липня 2005 р. було виявлено втрату наступних печаток: ТОВ «Нова-Строй» з надписом «Для договорів» та ТОВ «Астеліт» з надписом «Для договорів оренди № 9». Вищевказані печатки вважати недійсними.

Загублену печатку та бухгалтерські документи ПП «Євроторг», ідентифікаційний код 32665871 зареєстрованого Печерською РДА 29 жовтня 2003 р. за № 38771, вважати недійсними.

Філія ДГУ Агентство з питань банкрутства в Донецькій області та ліквідатор ДП «Шахтоуправління «Червона зірка»,

повідомляють про проведення аукціону з продажу активів. На аукціон виставляються активи ДП «Шахтоуправління «Червона зірка»: 1. Будівля клубу ім. Леніна, яка розташована за адресою: м. Донецьк, вул. Юмашева, 1, 1946р., площа - 1967,6 м2, початкова ціна продажу - 395810,00рн. без ПДВ, гарантійний внесок - 19790,50грн. З фіксованими умовами аукціону та технічною характеристикою майна можна ознайомитись у організатора аукціону. Гарантійний внесок у розмірі 5% від початкової ціни реалізуємого майна та реєстраційний збір для реєстрації учасників аукціону - 17,00 грн. перераховуються на р/р. 26006301660635 в Путіловськом відділенні ПІБ України, МФО 335914, ОКПО 31178587, Регіональній товарній біржі «Восток». Для участі у аукціоні необхідно надати письмову заяву організатору аукціону Філії ДГУ Агентство з питань банкрутства в Донецькій області, розташованому за адресою: м. Донецьк, пр-т Комсомольський, 8. Строк надання заяв 27 календарних днів із дня публікації у газеті по 18 вересня 2005р. включно. Аукціон відбудеться після 30 календарних днів із дня публікації інформації 22 вересня 2005р. у ФДГУ Агентство з питань банкрутства в Донецькій області об 1100 год. за адресою: м. Донецьк, вул. Артема, 27. Переможець аукціону на підставі затвердженого протоколу аукціону укладає договір купівлі - продажу з ліквідатором ДП «Шахтоуправління «Червона Зірка». Довідки за телефонами: 304-37-21, 304-77-83 та на сайті: bankruptcy. region. dn. ua.

Філія ДГУ Агентство з питань банкрутства в Донецькій області та ліквідатор ДП «Пролетарське ремонтно-будівельне управління»,

повідомляють про проведення конкурсу з продажу активів. На конкурс виставляються активи ДП «Пролетарське ремонтно-будівельне управління», які розташовані за адресою: м. Донецьк, вул. Степногорська, 19: 1. Будівля складу №1 (під розбирання), початкова ціна продажу - 9556,18 грн., у т. р. ПДВ, гарантійний внесок - 477,81 грн. 2. Будівля складу №2 (під розбирання), початкова ціна продажу 10345,71 грн., у т. р. ПДВ, гарантійний внесок - 517,29 грн. З фіксованими умовами конкурсу та технічною характеристикою можна ознайомитись у організатора конкурсу. Гарантійний внесок у розмірі 5% від початкової ціни реалізуємого майна та реєстраційний збір для реєстрації учасників конкурсу - 17,00 грн. перераховуються на р/р. 260077397 в ДОД АППБ «Аваль» м. Донецька, МФО 335076, ОКПО 26252727, Філії ДГУ Агентство з питань банкрутства в Донецькій області. Для участі у конкурсі необхідно надати письмову заяву та конкурсну пропозицію організатору конкурсу Філії ДГУ Агентство з питань банкрутства в Донецькій області, розташованому за адресою: м. Донецьк, пр-т Комсомольський, 8. Строк надання заяв 15 календарних днів із дня публікації у газеті по 06 вересня 2005р. включно. Конкурс відбудеться після 15 календарних днів із дня публікації інформації 07 вересня 2005р., у Філії ДГУ Агентство з питань банкрутства в Донецькій області о 1400 год. за адресою: м. Донецьк, пр-т Комсомольський, 8. Переможець конкурсу на підставі затвердженого протоколу конкурсу укладає договір купівлі - продажу з ліквідатором ДП «Пролетарське ремонтно-будівельне управління». Довідки за телефонами: 304-37-21, 304-77-83 та на сайті: bankruptcy. region. dn. ua.

Дирекція ВАТ «Електроприладпостач»

повідомляє про проведення загальних зборів акціонерів, які відбудуться 07 жовтня 2005 р. о 10.00 у приміщенні ВАТ «Електроприладпостач» за адресою: м. Київ, вул. Радіщева, 3.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

1. Звіт дирекції ВАТ «Електроприладпостач» про результати фінансово-господарської діяльності товариства за 2004 рік.
2. Висновки ревізійної комісії про результати фінансово-господарської діяльності ВАТ «Електроприладпостач».

Реєстрація акціонерів та їх представників буде проводитись 07 жовтня 2005 р. з 9 год. до 10 год. за місцем проведення зборів.

Для реєстрації учасникам загальних зборів акціонерів при собі необхідно мати паспорт або інший документ, що засвідчує особу, а для уповноважених представників акціонерів, крім того, оформлені відповідним чином доручення на передачу їм права голосу на зборах.

Необхідну інформацію можна отримати за телефонами: 408-49-09, 497-60-55.

Херсонська філія ДГУ Агентство з питань банкрутства (організатор торгів) та ліквідатор ВАТ «Генічеський» (код 30611206) оголошують публічні торги (аукціон) з продажу майна підприємства - банкрута:

Лот №1 : будівлі та споруди птахоферми, початкова ціна продажу 1212644 грн. з ПДВ. З майном можна ознайомитися за адресою: Херсонська обл., м. Генічеськ., Фрунзенське шосе.

Гарантійний внесок 5% від початкової ціни об»єкту вноситься організатору торгів - ХФ ДГУ Агентство з питань банкрутства р/р 260094777 в ХОД АППБ «Аваль» м. Херсон, МФО 352093 ОКПО 26252822, реєстраційний збір 17 грн.? р/р260094382 в ХОД АППБ «Аваль» м. Херсон, МФО 352093? ОКПО 26252822.

Заявки на участь у відкритих торгах з доказами сплати гарантійного внеску та реєстраційного збору приймається протягом 20 днів з моменту публікації оголошення Організатором продажу - ХФ ДГУ Агентство з питань банкрутства, за адресою: м. Херсон, пр. Військовий 6 тел. (0552) 22-31-17.

Торги відбудуться 26 вересня 2005 року за адресою: Херсонська обл., м. Генічеськ., Колгоспна, 2.

Постановою Господарського суду Миколаївської області (54009, м. Миколаїв, вул. Адміральська, 22) від 01.08.2005 р. по справі № 2/69/05 Акціонерне товариство закритого типу «Микгазбуд» (код ЄДРПОУ 03336083, м. Миколаїв, вул. Гмирьова, 4, р/р 2600730011104 в МОФ АКБ «Укрсоцбанк», МФО 326018) в порядку ст. 51 ЗУ «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» визнано банкрутом і відкрито ліквідаційну процедуру.

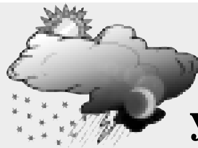
Ліквідатором призначено арбітражного керуючого Баранцова Володимира Володимировича (ліцензія серії АА № 779308 від 13.10.2004 р., адреса: 54038, м. Миколаїв, вул. Карпенка, 30, кв. 17).

Претензії (заяви) кредиторів до банкрута приймаються в місячний строк з дня публікації даного оголошення.

Постановою Господарського суду Львівської області (м. Львів, вул. Личаківська, 81) від 08.08.2005 року по справі № 6/177-5/97 Дочірнє підприємство «Галлак-Пак» Відкритого акціонерного товариства «Галлак» (Львівська обл., м. Борислав, код ЄДРПОУ 25550693, р/р 26066100340001 відкритого в Дрогобицькій філії АТ «Укрінбанк» МФО 325785) визнано банкрутом та відкрито ліквідаційну процедуру. Ліквідатором призначено Онушканича Я. В., який проживає: 79031, м. Львів, вул. Стрийська, 71б/3 (ліцензія АА № 484203 від 04.02.2004 р.).

Заяви кредиторів та санаторів приймаються протягом місяця від дня опублікування оголошення.

Печатка, штампи, статут, установчі документи, свідоцтво платника ПДВ вище вказаного підприємства втрачено, вважати недійсними.

24 серпня в Україні без опадів, лише в західних областях короткочасні дощі, грози. Температура вночі 12—18, на узбережжі морів до 22; удень 23—28, в Криму та південних областях до 31 градуса

До дня народження країни

Альпінізм. Відомий український альпініст Сергій Кайфаджян здійснив сходження на одну з найбільших вершин Паміру в Киргизії — пік Леніна (7134 м). Як розповів телефоном кореспондентові «Голосу України» сам підкорювач, на вершині він установив Державний Прапор України, а також прапори Християнської віри та «Індустріального Союзу Донбасу». Своє сходження пан Кайфаджян присвятив 14-й річниці незалежності України.

Третя перемога

Легка атлетика. Еберштадт (Німеччина). Міжнародний турнір. Українка Ірина Михальченко виграла змагання у стрибках у висоту (191 см). Це її третій успіх на цих змаганнях протягом останніх чотирьох років.

Останні перевірки

Хокей. Перед Кубком «Спартака», що стартує в Москві цього тижня, національна збірна України провела товариський матч із дебютантом вищої ліги чемпіонату Росії ХК «Дмитров». Матч відбувся позавчора на майданчику суперника і закінчився перемогою збірної України — 2:1. Шайби в переможців закинули Олег Полковников та Олександр Матвійчук.

«Княжа» має власну політику

Футбол. Останнім часом багато говорять про потребу виховувати власних якщо не «зірок», то неодмінно класних майстрів. Про те, як про це дбають у київському «Динамо», ми писали не раз. Стосовно другої ліги, то в ній одночасно існує і творча лабораторія, і полігон для вишколу власних резервів.

Поява в цьому сезоні в першості країни клубу «Княжа» — промовисте підтвердження того. Цей колектив, у якому грають винятково молоді і здебільшого місцеві футболісти, базується в селищі Щасливому, що в Бориспільському районі Київщини. Там уже не один рік працює відома футбольна школа. Нею тепер опікуються керівники дебютанта другої ліги. От і перед матчем другого туру першості країни почесний президент футбольного колективу зі Щасливого Юрій Кіндзерський та президент клубу Віктор Хлус від імені свого колективу та його генерального спонсора страхової компанії «Княжа» вручили чотирьом командам школи, котрі беруть участь у чемпіонаті країни, комплекти форми, м'ячі та іншу амуніцію.

До речі, поєдинок «Княжої» з «Вересом» виявився напрочуд бойовим і результативним. Нічия — 3:3. Це своєрідна історична подія, бо дебютант здобув своє перше очко в турнірі.

На найвищому рівні

Кінний спорт. Етап Кубка світу з подолання перешкод «SI-W KYIV 2005». Змагання відбувалися на території Національного виставкового центру «Експоцентр України». Призовий фонд — 95 тисяч євро. Участь брали найкращі вершники з Австрії, США, Німеччини, Данії, Словаччини, Росії, Чехії, Польщі, Латвії, Литви, Естонії, Білорусі та України.

Переможцем став вершник з Польщі Ярослав Крижинський **(на знімку)**.

Фото Андрія НЕСТЕРЕНКА.

Подарунок до свята!

Всесвітня універсіада. Ізмір (Туреччина). Це вже факт — українські студенти-спортовці виступили яскраво, впевнено, здобули купу нагород, увійшли до еліти і зробили чудовий подарунок Батьківщині напередодні свята її незалежності!

Посланці України посіли четверте місце в загальнокомандному заліку. Вони завоювали 52 медалі: 18 золотих, 16 срібних та 18 бронзових. Першу трійку склали збірні Росії (65 медалей, з них 26 — золоті), Китаю (49 — 21), Японії (56 — 18). Здобувши так само, як і атлети Японії, 18 золотих нагород, Україна поступилася третьою позицією через меншу кількість здобутих срібних медалей (у японців — 18, в українців — 16).

До вашої уваги останні акорди нашого успіху на Універсіаді в Туреччині.

Художня гімнастика. Абсолютною чемпіонкою стала Ганна Безсонова **(на знімку)** (багатоборство, результат — 64, 425 бала). Чарівна киянка була першою у вправах зі скакалкою, м'ячем і булавами, третьою — зі стрічкою. Наталя Годунко виграла «бронзу» у багатоборстві, «золото» — у вправах зі стрічкою, «срібло» — у вправах із скакалкою, м'ячем і булавами.

А ще наша збірна (Катерина Аненкова, Зінаїда Бондаренко, Марина Біханова, Інга Козоміна, Олександра Пережогіна, Ганна Туктарова) була третьою у групових вправах.

Легка атлетика. Срібні медалі вибороли: Тетяна Головченко (біг на 5000 метрів), Ольга Саладуха (потрійний стрибок), Ірина Коваленко (стрибки у висоту), бронзові — Микола Саволайнен (потрійний стрибок), жіноча команда в естафеті 4 х 400 метрів (Антоніна Єфремова, Ольга Загородня, Наталя Пігіда та Лілія Пилюгіна).

Фехтування. Українці Дмитро Бойко, Володимир Лукашенко, Олег Штурбабін — срібні призери у командних змаганнях шаблістів.

Вітрильний спорт. Бронзова медаль у класі «Містраль» дісталася Ользі Масловець.

Баскетбол (чоловіки). Збірна України лише в останньому матчі поступилася законодавцям баскетбольної моди у світі — спортовцям США (70:85). Але срібні відзнаки українців — на вагу «золота». На першому етапі підопічні Геннадія Защука виграли в команд: Греції —88:73, Естонії — 78:53, Мексики — 79:75, Австралії — 85:69, у чвертьфіналі в Німеччини — 69:62, а у півфіналі у збірної Сербії і Чорногорії — 69:63. Добрий результат!

Фото з архіву УНІАН.

«Металіст» не виправдав сподівання

Футбол. От і закінчився тиждень, під час якого вся наша увага була прикута до національної збірної, до третього Міжнародного турніру пам'яті Валерія Лобановського. Тепер переходимо до справ внутрішніх. А подивитись є на що.

Чемпіонат країни. Вища ліга. 6-й тур. 20—21 серпня.

«Металіст» — «Шахтар». 1:5. 2 600 глядачів. **Голи:** Джакобія, 14, з пенальті — Брандау, 1, 5, 45, 90, Фомін, 83. **Вилучено** Варламова («Металіст», 53, небезпечна атака суперника, котрий володів м'ячем, з ризиком завдати травму).

«Металург» Зп — «Таврія». 2:1. 3 700. Кутарба, 28, Селак, 76 — Жуніор, 11.

«Арсенал» — Кривбас. 1:1. 5 000. Костюк, 52 (п) —Гігіадзе, 16.

«Сталь» — ФК «Харків». 0:0. 8 000.

«Закарпаття» — «Дніпро». 1:2. 3 800. Смирнов, 63 (п) — Шершун, 76, Назаренко, 69.

«Іллічівець» — «Волинь». 1:1. 7 500. Гай, 52 — Сачко, 69.

«Ворскла» — «Динамо». 0:4. 13 500. Клебер, 39, 82, Шацьких, 66, Гавранчич, 78.

«Металург» Д — «Чорноморець». 3:2. 8 000. Шищенко, 13, 38, 62 — Чечер, 59 (автогол), Косирін, 88.

	В	Н	П	М	О
Шахтар	**6**	**0**	**0**	**15—3**	**18**
Динамо	**4**	**2**	**0**	**14—3**	**14**
Металіст	**4**	**0**	**2**	**8—8**	**12**
Металург Д	3	3	0	12—4	12
Волинь	3	2	1	9—6	11
Чорноморець	3	1	2	8—6	10
Харків	2	2	2	13—10	8
Кривбас	2	2	2	5—4	8
Дніпро	2	0	4	6—8	6
Таврія	2	0	4	6—11	6
Іллічівець	1	3	2	5—7	6
Арсенал	1	2	3	5—9	5
Ворскла	1	2	3	5—10	5
Сталь	1	2	3	3—12	5
Металург Зп	**1**	**1**	**4**	**6—13**	**4**
Закарпаття	**0**	**2**	**4**	**3—9**	**2**

Поєдинок у Харкові очікували з особливим інтересом. Але сподівання багатьох не виправдалися. Все відбувалося під диктовку лідера, який мав цілковиту перевагу за всіма компонентами. «Розійшовся» не на жарт бразильський форвард донеччан Брандау.

Добре було б, якби він і його партнери по команді з таким само запалом зіграли завтра в Мілані на «Сан-Сіро» проти «Інтера» в матчі-відповіді третього кваліфікаційного раунду Ліги чемпіонів. Тоді наша надія на диво стала б не такою вже нездійсненною...

Після першого тайму в Полтаві мало хто міг подумати, що «Ворскла» зазнає нищівної поразки. Адже в першому вона мало в чому поступалася гостям і навіть була активніша. Але після перерви динамівці заграли значно потужніше. В двох останніх матчах (кубковому в Херсоні і оце тепер) під орудою Анатолія Дем'яненка «Динамо» забило дев'ять м'ячів і не пропустило жодного. Висновки робіть самі.

А напередодні сталася надзвичайна подія в матчі дублерів. Під час суперечки за право пробити штрафний гравець «Динамо» Родріго вдарив по ногах свого партнера по команді Алієва. Керівники динамівського клубу пообіцяли ретельно розібратися в ситуації і суворо покарати винуватого.

Лише результати

Першість країни. Перша ліга. 3-й тур. 20 серпня. «Борисфен» — «Геліос». 2:2. «Зоря» — «Оболонь». 3:1. «Динамо-2» — «Енергетик». 0:0. ФК «Бершадь» — «Кримтеплиця». 0:1. «Карпати» — «Газівник-Скала». 1:0. «Динамо-ІгроСервіс» — «Спартак» (Суми). 1:4. «Спартак» (Івано-Франківськ) — ЦСКА. 0:0. «Сталь» — «Поділля». 3:0. «Нафтовик-Укрнафта» — «Шахтар-2». 4:1.

Лідирують: «Карпати», «Зоря» — по 9 очок, «Спартак» (Івано-Франківськ) — 7, «Сталь», «Оболонь», ФК «Бершадь» — по 6, «Динамо-2» — 5, «Борисфен», «Геліос» — по 4.

Сторінку підготував Віктор БРАНИЦЬКИЙ.

ЦЬОГО ДНЯ

23 СЕРПНЯ

■ 1880 р. Народився письменник Олександр Грін. Тривалий час жив у Криму. ■ 1905 р. Закінчилась російсько-японська війна. ■ 1939 р. СРСР підписав договір з Німеччиною про ненапад. ■ 1944 р. Румунія вийшла з війни проти СРСР і вступила у війну проти фашистської Німеччини. ■ 1948 р. Створено Всесвітню раду церков. ■ 1975 р. Пуск першої дільниці Харківського метро. ■ 1995 р. В Україні засновано орден Ярослава Мудрого.

Редактор номера Володимир КОРОЛЮК.

Головний редактор Анатолій ГОРЛОВ.

▸ За зміст та достовірність інформації у рекламних публікаціях відповідальність несе рекламодавець.

▸ Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій.

▸ Рукописів не повертаємо.

▸ Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

▸ При використанні наших публікацій посилання на «Голос України» обов'язкове.

ⓟ Платні матеріали.

Засновник — Верховна Рада України

Свідоцтво про реєстрацію періодичного друкованого видання— КВ № 1 від 26.05.1994 р.

Газета виходить 5 разів на тиждень (крім неділі й понеділка)

українською і російською мовами.

Передплатні індекси: для фізичних осіб — 40224, 08775. для підприємств і організацій — 60955.

Передплатна ціна: для фізичних осіб — 3,30 грн. та 2,00 грн.

для підприємств і організацій — 6,00 грн на місяць.

Ціна в роздрібній мережі — договірна.

Загальний тираж 159037.

СПДФО Гайденко В. І. (Друкарня «Нормальные цены») 61068, м. Харків, вул. Тарасівська, 2а.

319

ВАТ «Видавництво «Вільна Україна» 79026, м. Львів, вул. В. Великого, 2.

Зам. 464

ВАТ «Видавництво «Київська правда» 04136, м. Київ, вул. М. Гречка, 13.

Зам. 3062

Фотоформи виготовлено в КЦ редакції газети «Голос України»
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

Газета виходить з 1 січня 1991 року.

Адреса редакції: 03047, Київ-47, вул. Нестерова, 4.

☎ **ТЕЛЕФОНИ:**
для довідок — 454-84-92;
телефакс — 234-72-54;
відділ реклами — 449-72-53, 454-81-34, 454-81-44;
телефакс — 449-85-62.

E-mail: mail@golos.com.ua — **загальний**

reklama@golos.com.ua — **відділ реклами**

let@golos.com.ua — **відділ листів**

foto@golos.com.ua — **відділ ілюстрацій**

При підготовці матеріалів використовується інформаційно-пошукова система Верховної Ради України «Законодавство»

Internet: http://uamedia.visti.net/golos